

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 9

ANDRA KAMMAREN

1966

24 februari—2 mars

Debatter m. m.

Torsdagen den 24 februari

	Sid.
Meddelande ang. plan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden	5
Svar på frågor av:	
herr Jönsson i Ingemarsgården ang. viss rådgivning till skattskyldiga	5
herr Westberg ang. förläggningen av värnpliktiga i tält under vintern	7
herr Carlshamre ang. viss förklaring på grundskolans betygsblanketter.....	9
herr Hamrin i Kalmar ang. stationering i Kalmar av en helikopter för ambulans- och räddningsflyg.....	11
herr Gustafsson i Borås ang. förfarandet vid utlämnande av ortopediska hjälpmedel.....	14
herr Börjesson i Falköping ang. undantagande av vissa transporter från bestämmelserna om yrkesmässig automobiltrafik.....	16
herr Fridolfsson i Stockholm ang. grunderna för anställande av viss postpersonal.....	17
Interpellation av herr Börjesson i Falköping ang. möjlighet för bibliotek att utan kostnad erhålla statens offentliga utredningar.....	19
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Karlsson i Huddinge ang. handläggningen av förpassningsärenden inom statens utlänningskommission.....	19
herr Westberg ang. det statliga lokaliseringsstödet.....	19

Fredagen den 25 februari

Svar på interpellation av herr Börjesson i Falköping ang. jordbrukets kreditförsörjning.....	20
--	----

1 — Andra kammarens protokoll 1966. Nr 9

Tisdagen den 1 mars

	Sid.
Svar på interpellation av herr Björkman ang. uppflyttning i högre ortsgrupp av vissa orter	23
Interpellation av herr Magnusson i Borås ang. målsättningen för regeringens näringspolitik.....	28
Meddelande om enkel fråga av herr Björk i Göteborg ang. användningen av lögn-detektorer i samband med förhör inom skolväsendet	29

Onsdagen den 2 mars

Utredning angående utformningen av ett partistöd	30
Utredning angående partiernas inkomster och utgifter m. m.	32
Formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation.....	35
Visst statsbidrag till föreläsningsverksamhet.....	42
Ändring i tulltaxan.....	43
Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.	48
Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.	55
Rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård.....	68
Penning- och valutapolitiken.....	72
Planeringsråden i länen.....	83
Främjande av de mindre företagens exportmöjligheter.....	85
Befrielse från skyldigheten att inge bouppteckning i vissa fall.....	88
Ersättning ur dödsbo för viss vård.....	91
Rätt till änkepension för vissa sammanboende.....	93
Inkomstprövningen vid kommunalt bostadstillägg.....	96
Viss partiell kalenderreform.....	96
Undantagande av skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde.....	98
Frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall.....	99
Meddelande ang. »Riksinsamligen mot cancer».....	104
Ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet.....	104
Stopplikten vid huvudled.....	109
Användningen av engångsförpackningar, m. m.	109
Folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar	112
Reserabatt åt handikappade.....	122
Interpellation av herr Gustavsson i Alvesta ang. trafiksituationen inom statens järnvägar.....	123
Meddelande om enkel fråga av herr Wennerfors ang. bemyndigande att anvisa lärare inom det allmänna skolväsendet andra arbetsuppgifter än undervisning.....	125

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 2 mars

	Sid.
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. utformningen av ett parti-stöd	30
— nr 15, om utredning angående partiernas inkomster och utgifter m. m.	32
— nr 16, om ändrad ordning för väckande av motioner	35
— nr 17, ang. formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation	35
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 30, om visst statsbidrag till föreläsnings-verksamhet	42
— nr 31, ang. försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastig-heter	42
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 3, ang. förordning om ändring i tulltaxan	43
— nr 4, ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.	48
— nr 5, om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmän-nyttiga ändamål och om andra åtgärder för att stimulera sådana gåvor	55
— nr 7, om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård	68
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning	72
— nr 9, ang. planeringsråden i länen	83
— nr 10, om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter ..	85
— nr 11, om angivande å motion av motionärs partitillhörighet	88
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 7, om sänkning av myndighetsåldern	88
— nr 8, om ökning av möjligheterna att adoptera utländska barn ...	88
— nr 9, om befrielse från skyldigheten att inge bouppteckning i vissa fall	88
— nr 10, om ersättning ur dödsbo för viss vård	91
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 6, om rätt till änkepension för vissa sammanboende	93
— nr 7, om inkomstprövningen vid kommunalt bostadstillägg	96
— nr 8, om viss partiell kalenderreform	96
— nr 9, ang. sjukförsäkringsavgiften för värnpliktig	97
— nr 10, om undantagande av skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde	98
— nr 11, om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall ..	99
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet	104
— nr 5, om skyldighet att i vissa fall använda halvljus å motorfordon	108
— nr 6, om skyldighet för gående att i mörker bära reflexanordning eller tänd lykta	108
— nr 7, ang. stopplikten vid huvudled	109
— nr 8, om höjning av maximihastigheten för bil med släpvagn	109

	Sid.
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. försäljning av viss staten tillhörig mark.....	109
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. användningen av engångsförpackningar samt ang. åtgärder mot nedskräpning.....	109
— nr 4, om folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar.....	112
— nr 5, om reserabatt åt handikappade.....	122
— nr 6, ang. statens järnvägars rabattresor för värnpliktiga.....	123

Torsdagen den 24 februari

Kl. 16.30

§ 1

Meddelande ang. plan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden

Herr TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har utdelats en preliminär plan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden under mars—maj månader. Planens fullföljande är beroende av bl. a. om aviserade propositioner avlämnas å tid som preliminärt uppgivits från departementen. För maj månad är planen ofullständig och torde få kompletteras senare.

§ 2

Svar på fråga ang. viss rådgivning till skattskyldiga

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Jönsson i Ingemarsgården har frågat mig om jag överväger några åtgärder för att förbättra rådgivningen till de skattskyldiga rörande rätten att anföra besvär över taxering m. m.

Jag vill svara att några särskilda åtgärder i den angivna riktningen inte övervägs f. n. Det bör emellertid tilläggas att de skattskyldiga i den broschyr som medföljer debetsedlarna på slutlig skatt får upplysningar om vart de skall vända sig när de behöver kontakta skattemyndigheterna. Vad särskilt gäller besvärsrätten bör påpekas att den blankett som används för att underrätta de skattskyldiga om att deklarationen inte följts lämnar upplysning om klagorätten. Motsvarande s. k. be-

svärshänvisning lämnas av prövningsnämnderna och kamrarrätten.

Vidare anförde:

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga.

Jag tolkar svaret så att finansministern menar att en förbättrad rådgivning till de skattskyldiga inte är någon samhällelig uppgift. Samhällets uppgifter sträcker sig inte längre än till att tala om, vart den skattskyldige skall vända sig med sina klagomål, och innefattar alltså inte meddelanden om hur han skall bära sig åt. Den enskilde blir då nödsakad att klara problemen på egen hand, och hans möjligheter att klara svårigheterna blir sålunda beroende av vilka juridiska kunskaper han har. Vi har ju ändå så pass många, krångliga och omständliga skatteregler och författningar att det inte är så enkelt för en vanlig människa att kunna dem alla och att föra sin talan utan hjälp.

Jag har träffat många personer — det gör man väl som förtroendemän och riksdagsmän — som frågat var de kan få hjälp i skattefrågor. De har sagt att de inte vet hur de skall bära sig åt för att få sin rätt prövad. Det har exempelvis varit personer med nedfatt skatteförmåga eller pensionärer med litet extra inkomster eller människor med vissa traktamentsinkomster som ansett sig orättvist taxerade och behandlade. Nu har visserligen Skattebetalarnas förening startat en serviceverksamhet i frågor av detta slag, men jag har hört många människor undra

Svar på fråga ang. viss rådgivning till skattskyldiga

hur man där skall kunna klara den uppgiften, när det är så många människor som behöver hjälp.

En mycket viktig synpunkt är att en medborgare måste kunna lita på att de skatteregler vi beslutar om här i riksdagen och som samhället därmed antar skall fördela skattebördan så som det är avsett med reglerna. Nu kan ju fördelningen genom ojämn tillämpning bli en helt annan än vad som avsågs med riksdagsbeslutet.

Herr talman! Jag skall sluta detta korta anförande med att säga att jag anser det borde vara en samhällelig uppgift att hjälpa de skattskyldiga med råd och anvisningar för att få sin sak prövad. Om jag vore elak, skulle jag kunna säga att herr Sträng tydligen i detta fall mera litat till Skattebetalarnas förening.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag tänker inte vara elak mot herr Jönsson i Ingemarsgården, utan jag skall bara ytterligare komplettera vad jag nyss sade i mitt svar.

I den här lilla akten, som vi allesammans i egenskap av skattebetalare har fått i år, sägs det på sista sidan: »Skattemyndigheterna svarar gärna. Är det något som förbryllar så är skattemyndigheterna alltid beredda att försöka lämna besked. I första hand bör man då kontakta den lokala skattemyndigheten, häradskrivaren, kronokamreren eller uppborgsverket. Adressen finns på debetsedeln.»

Skatteadministrationen erbjuder sig följaktligen att stå till tjänst med alla de råd som kan erfordras. Om en fråga sedan går vidare till besvär — det må vara i prövningsnämnd eller i kammarrätt — är dessa instanser inte så förskräcktligt noga med hur besvärshandlingen är avfattad. De svarar med samma omsorg, även om vederbörande inte haft någon advokat eller annan jurist

som hjälpt honom att sätta upp skrivelsen.

Jag tror inte man kan begära mer av myndigheterna än vad de för närvarande är beredda att stå till tjänst med i fråga om de önskemål som interpellanten har framfört.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag avsåg inte att klandra skattemyndigheterna och deras handläggning, utan vad jag krävt är att man borde inrätta ett särskilt organ med just den uppgift jag nämnde. För de enskilda medborgarna framstår ändå taxeringsmyndigheterna som en part vid prövningen av deras fall. Om det funnes någon som hade till speciell uppgift att hjälpa dem, skulle de givetvis ha mycket bättre hjälp av honom. Taxeringsmyndigheterna har redan stora arbetsuppgifter. Deras förmåga räcker inte hur långt som helst i detta fall, utan den räcker bara till att ge mera allmänna anvisningar om hur klagomålen skall ske.

Herr Sträng säger att det inte är så kinkigt hur handlingen ser ut, bara den kommer. Det är givet att den prövas hur den än ser ut, men resultatet av prövningen är nog i stor utsträckning beroende på hur skickligt man lyckats anföra sina skäl.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag vill inte låta det senaste inlägget stå alldeles oemotsagt. Gör man gällande att skattemyndigheterna uppfattas som en part i detta sammanhang, måste det bero på att folk har upplysts på felaktigt sätt om skattemyndigheterna. De har att tolka lagar och förordningar så objektivt som det står i mänsklig makt — och det gör de också. Den speciella part som representerar vad man skulle kunna kalla den fiskala sidan är ju taxeringsintendenten. Men det är inte honom

Svar på fråga ang. förläggningen av värnpliktiga i tält under vintern

man i första hand vänder sig till. Som angivits i vad jag nyss läste upp är det häradssekreteraren och kronokamreren vilka har att som ämbetsmän korrekt och objektivt lämna alla erforderliga upplysningar. Jag vill inte låta stå oemotsagt att de på ett sätt som inte är förenligt med objektiviteten skulle handha sina ämbeten. Om man drar den slutsatsen av det senaste inlägget, så är det en felaktig slutsats.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag har inte på något vis antytt att de inte försöker bedöma efter objektiva normer och objektivt följa de regler som finns. Men den som tagit ställning i ett ärende betraktas ändå av skattebetalaren i gemen som en part. Behöver man råd och hjälp, brukar man vända sig till någon som har till uppgift att hjälpa och inte till den part man redan har fått utslaget ifrån. Och den möjligheten borde ändå finnas — jag upprepar det — att samhället utsåg särskilda organ för denna uppgift. Jag tycker också finansministerns inlägg visar, att finansministern anser att det behövs sådana organ — han säger att en del av de skatteorgan som finns skall fullgöra dessa uppgifter. Men vore det inte riktigare att skilja på hithörande ting och hos länsstyrelserna inrätta särskilda organ, som just hade att tillhandagå med hjälp, medan andra organ finge göra själva bedömningen?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Detta skall bli mitt sista inlägg i denna ganska meningslösa debatt.

Om skattemyndigheterna i en särskild handling, som varje skattebetalare får mottaga, förklarar sig beredda att hjälpa skattebetalaren till rätta, ifall det är någonting som förbryllar, och herr interpellanten själv i sitt senaste in-

lägg säger, att han inte betvivlar skattemyndigheternas objektivitet, så begriper jag inte varför interpellanten insisterar på att det skall byggas upp en parallellorganisation för handläggningen av ärendena. Så gott om folk har vi ändå inte i landet, att vi direkt skall slösa med arbetskraft.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag förstår inte att det skulle kunna gå åt flera människor, när det är samma uppgifter som skall utföras. Det är ju bara det att uppgifterna skall fördelas på olika organ.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag tar tillbaka vad jag sade om att jag inte skulle göra något mera inlägg.

Om herr Jönsson i Ingemarsgården inte förstår, att det i detta fall skulle gå åt flera människor som utför samma uppgifter, så är det rätt meningslöst att föra debatten vidare.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Nu hör jag att det är rätt meningsfullt att fortsätta diskussionen. Ty, herr Sträng, om det går åt flera människor, så innebär det att det finns ett behov som nu inte är tillgodosett. Jag tror också att så är fallet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. förläggningen av värnpliktiga i tält under vintern

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Westberg har frågat mig om jag delar den uppfattningen

Svar på fråga ang. förläggningen av värnpliktiga i tält under vintern

att förläggning av värnpliktiga i tält under den kalla vintern är olämplig från personalvårdssynpunkt och knappast fyller någon utbildningsfunktion, och vidare om jag ämnar vidtaga åtgärder i syfte att förbättra nuvarande förhållanden.

Utbildningen av de värnpliktiga syftar bl. a. till att lära dem att uppträda under olika yttre betingelser vid beredskaps- eller krigstillstånd med de fältmässiga resurser som då står till förfogande. Inte minst visar erfarenheterna från beredskapstiden värdet av att personalen är väl utbildad för vinterförhållanden. Förläggning i tält vintertid ingår som ett led i utbildningen och fyller en bestämd och nödvändig utbildningsfunktion. Det vore enligt min mening dålig personalvård att inte ge de värnpliktiga en sådan utbildning.

Grundutbildning i förläggning vintertid genomförs som instruktionsmässiga övningar följda av speciella tillämpningsövningar. Under repetitionsutbildningen förekommer förläggning i tält framför allt vid fältmässiga tillämpningsövningar.

Givetvis skall fredsmässiga övningar vintertid inte genomföras under alla förhållanden. Vissa restriktiva regler har därför utfärdats av chefen för armén i Säkerhetsbestämmelser för övningar vid stark kyla. Härtill kommer de åtgärder som varje chef självklart är skyldig att vidta med hänsyn till omständigheterna. Förbättringar som tar hänsyn till såväl personalvårds- som utbildningssynpunkter vidtas successivt genom översyn av bestämmelser och anskaffning av modernare materiel.

Vidare anförde

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få uttala ett tack för svaret på min fråga.

Även om svaret i vissa delar är avvisande, noterar jag med tillfredsställelse

se vad försvarsministern framhåller i slutet av sitt svar, där det bl. a. heter: »Givetvis skall fredsmässiga övningar vintertid inte genomföras under alla förhållanden.» Den arktiska vinter vi haft i år borde väl kunna föras in under den beteckningen — övningarna bör inte genomföras »under alla förhållanden».

Försvarsministern uttalar vidare: »Vissa restriktiva regler har därför utfärdats av chefen för armén i Säkerhetsbestämmelser för övningar vid stark kyla. Härtill kommer de åtgärder som varje chef självklart är skyldig att vidta med hänsyn till omständigheterna.»

Det är just detta som jag önskade skulle ske, och jag är tacksam för att försvarsministern så kraftigt understrukt detta. Jag tror att detta var angeläget.

Slutligen uttalar försvarsministern: »Förbättringar som tar hänsyn till såväl personalvårds- som utbildningssynpunkter vidtas successivt genom översyn av bestämmelser och anskaffning av modernare materiel.» Jag noterar med glädje att man även i dessa avseenden följer utvecklingen och försöker vidtaga de förbättringar som går att genomföra.

Dessutom framhåller försvarsministern: »Under repetitionsutbildningen förekommer förläggning i tält framför allt vid fältmässiga tillämpningsövningar.» Jag är inte säker på att detta stämmer helt med verkligheten. Det går nog ofta till så att man direkt skickar ut de värnpliktiga till förläggning i tält, varvid de redan från början får utföra sina övningar i snö och kyla, vilket inte alla gånger är så lyckligt.

Jag tror att det vore bättre om dessa värnpliktiga först finge stanna vid en ordinarie förläggning och där repetera vad de en gång lärde sig. Först sedan de gått igenom dessa övningar skulle de sändas ut i fältmässiga övningar. Jag tror att det vore lyckligt om repetitionsövningar vintertid kunde tillgå på detta sätt.

Svar på fråga ang. viss förklaring på grundskolans betygsblanketter

Den fråga som vi här diskuterar är ingalunda oviktig. Det är många värnpliktiga som har farit illa i kalla tält. Vi har i vinter fått rapporter om sådana förhållanden, och till och med dödsfall har inträffat. Jag är av den uppfattningen att denna fråga bör följas med uppmärksamhet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på fråga ang. viss förklaring på grundskolans betygsblanketter**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Carlshamre har frågat mig om jag observerat att förklaringen på grundskolans betygsblanketter, att »betyget 3 ges när elevens prestationer i ämnet bedöms motsvara genomsnittet för alla elever i riket som genomgår samma årskurs» innebär osant intygande, så länge intet instrument finns för fastställande av det åsyftade riksgenomsnittet.

Vid betygsättningen i ämnen inom grundskolan tillämpas ett på relativ betygskala grundat betygssystem. Den av herr Carlshamre åsyftade förklaringen utgör en påminnelse härom. För betygssystemets innebörd, som jag inte finner anledning att här gå in på närmare, lämnas utförlig redogörelse i läroplanen för grundskolan. Jag vill endast påpeka att det numera genom tillgängliga standardprov i olika ämnen och annan föreliggande information ges möjligheter att åstadkomma likformighet över hela riket i betygsättningen i väsentligt större utsträckning än som kunnat ske med tidigare tillämpat betygssystem. Mitt svar blir sålunda att jag inte finner den påtalade förklaringen innehålla felaktiga uppgifter.

Vidare anförde:

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Jag ber givetvis att få tacka ecklesiastikministern för svaret på min fråga, men jag kan dess värre inte säga att jag finner det särskilt tillfredsställande. Jag tycker att herr Edenman dels bagatelliserar frågeställningen, dels i sitt svar glider undan från den.

Frågan är enligt min mening på två sätt ganska betydelsefull. Dels står denna förklaring på grundskolans betygsblanketter liksom en symbol för en stor låtsasreform. Det är inte bara betygssystemet det gäller. Det är i väsentliga stycken fråga om hela skolreformen, som långt ifrån blivit vad vi trodde den skulle bli och som långt ifrån är vad den enligt planerna borde vara.

Dels har denna fråga faktiskt blivit ett problem. Att jag framställde min fråga berodde faktiskt på att jag blivit uppmärksam på saken av lärare, som funnit det närmast stridande mot sitt samvete att underteckna betygsblanketterna. Jag känner till lärare, vilka bett att få slippa skriva under betygsblanketten just med hänvisning till att de inte velat ta ansvaret för denna förklaring, som de alldeles säkert vet icke motsvarar verkligheten.

Nu förklarar herr Edenman att det »genom tillgängliga standardprov i olika ämnen och annan föreliggande information ges möjligheter att åstadkomma likformighet över hela riket i betygssystemet i väsentligt större utsträckning än som kunnat ske med tidigare tillämpat betygssystem». Men det är just där problemet ligger. Det är sant att det finns standardprov, men detta gäller bara några få ämnen, och även i dessa är de inte obligatoriska och tillämpas inte heller på långt när över hela riket och i alla skolor. Man har alltså inte något instrument, och det lilla man har använder man endast i begränsad utsträckning.

Det borde inte stå att »betyget 3 ges

Svar på fråga ang. viss förklaring på grundskolans betygsblanketter

när elevens prestationer i ämnet bedöms motsvara genomsnittet»; möjligen kunde det stå att det ges när man gissar att prestationerna motsvarar genomsnittet, ty annat än en ren gissning är det inte. I verkligheten förhåller det sig, som alla vet, på det sättet att detta betyg motsvarar ett genomsnitt i klassen, möjligen i ett par tre parallellavdelningar i samma skola. Längre kommer man inte med detta system. Att det skulle innebära en väsentligt större likformighet i betygssystemet än det föregående tillåter jag mig tvivla på.

Jag har för min del faktiskt ingenting emot det relativa betygssystemet i och för sig — det är inte alls detta frågan gäller — men jag tror att det gamla systemet med absoluta betyg var lättare att hantera i den meningen att man alltid kunde fastslå ett minimimått på de kunskaper som skulle vara inhämtade i ett ämne innan man kunde ge betyget godkänd. Det är lättare att definiera ett sådant minimimått än att fastställa ett riksgenomsnitt, för vilket man inte har något mätinstrument. Även om det tidigare betygssystemet kan ha varit otillfredsställande vill jag påstå att det nuvarande på den punkten är ännu mer otillfredsställande, att det helt enkelt inte ger någon möjlighet att bedöma. Därför, herr statsråd, måste jag vidhålla att förklaringen på betygsblanketten i grundskolan innehåller felaktiga uppgifter. När den undertecknas av en statens tjänsteman är det alltså ett osant intygande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det sista påståendet skall kanske herr Carlshamre vara litet försiktig med att slunga ut, ty det kan aldrig vara fråga om osant intygande i brottsbalkens mening. Detta innebär ju att en tjänsteman eller en myndighet som utfärdar ett intyg helt enkelt medvetet talar osanning, alltså en rent kri-

minell handling. Jag trodde inte att herr Carlshamre var inne på sådana tankegångar, och därför tog jag inte heller upp polemiken på den punkten.

När det gäller skolans möjligheter att bedöma standarden på elevernas prestationer skall jag självfallet inte nu, som svar på en enkel fråga, ta upp en diskussion om den relativa betygssättningen. Den diskuterades i timmar ytterligt ingående när grundskolebeslutet fattades här i kammaren. Vad jag påstår är bara att skolan i dag har instrument — även om jag naturligtvis gärna erkänner att de är bristfälliga; det är ju nya instrument — som ändå är så pass goda att man vågar hävda att man kan göra en bedömning.

Herr Carlshamre påpekar att det i vissa ämnen inte finns standardprov. I anvisningarna till standardproven påtalas mycket klart att man kan använda ett standardprov i vissa ämnen även för att mäta klassens standard i andra ämnen. Det rör sig ju inte om några oerhörda orimligheter. I den femgradiga relativa skalan är poängen 3 det stora genomsnittet. Något annat är det alltså inte fråga om.

Som jag har understrukit i mitt svar innebär denna uppmaning bl. a. en hänvisning till att betygssystemet är grundat på en relativ betygsskala. Det är en bedömning.

Sedan, herr Carlshamre, kan vi ha olika uppfattningar om hur långt man har kommit när det gäller att finslipa dessa instrument. De är sannerligen inte färdiga. Att här påstå att man är totalt ute på lösan sand tycker jag dock är en överdrift, för att uttala mig hovsamt.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Jag är angelägen att framhålla att jag inte har åberopat brottsbalken och att jag inte vill beskylla skolans rektorer och lärare för osant intygande i den meningen och därmed ej heller statsrådet Edenman för att

Svar på fråga ang. stationering i Kalmar av en helikopter för ambulans- och räddningsflyg

vara anstiftare av sådan gärning. Det skulle vara förskräckligt om vi gjorde det, ty här saknas ju det viktiga rekvisit för en brottslig gärning som ligger i syftet att tillskansa sig själv vinning eller något liknande. Det är sålunda inte alls fråga om något som faller under brottsbalken — men i sak är det faktiskt detsamma.

Det svar som jag hade velat få kunde ha varit ettdera av följande: antingen att man nu är i färd med eller raskt skall sätta i gång med att skapa det instrument som vi behöver — och detta i mycket större omfattning än som gäller de instrument vi har nu — för att kunna mäta det åsyftade riksgenomsnittet; eller — om man inte bedömer det såsom möjligt att skapa ett sådant instrument inom överskådlig tid — att man under mellantiden tänker låta denna för mig stötande förklaring utgå ur betygsblanketterna eller ge den en formulering som inte är så kategorisk utan som någorlunda täcker verkligheten och inte en önskedröm.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! För en departementschef har det ju alltid sina sidor att diskutera ett förvaltningsområde som ligger under ett ämbetsverk. Men om det verkligen finns en sådan opinion bland lärarna — som herr Carlshamre har skildrat här — att de till och med har samvetsbetänkligheter när det gäller att sätta ifrågavarande betyg, hur kan man då förklara att skolöverstyrelsen inte har en aning om detta? Jag vägrar nämligen att tro att ämbetsverket i fråga skulle kunna framhärda och påstå att de instrument som vi nu har är relativt tillfredsställande och tillräckliga för att man skall kunna sätta i gång med den nya betygsreformen, om det fanns en läraropinion emot instrumenten. Bland 70 000—80 000 personer kan man självfallet plocka ut några som tycker

att det nya betygssystemet är sämre eller som känner sig osäkra, men det är ju inte en grund för att påstå, att det över huvud taget inte går att tillämpa den relativa betygssättningen i skolan.

Herr **CARLSHAMRE** (h):

Herr talman! Som statsrådet Edenman vet, har det av olika skäl gått rätt många veckor sedan jag lämnade in denna fråga. Vi har ömsevis varit bortresta, herr Edenman och jag. Under den kanske ovanligt långa tid för behandling av en fråga, som därmed har förflutit, har faktiskt flera tiotal lärare tagit kontakt med mig i detta spörsmål. Förklaringen till att de inte varit så många, att man kan tala om en mer utbredd opinion, skulle jag gissa är att detta är en företeelse av ungefär samma slag som den ganska ofta förekommande situationen, då människor råkar illa ut vid avbetalningsköp därför att de inte läst det finstilta på baksidan av kontraktet.

Dess bättre har ifrågavarande förklaring fått en ganska modest typografisk utformning och kan därför möjligen förbises av dem som läser betygen, men jag är ganska säker på att de som verkligen funderat på saken är litet bekymrade.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. stationering i Kalmar av en helikopter för ambulans- och räddningsflyg

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**, som yttrade:

Herr talman! Herr Hamrin i Kalmar har frågat om jag vill medverka till att en landbaserad helikopter stationeras i Kalmar för ambulans- och räddningsflyg.

Svar på fråga ang. stationering i Kalmar av en helikopter för ambulans- och räddningsflyg

Den statligt understödda ambulans- och räddningsflygtjänsten organiseras och planlägges av luftfartsstyrelsen. Planläggningen sker efter samråd med vederbörande länsstyrelse. Flygtjänsten ombesörjes av enskilda flygföretag enligt särskilda avtal.

Vid planeringen av ambulans- och räddningsflygtjänsten i stort bedömer luftfartsstyrelsen möjligheterna till och tidsåtgången för transporter till lands och sjöss. Härvid tas även hänsyn till förekomsten av lämpligt baserade enskilda flygföretag.

Flygvapnets centrala flygsäkerhetsledning (Cefyl) mottar i samband med sin dygnet runt pågående jourtjänst för luftfartsstyrelsens räkning beställningar på ambulans- och räddningsflygningar, rekviderar luftfartyg samt planerar flygningarna. Härvid anlitas även militära luftfartyg.

För ambulans- och räddningsflyg inom det av herr Hamrin närmast berörda området finns — förutom militära luftfartyg — sedan december 1965 enligt avtal med Ostermans Aero AB en helikopter med basering i Västervik. Avsikten är att denna helikopter i första hand skall utföra ambulans- och räddningsflygtjänst i Östergötlands och norra Smålands skärgårdar så länge isen gör sjötransporter omöjliga. Denna helikopter utför emellertid också ambulans- och räddningsflygföretag i Kalmarsunds-området.

Vidare anförde:

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Större delen av svaret som jag fått av statsrådet innehåller för mig välkända saker. Det ger emellertid inte svar på den fråga jag framställde. Det enda som i det fallet utgör ett svar är sista meningen: »Denna helikopter utför emellertid också ambulans- och räddningsflygföretag i Kalmarsunds-området». Alla övriga uppgifter i svaret

återfinns i en interpellation från november 1961 på vilken inrikesministern svarade i december samma år. Den tog upp detta spörsmål litet mera allmänt för landet i dess helhet, och jag känner väl till organisationen. 1958 års kommitté som utredde frågan om ambulans- och räddningsflyget lade fram ett förslag till bättre organisation.

1961 fick jag av inrikesministern, som då handhade denna fråga, veta att konkreta förslag skulle framläggas så snart förutsättningar förelåge; det är dessa förutsättningar jag nu efterlyser.

Som framgår av svaret i dag finns en helikopter stationerad i Västervik under den tid då isen ligger i Östersjön. Den är i första hand avsedd att betjäna Östergötlands och norra Smålands skärgårdar. Vad jag, och kanske många med mig, väntar på är en sådan organisation av ambulans- och räddningsflyget att vi kan få bättre service i våra skärgårdar och kanske också utmed våra vägar. Det är självklart att behovet här kommer att öka. Med den användbarhet som helikoptern har skulle jag tro att man inom en relativt snar framtid kommer att finna det lämpligt att stationera en helikopter vid åtminstone varje läns-lasarett för att ordna den service åt sjuka och trafikskadade som kan behövas.

Jag vill påpeka att det för Kalmar läns del föreligger ett stort behov av en snar lösning på frågan. Där finns en skärgård som är besvärlig, framför allt ett sådant här år, och där är ett stort landskap som ligger utanför och som blir totalt isolerat ibland, nämligen Öland. Jag vet att det har blivit en fördröjning, och jag är väl medveten om att det kommer att kosta pengar: helikopt-rarna är dyra, utrustningen är dyr, det är svårt att hålla jour och att utbilda erforderliga ambulansförare. Jag vet också att det har klickat med utrustningen till de amerikanska helikoptrar-na som vi här skulle behöva.

Svar på fråga ang. stationering i Kalmar av en helikopter för ambulans- och räddningsflyg

Men detta är inget skäl att kort avfärda denna fråga, som gällde Kalmar, med att vi har en helikopter tillfälligt stationerad i Västervik.

Jag tror att om socialministern resonerar med försvarsministern om den här frågan så bör den kunna gå att lösa. Användbarheten av helikoptern ur försvarets synpunkt har vi fått rusliga bilder av i TV på sistone. Är detta en försvarsfråga bör den kunna kombineras med frågan om det civila användningssättet för helikoptrarna. Jag hoppas att saken kommer att kunna ordnas inte bara för Kalmar, som min fråga gällde, utan även för landet i dess helhet.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Herr Hamrin i Kalmar har redan poängterat att den fråga han ställde till mig gällde förhållandena i Kalmar. Han har emellertid i sitt anförande vidgat hela frågeställningen till att avse användningen av helikopter i räddningstjänst etc. för hela landet. Det är klart att det är en helt annan fråga och den är väsentligt större. Det finns naturligtvis också andra delar i riket som i det här fallet har både behov och önskemål av mera fast stationerade helikoptrar. Jag skall alltså inte ta upp det ämnet, eftersom herr Hamrin själv inte ställt någon fråga till mig om det. Herr Hamrins fråga gällde Kalmar. Låt mig bara påpeka en sak som jag menar är mycket väsentlig, nämligen jourtjänsten, vilken gör att man för den händelse någonting inträffar har möjlighet att rekvirera den assistans man behöver. Jag har i mitt svar bl. a. redogjort för detta. Jag säger där att »flygvapnets centrala flygsäkerhetsledning — — — mottar i samband med sin dygnet runt pågående jourtjänst för luftfartsstyrelsens räkning beställningar på ambulans- och räddningsflygningar, rekvirerar luftfartyg samt planerar

flygningarna. Härvid anlitas även militära luftfartyg». Bakom denna säkerhetstjänst står alltså väsentliga resurser som man kan anlita om det blir aktuellt.

Jag skall inte i detalj gå in på förhållandena i det län som herr Hamrin representerar; de förhållandena känner han självfallet bättre än jag. Men jag vill säga att genom att vi har en helikopter stationerad i Västervik är det naturligtvis möjligt för den att snabbt komma till Kalmar. Om jag inte är fel underrättad är avståndet inte mer än 14—15 mil, och flygtiden kan väl beräknas till någon timme. Det finns alltså möjligheter att i kalmardistriktet anlita denna helikopter.

Herr talman! Det var vad jag ville tillägga utöver mitt svar.

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag skall uppehålla mig vid Kalmar. Jag ville bara ge bakgrunden till min fråga, eftersom den har framställts förut i ett vidlyftigare sammanhang.

Bekymren i Kalmar är onekligen ganska stora i detta avseende. Jag tycker inte att det är nödvändigt att det inträffar något dödligt sjukdomsfall eller någon katastrof för att man skall se över denna sak.

Jag påpekade redan 1961 i en interpellation att det väl även ur militär synpunkt föreligger vissa risker, men jag skall inte behandla dem här. Jag skall bara som hastigast nämna, att om en flygare vintertid hoppar över Östersjön så lär nog helikoptern få vara där innan den där timmen har gått, kanske redan inom tio minuter, för att kunna klara den flygaren och hans liv. Men det var nog inte främst den saken jag ville fästa uppmärksamheten på; de avvägningarna får försvaret och försvarsministern göra. Att det måste bli en fråga om samordning mellan försvaret och den civila ambulans- och rädd-

Svar på fråga ang. förfarandet vid utlämnande av ortopediska hjälpmedel

ningstjänsten är självklart; annars räcker inte resurserna till. Men även på den civila sidan föreligger det så pass stort behov i Kalmar att vi hoppas att socialministern, så snart dessa resurser finns beträffande helikoptrar, utrustning för helikoptrarna, jourtjänst och helikopterförare, ser över det hela och att vi får en helikopter till Kalmar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på fråga ang. förfarandet vid utlämnande av ortopediska hjälpmedel**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås har frågat mig om jag anser ytterligare åtgärder påkallade i syfte att förenkla förfarandet vid behovsprövning och utlämnande av tekniska och ortopediska hjälpmedel åt rörelsehämmade och invalider.

Nya bestämmelser om statsbidrag till vissa hjälpmedel för handikappade trädde i kraft den 1 januari i år. De nya reglerna innebär förenklingar genom att ordinationsrätten för hjälpmedlen har väsentligt utvidgats. För att få ordinerat något av de medicinskt sett mindre komplicerade hjälpmedlen behöver den handikappade numera endast vända sig till läkare vid närmaste lasarett. Hjälpmedlen för den dagliga livsföringen kan dessutom i den utsträckning medicinalstyrelsen bestämmer ordinerar av tjänsteläkare eller distriktssköterska. Medicinalstyrelsen har utnyttjat denna möjlighet i betydande omfattning. Samtliga bidragsberättigade hjälpmedel som är avsedda att underlätta husliga sysslor kan exempelvis ordinerar av distriktssköterska.

Den högst allmänt formulerade fråga som herr Gustafsson ställt kan endast besvaras med en hänvisning till att de

nya ordinationsreglerna har varit gällande i knappt två månader och att erfarenheterna av dem får avgöra om några ytterligare åtgärder i förenklande syfte bör vidtas. Bl. a. har den till medicinalstyrelsen knutna hjälpmedelsnämnden sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor.

Vidare anförde:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! De berättigade bekymmer som många rörelsehämmade och invalider haft att kämpa med på grund av alltför byråkratiska former tidigare tillämpade från deras sida, som haft hand om utlämnningen av hjälpmedel, synes nu i hög grad vara avlyfta. Detta framgår av det svar statsrådet varit vänlig att ge på min fråga, och jag ber att få tacka för detta.

Bara ytterligare ett par ord, herr talman! Jag är övertygad om att de organisationer, som länge kämpat för statsbidrag till rullstolar, invalidvagnar, proteser och ortopediska skodon, hjälpmedel i hushåll och mycket annat, känner sig tacksamma för alla de åtgärder som vidtas från samhällets sida, i all synnerhet som hjälpmedlen kostnadsfritt ställes till förfogande. Det är svårt för oss fullt friska människor att förstå hur mycket de handikappade kan behöva i form av tekniska hjälpmedel och vad detta betyder för dem. Listan på hjälpmedel är mycket stor och den är också ganska imponerande.

Min fråga till socialministern kom, utan att jag hade en aning därom, att sammanfalla med en skrivelse från Svenska centralkommittén för rehabilitering, som avlämnats till hjälpmedelsnämnden i medicinalstyrelsen. Om jag fattat saken rätt gäller att det i nuvarande bestämmelser närmast ges utrymme för tekniska hjälpmedel, som har en rent materiell-funktionell betydelse, medan tekniska hjälpmedel som har betydelse för socialt accepterande

Svar på fråga ang. förfarandet vid utlämnande av ortopediska hjälpmedel

och närmast representerar psykologiska och estetiska värden uteslutits. Som exempel kan man kanske nämna bröstproteser, ögonproteser etc., men kanske det egentligen ligger utanför den fråga jag har ställt.

En olägenhet är alltfört oenhetligheten i villkoren för dessa bidrag. Det sammanhänger i sin tur med att de utgår via olika organ, nämligen dels via medicinalstyrelsen, som administrerar huvudparten, dels via ett par handikapporganisationer. En annan olägenhet är — om jag är rätt underrättad — att inom medicinalstyrelsen två olika konsultativa organ fungerar — hörselvårdsnämnden för hörapparater och hjälpmedelsnämnden för andra tekniska hjälpmedel. Om statsrådet Aspling vid en undersökning av detta kunde finna en förenkling som vore till gagn, skulle det säkert vara ganska tacknämligt.

Det kanske inte vore ur vägen att medicinalstyrelsen för det fortsatta arbetet i hjälpmedelsnämnden finge bättre kontakt och information på initialstadiet genom att representanter från t. ex. De blindas förening och Hörselfrämjandets riksförbund kallades att vara med på nämndens sammanträden. Jag bara nämner detta.

Vill statsrådet ytterligare ha frågan under uppsikt tror jag att de människor det här gäller blir honom tack skyldiga.

Statsrådet tycker att min fråga är högst allmänt formulerad, och det kanske den är, men jag kan försäkra statsrådet att det inte alltid är så lätt att fråga perfekt heller; man får inte säga för mycket men heller inte för litet.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås lovade att fatta sig kort, och jag skall försöka att här fatta mig lika kort.

Jag har egentligen svarat på den fråga som herr Gustafsson har ställt, och det är kanske litet svårt att ge ett ade-

kvat svar på en fråga som inte är ställd riktigt rakt på sak. Jag måste erkänna att jag först var litet förbryllad över vad herr Gustafsson egentligen menade med sin fråga — därav också formuleringen av mitt svar.

Nu har herr Gustafsson tagit upp en rad olika ting, som han inte frågat om, och jag skall därför inte ge mig in på detta område. Jag vill bara göra några randanmärkningar.

Herr Gustafsson sade att nu faller en del speciella och kanske mycket specifika, medicinska hjälpmedel utanför hjälpmedelsstadgan. Han nämnde exempelvis ögonproteser, bröstproteser etc. Jag vill upplysa herr Gustafsson om att dessa spörsmål är föremål för behandling i sjukförsäkringsutredningen.

Vidare tar herr Gustafsson upp frågan huruvida man inte skulle kunna förenkla den rent organisatoriska sidan inom medicinalstyrelsen. På det vill jag svara att hela frågan om medicinalstyrelsen och socialstyrelsen är ställd under debatt efter den stora utredning som nu föreligger. Jag tror dessutom att den organisationsform vi har ingalunda fungerar otillfredsställande. Det väsentliga — och det är två ting jag vill betona — är att vi förenklat förfarandet högst väsentligt och vidgat ordinationsrätten och gjort det mycket enklare för människor ute i bygderna att kunna skaffa sig hjälpmedel. Man slipper bl. a. exempelvis långa resor genom att man direkt kan kontakta en distriktssköterska eller vända sig till närmaste lasarett och inte till exempelvis en ortopedisk specialavdelning.

Därtill vill jag säga att det finns ytterligare ett inslag som man aldrig får glömma bort och det är att ordinationsrätten kopplar till många väsentliga ting. Det är ytterst angeläget att den medicinska prövningen kommer in, ty en människa som behöver ett hjälpmedel behöver många gånger i första hand komma i kontakt med den medicinska sidan för att bli undersökt; det kan vara

Svar på fråga ang. undantagande av vissa transporter från bestämmelserna om yrkesmässig automobiltrafik

andra åtgärder som behöver sättas in, t. ex. vistelse i en av landstingens träningslägenheter. Det är det som gör att ordinationsrätten måste följa vissa bestämda regler, men den har som sagt vidgats, och i vad mån man i framtiden kan finna vägar till ytterligare förenkling hör till de frågor på detta område som ständigt är under prövning och diskussion.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag konstaterar såsom det viktigaste i svaret att det under senaste året skett en så påtaglig förenkling, att de många människor som frågat mig om detta kan genom det svar som herr statsrådet givit få ett tillfredsställande svar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på fråga ang. undantagande av vissa transporter från bestämmelserna om yrkesmässig automobiltrafik**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson har frågat mig om jag överväger att vidtaga åtgärder i syfte att från tillämpning av bestämmelserna i förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik undantaga transporter av lik.

Jag erinrar om att sådana liktransporter som en begravningsentreprenör utför inom ramen för sitt åtagande att ombesörja en begravning enligt rättspraxis faller utanför begreppet yrkesmässig trafik och kan verkställas utan trafiktillstånd. Däremot kräves sådant tillstånd om entreprenören lämnar enbart en transporttjänst.

Enligt de nyligen beslutade ändringarna i yrkestrafikförordningen kommer emellertid efter den 1 juli i år tillstånd till yrkesmässig beställningstrafik med mindre lastbilar att meddelas utan nuvarande behovsprövning. Därigenom kvarstår endast lämplighetsprövningen. Detta gäller också trafiktillstånd för de transporter interpellanten avser.

Frågan om att helt undantaga dessa transporter från bestämmelserna i yrkestrafikförordningen får övervägas i samband med den omarbetning av förordningen som skall göras före den tredje etappen i det trafikpolitiska reformprogrammet.

Vidare anförde:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Tillåt mig tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min fråga, som emellertid tydligen blivit något missförstådd. Jag hade i frågan inkluderat lokalområdesbestämmelserna. Som exempel vill jag anföra följande.

En anhörig till en i Falköping boende avlider i Göteborg, som ligger i ett Ö-län, och skall jordfästas i Blidsberg, som ligger i ett P-län. Liket får då inte transporteras av en begravningsbyrå i Falköping, eftersom Falköping ligger utanför lokalområdet, i ett R-län. Särskild dispens måste i så fall enligt bestämmelserna sökas. Jag har talat med statens biltrafiknämnd, som vitsordat att lokalområdesbestämmelserna lägger hinder i vägen.

Jag är medveten om att denna fråga kan synas ganska makaber, men förvisso finns det fullgoda skäl att aktualisera densamma. Det borde vara av intresse för den stora allmänheten att liktransporterna undantages från övriga bestämmelser om yrkesmässig automobiltrafik. Liktransporter kan rimligtvis in-

te jämnställas med styckegodstrafik och dylikt. Byråkratiskt krångel kan inte tjäna något syfte när det är fråga om en avliden person — om det över huvud taget tjänar något syfte.

Jag vill, herr talman, uttala en förhoppning om att dessa lokalområdesbestämmelser måtte upphävas så att vi kommer ifrån dylikt byråkratiskt krångel.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag är ledsn att det inte av frågan framgick att herr Börjesson avsåg de s. k. lokalområdesbestämmelserna.

Om begravningsentreprenören utför sitt åtagande att ombesörja en begravning, inte bara transporttjänsten, behövs enligt praxis inte något tillstånd. Den tillståndsgivning som gäller för enbart transporttjänsten kan inte gärna ändras förrän behovsprövningen av yrkesmässig trafik i sin helhet avvecklas, men en sådan avveckling pågår. Gällande bestämmelser innebär emellertid — vilket även herr Börjesson var inne på — att länsstyrelserna för tillfälliga ändamål kan ge dispens från lokalområdesbestämmelserna. Som herr Börjesson vet pågår en avveckling av regleringarna på transportområdet, men allt kan inte ske på en gång.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Palme för hans senaste inlägg och uttalar en förhoppning om att lokalområdesbestämmelserna måtte upphävas under de närmaste åren. Jag är medveten om att myndigheterna är ganska välvilligt inställda till dispensansökningar. De innebär dock ett visst krångel och tidsspillan. Det vore därför bättre om vi helt kunde slippa dem.

Härmed var överläggningen slutad.

2 — Andra kammarens protokoll 1966. Nr 9

§ 8

Svar på fråga ang. grunderna för anställande av viss postpersonal

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME, som yttrade:

Herr talman! Herr Fridolfsson har frågat mig, efter vilka grunder sådan personal anställs vid postverket, som betros med handhavandet av större penningmedel.

Med hänsyn till att postpersonalen i stor utsträckning tar befattning med kontanta medel och värdehandlingar finns särskilda bestämmelser om personkontroll vid anställning i postverkets tjänst. Enligt dessa bestämmelser skall vederbörande postmyndighet genom egna iakttagelser — bl. a. med ledning av skol- och anställningsbetyg — samt genom förfrågningar söka bilda sig en uppfattning om sökandens lämplighet för posttjänsten i allmänhet och särskilt för den anställning ansökan avser. Om mer än tre månader förflutit mellan avslutad skolgång och tidpunkten för ingivande av ansökan om anställning i postverket, skall sökande lämna uppgifter om sin sysselsättning under mellantiden. Uppgifterna skall styrkas genom arbetsbetyg eller på annat tillfredsställande sätt. Saknas möjlighet att i annan ordning förvissa sig om sökandes vandel, äger poststyrelsen eller postdirektör begära utdrag ur rikspolisstyrelsens polisregister. Om det av sådant utdrag framgår, att sökande gjort sig skyldig till förnögenhetsbrott, vilket inte är att anse som ringa och inte ligger längre tillbaka i tiden, skall den sökande i regel avvisas för det fall det är fråga om postalt arbete i egentlig mening. Motsvarande gäller sökande, som enligt tillgängliga upplysningar meddelats åtalseftergift för sådant brott begånget före fyllda arton år.

Bl. a. den nyligen inträffade postkuppen i Göteborg har ju aktualiserat frå-

Svar på fråga ang. grunderna för anställande av viss postpersonal

gan huruvida dessa bestämmelser skapar garantier för en tillfredsställande personkontroll av dem som söker anställning i postverkets tjänst. Jag vill här erinra om att chefen för postverket i dagarna tillsatt en utredning med uppgift att verkställa översyn av ifrågasvarande bestämmelser ävensom av bestämmelserna beträffande säkerhetsanordningar vid postverkets värdetransporter.

Vidare anförde

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga angående postverkets anställningsprinciper för viss personal.

Bakgrunden till frågan var, som statsrådet omnämnde i sitt svar, mycket riktigt den senaste postkuppen, då en vid posten anställd person tillskansade sig cirka en miljon kronor. Genom pressen och genom radio och TV har allmänheten informerats om huru som en person återanställts vid postverket efter att tidigare — utan godtagbar anledning — ha lämnat en befattning vid postverket.

Att posten återanställer folk är givetvis inte något att säga om. Folk som vill ha arbete skall naturligtvis få arbete. Men att en person omedelbart och såvitt jag vet utan att någon kontroll göres — på egen begäran — tilldelas ett av postens som jag förmodar mest ansvarsfulla arbete, nämligen att sköta postens penningtransporter, är ju rätt häpnadsväckande. Penningtransporter inom postverket gäller bevisligen inte några struntsummor utan postsäcker innehållande miljonbelopp. Med den personalbrist som föreligger vore det säkert möjligt att i speciella fall ordna en arbetsplacering, där någon frestelse att iscensätta en kupp vore obefintlig.

Jag hoppades att svaret på min principfråga skulle ge besked, om man vid postverket vid rekrytering av personal

som har till uppgift att handha stora penningbelopp anser det vara befogat att närmare kontrollera de arbetssökande och därvidlag endast de som kunde dokumentera sig som ansvarsmedvetna personer komme i fråga. Statsrådets svar, som verkligen var uttömmande och rejält, ger ju klara besked om hur personer skall anställas för detta ansvarsfulla arbete.

Vidare sade statsrådet att postkuppen i Göteborg aktualiserat frågan huruvida dessa bestämmelser skapar garantier för att det blir tillfredsställande personkontroll. Enligt mitt förmenande är saken klar, om man följer de bestämmelser som uppräknats i statsrådets svar. Jag tycker det är mycket säkra och rejäla regler.

Det är klart att alla människor i vårt samhälle skall ha sin chans — även de som misslyckats på ett eller annat sätt — men man hjälper väl exempelvis inte en för misshandel straffad slagskämpe genom att ge honom arbete som utkastare på en ölstuga, där han lätt frestas att gå bröstgänges till väga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Justerades protokollet för den 18 innevarande februari.

§ 10

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Lothigius*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående kapitalförsörjningen för bl. a. sågverkstadsindustrien, och

herr *Hermansson*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående tillämpningen av valutaregleringen.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 11

Interpellation ang. möjlighet för bibliotek att utan kostnad erhålla statens offentliga utredningar

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! I vårt land bedrives en omfattande statlig utredningsverksamhet. En stor del av de betänkanden som därvid framlägges publiceras i serien Statens offentliga utredningar. På detta sätt ökas möjligheterna för allmänheten att ta del av utredningsmaterialet. Starka skäl talar emellertid för att åtgärder vidtages som ytterligare underlättar för intresserade att studera SOU. Ett motiv i sammanhanget är den stora betydelse det har för demokratiens vitalitet att medborgarna är politiskt medvetna och äger kännedom om vad som försiggår på det rikspolitiska planet. Det är av stort värde att medborgarna gör sig förtrogna med en fråga redan på utredningsstadiet. Därigenom får de ökade möjligheter att följa den vidare utvecklingen av frågan och deltaga i debatten kring densamma, innan det blir aktuellt med beslut i riksdag och regering.

Många anser sig av kostnadsskäl inte kunna köpa utredningarna. Då återstår möjligheten att låna på bibliotek. Emellertid är det förenat med betydande kostnader för biblioteken att abonnera på SOU. Särskilt betungande blir ifrågavarande utgifter för de mindre biblioteken. Härigenom har SOU inte erhållit den spridning som varit önskvärd. Då det är angeläget, att så många bibliotek som möjligt tillhandahåller SOU bör möjligheterna för staten att kostnadsfritt ställa utredningarna till förfogande övervägas. Kostnaderna för en sådan för såväl demokratin som de enskilda medborgarna så betydelsefull åtgärd torde icke vara av den storleksordningen, att de bör lägga hinder i vägen.

Med hänvisning till det ovan anförda

anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att vidtaga åtgärder som syftar till att bereda biblioteken möjlighet att utan kostnad erhålla Statens offentliga utredningar?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 mars 1952 (nr 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 13 maj 1921 (nr 227) om ackordsförhandling utan konkurs;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser om ersättning av allmänna medel till vittnen, m. m.; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 274 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse, m. m.

§ 13

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Karlsson* i Huddinge, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående handläggningen av förpassningsärenden inom statens utlänningskommission, och

herr *Westberg*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående det statliga lokaliseringstödet.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.32.

In fidem
Åke Gustafsson

Fredagen den 25 februari

Kl. 14.00

§ 1

Svar på interpellation ang. jordbrukets kreditförsörjning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har i en interpellation frågat mig om jag uppmärksammat den rådande situationen för jordbrukets kreditförsörjning, särskilt såvitt angår AP-fondernas roll och sambandet mellan dessa och hypoteksrörelsens verksamhet, samt om jag överväger åtgärder för att trygga kreditförsörjningen för jordbruksnäringen.

Jordbruksnäringens upplåning har under senare år ökat i takt med den allmänna kreditexpansionen i samhället. Andelen har varierat något från år till år, men någon tendens till minskning kan inte registreras på grundval av tillgänglig statistik. Att jordbrukskassereörelsen kraftigt expanderat har herr Börjesson själv konstaterat. Det kan tilläggas att hypoteksbankens obligationsemissioner också har ökat väsentligt. Under 1965 nyemitterades cirka 130 miljoner kronor mot ca 80 miljoner kronor under 1964, i båda fallen efter avdrag för konverteringar. Enligt vad som uppgivits har riksbanken inte lagt hinder i vägen för hypoteksbankens emissioner. Allmänna pensionsfonden har år från år köpt en stigande andel av hypoteksbankens emissioner, och fonden innehade vid slutet av 1965 drygt 20 procent av hypoteksbankens utestå-

ende obligationer mot endast något över 10 procent för två år sedan. Några speciella åtgärder på detta område övervägs inte.

I sammanhanget vill jag erinra om att två nya institut för lantbruksnäringarnas kreditförsörjning började sin verksamhet så sent som för bara ett år sedan.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Av svaret att döma tycks finansministern anse att det för dagen är väl beställt med jordbrukets kreditförsörjning. Jag kan tyvärr inte dela den uppfattningen. För ett par dagar sedan hade jag kontakt med en hypoteksförening ute i landet, och man upplyste mig där om att man beviljat lån på cirka 15 miljoner kronor men att man för dagen inte hade några pengar att låna ut. Väntetiden för de lånesökande är tre à fyra månader. Jag tror att detta exempel väl överensstämmer med förhållandena inom andra hypoteksföreningar.

Även för övriga kreditinrättningar möter det mycket stora svårigheter att tillgodose jordbrukets kreditbehov.

Jordbrukets kapitalförsörjning är i dag en särskilt angelägen fråga, och den kommer med all tydlighet att bli det i ännu högre grad i framtiden. Redan nu är jordbruket en i allra högsta grad kapitalkrävande näringsgren. Kapitalbehovet per årsarbetare är cirka

Svar på interpellation ang. jordbrukets kreditförsörjning

75 000 kronor inom industrien men omkring 100 000 kronor inom jordbruket. Detta är en genomsnittssiffra. Enligt beräkningarna i 1960 års jordbruksutredning uppgår kapitalbehovet inom det rationellt bedrivna jordbruket till mellan 200 000 och 400 000 kronor per årsarbetare.

Det ställs mycket höga krav på jordbrukets rationalisering. Det är inte svårt att förutse, att dessa krav kommer att bli ännu större för framtiden. Kapital kommer att i ökad utsträckning fordras för skapande av större brukningsdelar, för anskaffande av maskiner och redskap och för andra investeringar som kan minska behovet av mänsklig arbetskraft. Man måste räkna med en utveckling, som tar sikte på färre men större enheter, och därmed också med skärpta krav på lönsamhet. Jordbrukarna kommer att lägga allt större vikt vid en noggrann produktionsplanering, som tar sikte på så hög rationalitet som möjligt.

Det är alltså uppenbart, att jordbrukets kapitalbehov i framtiden kommer att bli väsentligt större än nu. Enligt vissa experter kan man räkna med att det 1970 skall uppgå till cirka 30 miljarder kronor. Eftersom skuldprocenten då kan beräknas ligga vid cirka 50 procent av det behövliga kapitalet mot cirka 25 procent enligt 1960 års kapitalundersökning, skulle de samlade lantbrukskrediterna år 1970 behöva uppgå till cirka 15 miljarder kronor. För närvarande är de synliga krediterna till det svenska jordbruket cirka 5,9 miljarder kronor.

Det är realistiskt att räkna med att nästan hela denna ökning av lantbrukarnas lånebehov måste tillgodoses genom kreditinstituten. Dessas utlåning till enskilt ägda gårdar på över 2 hektar uppgick 1960 till cirka 3,5 miljarder kronor och totalt till jordbruket till 4,3 miljarder kronor. Minst 400 miljoner kronor måste till årligen för att klara det aktuella behovet av bank-

krediter för jordbruket, och för framtiden är vi tvungna räkna med ett ökat behov. I viss mån kan släktlån komplettera — kanske nu med cirka 400 miljoner kronor om året. En sak är emellertid ganska säker, nämligen att möjligheterna till släktlån kommer att minska i framtiden.

Det står klart, att det för framtiden blir hård konkurrens om krediterna; det råder stor efterfrågan på krediter från olika sektorer i vårt samhälle. Men det måste också stå klart, att jordbrukets kreditbehov kommer att bli särskilt stort. Det är enligt min mening angeläget, att alla möjligheter till en tillfredsställande lösning av jordbrukets kreditfrågor tas till vara. Olika kreditinstitut måste medverka till detta. Jag nämnde i min interpellation AP-fondens uppgift i detta sammanhang. Finansministern tycks anse, att det är någorlunda väl beställt med den saken. År 1963 gick 3,5 procent av AP-fondens medel till jordbrukskrediter. År 1964 var siffran 3,4 procent och 1965 3,3 procent. Denna något fallande andel måste ändå sägas vara för liten med hänsyn till såväl jordbrukets roll i vårt näringsliv som dess särskilt stora behov av krediter.

Herr talman! Kreditförsörjningen är ett av jordbrukets allra största framtidsproblem. Skall jordbruket kunna genomföra den rationalisering som vi väl alla önskar, måste det givetvis tillförsäkras krediter i erforderlig utsträckning. Det måste vara en viktig uppgift att satsa på jordbruksrationaliseringen i första hand genom att medverka till en god kreditförsörjning för jordbruket.

Jag ber, herr talman, att ännu en gång få tacka finansministern för svaret på min interpellation.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Föredrogs den av herr Börjesson i Falköping vid kammarens nästföregå-

ende sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående möjlighet för bibliotek att utan kostnad erhålla statens offentliga utredningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motion om utredning angående utformningen av ett partistöd,

nr 15, i anledning av motioner om utredning angående partiernas inkomster och utgifter m. m.,

nr 16, i anledning av motion om ändrad ordning för väckande av motioner, och

nr 17, i anledning av motion angående formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation;

statsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckta motioner om visst statsbidrag till föreläsningsverksamhet, och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475) jämte i ämnet väckta motioner,

nr 4, i anledning av väckta motioner angående avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.,

nr 5, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål och om andra åtgärder för att stimulera sådana gåvor, och

nr 7, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 8, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning,

nr 9, i anledning av motioner angående planeringsråden i länen,

nr 10, i anledning av motioner om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter, och

nr 11, i anledning av motioner om angivande å motion av motionärs partitillhörighet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om sänkning av myndighetsåldern,

nr 8, i anledning av väckt motion om ökning av möjligheterna att adoptera utländska barn,

nr 9, i anledning av väckta motioner om befrielse från skyldigheten att inge bouppteckning i vissa fall, och

nr 10, i anledning av väckta motioner om ersättning ur dödsbo för viss vård;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om rätt till änkepension för vissa sammanboende,

nr 7, i anledning av väckta motioner om inkomstprövningen vid kommunalt bostadstillägg,

nr 8, i anledning av väckt motion om viss partiell kalenderreform,

nr 9, i anledning av väckta motioner angående sjukförsäkringsavgiften för värnpliktig,

nr 10, i anledning av väckta motioner om undantagande av skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde, och

nr 11, i anledning av väckta motioner om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet,

nr 5, i anledning av väckta motioner

om skyldighet att i vissa fall använda halvljus å motorfordon,

nr 6, i anledning av väckt motion om skyldighet för gående att i mörker bära reflexanordning eller tänd lykta,

nr 7, i anledning av väckta motioner angående stopplikten vid huvudled, och

nr 8, i anledning av väckta motioner om höjning av maximihastigheten för bil med släpvagn;

jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss staten tillhörig mark; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner angående användningen av engångsförpackningar samt angående åtgärder mot nedskräpning,

nr 4, i anledning av väckta motioner om folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar,

nr 5, i anledning av väckta motioner om reserabatt åt handikappade, och

nr 6, i anledning av väckt motion angående statens järnvägars rabattresor för värnpliktiga.

§ 4

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse till Konungen, nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 30 juni 1948 (nr 495) om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk.

§ 5

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 34, angående bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m., och

nr 37, med förslag till godkännande av 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.11.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 1 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 22 och den 23 nästlidne februari.

§ 2

Svar på interpellation ang. uppflyttning i högre ortsgrupp av vissa orter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Björkman har frågat mig, om jag anser att den nyligen redovisade dyrortsundersökningen utgör tillräckligt skäl för uppflyttning i högre lönegrupp av orter som enligt undersökningen är för lågt placerade. Om så skulle vara fallet, vill herr Björkman

Svar på interpellation ang. uppflyttning i högre ortsgrupp av vissa orter

veta när en uppflyttning kommer att ske.

Med anledning härav vill jag framhålla följande. Den 23 november 1965 svarade jag här i kammaren på en interpellation som gällde dyrortsgraderingen av de statsanställdas löner. Jag erinrade då om att det enligt riktlinjer i proposition 1963:54 pågick en undersökning inom statistiska centralbyrån för att klargöra de geografiska prisskillnaderna. Jag meddelade vidare att prisundersökningens resultat skulle överlämnas till statens avtalsverk och att det fick bli förhandlingsparternas sak att avgöra, om eventuella geografiska prisskillnader skulle påverka lönesättningen efter den 31 december 1965. Undersökningen är nu färdig, dess resultat har offentliggjorts och förhandlingsparterna har fått ta hand om det omfattande materialet. Det får nu bli förhandlingsparternas sak att ingående studera undersökningsresultatet och att foga in det i sina bedömningar av anställnings- och arbetsvillkoren.

Vidare anförde:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Det var kort, kanske i kortaste laget; jag hade hoppats att statsrådet skulle ha velat begagna tillfället till att närmare utveckla sin syn på frågan om dyrortsgrupperingens vara eller icke vara i framtiden.

Huvudsakligen har statsrådet hänvisat till sitt svar här i kammaren den 23 november förra året på en interpellation angående dyrortsgraderingen av de statsanställdas löner. Den prisgeografiska undersökning som då åberopades har emellertid därefter framlagt resultatet av sitt arbete. Min fråga gällde, om statsrådet ansåg denna undersökning utgöra tillräckligt skäl för uppflyttning i högre lönegrupp av orter, som enligt undersökningen var för lågt placerade. På den frågan, herr statsråd, har jag

egentligen inte fått något svar, men det skall jag inte förebrå statsrådet. Möjligen kunde statsrådet ha gett ett personligt värdeomdöme om undersökningens tillförlitlighet, men han har avstått även från detta; han är ju part i målet. Efter som dyrortsplaceringen från och med i år är en förhandlingsfråga blir det förhandlingsparternas sak att studera detta omfattande material.

I min interpellation framhöll jag att undersökningen syntes ge stöd för uppfattningen att många orter i lönehänseende är för lågt placerade och bekräfta riktigheten av de prisundersökningar som statstjänstemannaorganisationerna själva företagit på vissa håll. Dyrortsundersökningen var avsedd att ge underlag för en revision av den gällande lönegrupperingen, men den har rört endast faktorer som är prisstatistiskt mätbara, d. v. s. faktorer som kan indelas i pris- och mängdkomponenter.

I den proposition, som låg till grund för riksdagens beslut 1963 om denna undersökning, framhöll departementschefen att man vid de allmänna bedömningar som följer sedan sammanställningarna från den prisgeografiska undersökningen framkommit, även skulle ta hänsyn till de olika prisstatistiskt icke mätbara skillnader som föreligger mellan olika landsdelar. Det syftar, förmodar jag, på sådana faktorer som är särskilt svåra att väga och mäta i detta sammanhang.

Ser man enbart till den nu publicerade prisundersökningen, som ju är mycket omfattande och grundlig, framgår det att många orter med Stockholm som basort är för lågt placerade. Jag kan nämna några siffror som visar hur pass omfattande undersökningen varit. Antalet vid den lokala insamlingen gjorda prisnoteringar utgör i runt tal 91 000, fördelade på 37 000 butiker och service-ställen, av vilka omkring 2 600 är belägna i Stockholm. Jag nämnde att enligt undersökningen många orter som — jämfört med Stockholm som basort

Svar på interpellation ang. uppflyttning i högre ortsgrupp av vissa orter

med pristalet 1 000 — skulle vara för lågt placerade. Detta är förhållandet med åtskilliga kommuner i Stockholms län — 19 stycken om jag räknat rätt — i ett par kommuner i Uppsala län, med Gotland och några enstaka platser i Mellansverige. Att orterna i Norrland i fråga om dyrhetstal ligger högre än Stockholm är ingen överraskning, men där utgår också särskilda kallortstillägg.

Statstjänstemännens organisationer har i sina förhandlingsbud framfört varierande krav på uppflyttningar. Främst tar de sikte på kranskommunerna kring Stockholm samt Gotland och Västerboten. Först fram emot sommaren får man alltså se om dyrortsgrupperingen — eller den ekvation som dyrortsgrupperingen utgör — hyfsats sedan förhandlingarna väl är avslutade.

Min fråga avsåg emellertid närmast, om det numera kan förekomma att en enstaka ort, som tidigare varit fallet, flyttas upp utan att detta tas upp till förhandlingar mellan parterna. Jag tolkar statsrådets svar så, att även en enstaka uppflyttning till högre lönegrupp är en sak som numera skall tas upp till förhandlingar mellan statstjänstemannaorganisationerna och avtalsverket.

Genom att dyrortsundersökningen framlades nästan samtidigt som den nya förhandlingsordningen skulle börja tillämpas blev det inte tid att först åstadkomma en nollställning — om jag får begagna det uttrycket — av orterna på grundval av undersökningen, innan årets löneförhandlingar börjar.

Frågan om dyrortsgrupperingen är ju en fråga som riksdagen har sysslat åtskilligt med ända sedan 1930-talet. Den återkommer varje år i motioner och interpellationer och den utgör ett ständigt irritationsmoment. Frågan förekommer även i år i motioner, som statsutskottets femte avdelning så småningom skall ta itu med men som jag med hänsyn till tidigare uttalanden förmodar icke kommer att leda till något re-

sultat, i varje fall inte i form av en ändrad inställning hos utskottet.

Om jag till slut får göra en följdfråga, skulle jag gärna vilja veta, om statsrådet Gustafsson har någon uppfattning om vad en fullständig avveckling av dyrortsgrupperingen skulle kosta — om statsrådet nu verkligen vill och kan svara på den frågan.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Herr Björkman började sitt anförande med att klaga över att mitt svar var så kort. Jag tror dock att herr Björkman egentligen inte hade väntat sig något annat. Han ifrågasatte, om det inte kunde finnas anledning för mig att närmare utveckla några synpunkter på detta ämne, och det är klart att det är en fråga som kan vara värd att diskuteras.

Nu är det ju ändå så, att vi fr. o. m. den 1 januari i år inte har någon officiell dyrortsgruppering kvar. De författningar som tidigare reglerade detta område är upphävda fr. o. m. den 1 januari i år. Det som nu finns kvar av någon gruppering är 5 § i det allmänna avlöningsavtal, som är träffat mellan statens avtalsverk och organisationerna. I det avtalet står det bara att orterna i landet hänförs till ortsgrupper med nr 3—5 på sätt framgår av bilaga B. Denna bilaga är en förteckning över de grupper, till vilka respektive orter skall hänföras.

Jag tycker att det kan finnas anledning att säga detta. Jag har nämligen under de senaste månaderna läst åtminstone något hundratal tidningsartiklar i denna fråga — och ännu fler om jag räknar in personaltidningarna, som ju fattat den här saken. Av dessa hundratalet tidningsartiklar är det tror jag bara två som visar, att författaren varit medveten om att det från nyår inte längre finns någon officiell dyrortsgruppering utan att det nu är en avtalsfråga mellan parterna.

Svar på interpellation ang. uppflyttning i högre ortsgrupp av vissa orter

Herr Björkman frågade också vad *jag* anser i denna fråga, och han efterlyste även min uppfattning om den prisgeografiska undersökningens tillförlitlighet. Den senare frågan skall jag inte gå in på men jag kan väl säga så mycket, att det finns de som anser att vissa ting i denna undersökning — trots det ingående, betydelsefulla och värdefulla arbete som lagts ned på undersökningen — kan ifrågasättas. I varje fall menar de, att man kan ifrågasätta, om denna prisgeografiska undersökning utan ytterligare bearbetning kan läggas till grund för en ny gruppering.

Det är väl naturligt att min privata uppfattning i denna fråga kan vara av intresse. Herr Björkman säger att jag är part i denna fråga. Det kan nog diskuteras; jag är i varje fall inte förhandlingspartner, även om jag inte på något sätt skall försöka skylla över partförhållandet i övrigt. Om jag emellertid skulle deklarera en uppfattning i denna fråga, kunde nästa riksdagsman kräva, att jag skulle deklarera en uppfattning även i någon annan fråga som har med förhandlingarna att göra. Därför bör jag nog från denna talarstol inte deklarera någon uppfattning i frågan. Jag kan mycket väl tänka mig att det finns riksdagsmän, som skulle kunna fråga hur man bör lägga upp lönepolitiken i andra avseenden inför årets löneförhandlingar, t. ex. om man bör fortsätta att höja de högsta lönerna mest och de lägsta minst. Om då herr Björkman menar att jag skulle fortsätta att från denna talarstol deklarera mina uppfattningar, tror jag att det skulle bli fullkomligt omöjligt för förhandlingsparterna att arbeta på det sätt de bör göra.

Jag tror också att det kan vara av ett visst intresse att i detta sammanhang något studera hur parterna själva ser på frågan. Jag skall tillåta mig att citera vad exempelvis Lärartidningen säger. I nr 8 detta år av denna tidning heter det:

»Man kan endast betrakta dyrortsun-

dersökningen som en del av det material som måste ingå i bedömningen av en ortsgruppering i lönesystemet. TCO-S förordar att frågan om lönegrupperingen i lönesystemet upptas till behandling i samband med den löneplansöversyn som bör genomföras under de närmaste åren.»

Detta är tydligen TCO:s uppfattning i denna fråga.

Ett par andra citat belyser också hur man inom organisationerna ser på detta problem.

I Svensk Underbefälstidning nr 2 för i år heter det:

»Dyrortsgrupperingen — i ena eller andra formen eller helt avskaffad — är numera en förhandlingsfråga och det kan naturligtvis också, såsom en effekt av det förhållandet, komma in i bilden marknadssynpunkter. En gradering av lönerna alltså efter tillgång och efterfrågan på arbetskraft.»

Jag skall sluta citerandet med att läsa upp en bit ur SACO-tidningen. I nr 2/1966 heter det:

»En differentiering av de statliga och kommunala lönerna så att de i stort sett anpassas till lönerna på den enskilda sektorn bidrar till att skapa balans på den statliga och kommunala arbetsmarknaden. Det är därför ej förenligt med de samhällsekonomiska intressena att slopa ortsgrupperingen i de statliga och kommunala lönesystemen om de regionala löneskillnaderna består på den enskilda sektorn.»

Jag tycker dessa citat är ganska belysande för hur man på organisationshåll ser på dessa frågor. Grupperingen av lönerna är ju ändå bara en komponent i en mycket invecklad förhandlingsomgång, som det gäller att försöka få att gå ihop. Jag tror därför inte att det är möjligt att rycka ut denna komponent och helt koncentrera sig på den.

Herr Björkman frågade till slut om man inte skulle kunna tänka sig att göra en nollställning av dyrortsgrupperingen före den 1 januari i år, då vi hade det

Svar på interpellation ang. uppflyttning i högre ortsgrupp av vissa orter

gamla systemet kvar. Vid varje tillfälle då man har gjort förändringar i den tidigare officiella dyrortsgrupperingen har detta skett i samband med förhandlingar. Man har varit överens om att kostnaderna för de förändringar man har gjort skulle räknas av från den »pott» som var tillgänglig att fördela vid dessa tillfällen. Jag tror inte att organisationerna för sin del skulle bli så särskilt glada om jag — som jag tror herr Björkman menade — skulle klampa in i förhandlingarna och diktera någonting. Ett totalt avskaffande av dyrortsgrupperingen skulle — om jag uttrycker mig försiktigt — i pengar röra sig om ungefär 350 miljoner kronor. Tar man hänsyn även till effekten på pensionssidan, så får man lägga till ytterligare 75 miljoner kronor. Kostnaden kan alltså i runt tal beräknas till mellan 425 och 450 miljoner kronor på den statliga lönesidan. Man får väl överlåta åt förhandlingsparterna att diskutera, huruvida de är beredda att använda kanhända det mesta av ett utrymme som är tillgängligt för löneförhöjningar för att avskaffa dyrortsgrupperingen.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Med statsrådets senaste inlägg har min tacksamhet ökat. Jag lyckades ju ändå nästan provocera statsrådet till den ytterligare utläggning på den punkt som jag efterlyste och som var avsikten med min interpellation. Jag tror att det var nyttigt att statsrådet sade litet mer om detta; det råder nämligen, som statsrådet också sagt, ganska mycket missförstånd om dyrortsgrupperingen och beträffande vad som skall hända från och med i år.

Statsrådet sade — på den punkten har jag varit en aning tveksam — att det numera inte finns någon officiell dyrortsgruppering. Om man slår upp 5 § i det allmänna avlöningsavtalet så finner man att riket fortfarande är indelat i ortsgrupper. Man hänvisar där till bilaga B där det förekommer sam-

ma ortsgruppsindelning som enligt senaste nummer i denna fråga i svensk författningssamling — jag tror att den är från år 1957. Före 1957 hette det skatte- och lönegruppering, men sedan försvann plötsligt lönegrupperingen, och sedan dess heter det bara skattegruppering. Det är den indelningen som återfinns i bilaga B.

Jag tror också att det var nyttigt att statsrådet lade ut texten litet om dyrortsundersökningen. Jag förstår att statsrådet bör vara litet återhållsam med att deklarerera sin uppfattning på den punkten. Det har framkommit kritik mot denna dyrortsundersökning, bl. a. just från den tidning som statsrådet själv citerade, Lärartidningen, där man i ganska hårda ordalag ifrågasätter om undersökningen är riktig. Detta gäller främst skatteposten och bostadskostnadsposten.

Statsrådet sade också — och det gjorde mig litet förvånad — att de uppflyttningar som tidigare har skett av orterna till högre lönegrupper också har skett i samband med förhandlingar. Men jag har liksom ett intryck av att det inte alltid tidigare gick till på det sättet när det kom ut en kunglig kungörelse om rikets indelning i ortsgrupper. Jag tror inte att detta skedde efter förhandlingar. Jag vet inte när det nya tillvägagångssättet började. Jag har emellertid inget minne av att så skedde förr i tiden.

Vad jag särskilt hade i tankarna var att jag för ett par år sedan i den årliga debatt som vi har om dyrortsgrupperingen frågade statsrådet Gustafssons företrädare i ämbetet, huruvida man inte skulle kunna tänka sig att även flytta upp orter medan utredningar pågick. Först skulle man nämligen ha en utredning om metoderna för den prisgeografiska undersökningen och sedan skulle denna följa. Då svarade statsrådet Gustafssons företrädare, att själva undersökningen givetvis inte var något definitivt hinder för att vidtaga en förändring av inplacering i dyrort, därest det

Interpellation ang. målsättningen för regeringens näringspolitik

på någon ort skulle finnas särskilda skäl därtill; jag hade nämligen påpekat att det var en del orter som hade åberopat särskilda skäl. Statsrådet Lindholm svarade, att en uppflyttning av sådana orter även hade skett, men det föreföll som om detta närmast hade varit fallet i samband med kommunsammanslagningar. Andra kommuner som gjort framställningar om uppflyttning — jag vet åtminstone ett par stycken — hade inte fått gehör för sina önskemål just under hänvisning till pågående utredningar.

Jag tror slutligen att det var välkommet att statsrådet nämnde något om kostnaderna för ett fullständigt avskaffande av dyrortsgrupperingen. Även på den punkten råder det olikartade uppfattningar.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag vill bara återkomma till en punkt för att det inte skall kvarstå något missförstånd. Givetvis har det, herr Björkman, tidigare — före 1958 om jag minns rätt — någon gång skett att man flyttat upp en enstaka ort. Jag avsåg med mitt resonemang borttagandet av ortsgrupperna 1 och 2. Detta gick då in i ett förhandlingssammanhang, varvid man gjorde avräkning av kostnaden på den s. k. potten.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 34, angående bidrag till de svenska utlandsförsamlingarna m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg anslag under åttonde huvudtiteln, till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Vidare föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 37, med förslag till godkännande av 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av

rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier, m. m.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 14—17, statsutskottets utlåtanden nr 30 och 31, bevillningsutskottets betänkanden nr 3—5 och 7, bankoutskottets utlåtanden nr 8—11, första lagutskottets utlåtanden nr 7—10, andra lagutskottets utlåtanden nr 6—11, tredje lagutskottets utlåtanden nr 4—8, jordbruksutskottets utlåtande nr 4 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 3—6.

§ 5**Interpellation ang. målsättningen för regeringens näringspolitik**

Ordet lämnades på begäran till

Herr MAGNUSSON i Borås (h), som yttrade:

Herr talman! Den svenska produktionsapparaten bygger på ett rikt förgrenat näringsliv med skilda företagstyper och av växlande företagsstorlekar. Tillgången till ett så uppbyggt näringsliv utgör en garanti för en tryggad sysselsättning även om konjunkturerna skulle växla. Den svenska småföretagsamheten har varit och är fortfarande i mycket hög grad en förutsättning för bibehållande av goda sysselsättningsmöjligheter även på de mindre orterna. Det förefaller därför i hög grad betänkligt, då man från regeringshåll gör uttalanden som måste tydas såsom intentioner till avveckling av vissa delar av det svenska näringslivet. I en av de mera kända franska tidningarna Le Monde Diplomatique har statsrådet Olof Palme gjort ett uttalande som tyder på att regeringen nu är beredd vidtaga åtgärder för nedläggning av vissa branscher.

Statsrådet Palme säger i tidningen bl. a.:

»Ett företag som inte är rationellt bör stänga sina portar. Vi bör endast be-

Interpellation ang. målsättningen för regeringens näringspolitik

hålla industrier som är kapabla att exportera.»

På frågan om hur regeringen bär sig åt för att övertyga industrien om detta, svarar statsrådet Palme:

»Genom att vägra att lyssna på deras klagomål. Vi hjälper dem inte, vi subventionerar inte, vi sätter inte upp några tullmurar. I början var industrimännen inte överens om detta. Nu har de förstått. Det återstår mycket få industrier som går tillbaka: textil och tändstickor. Det är faktiskt på det sättet att svenskarna kommer att köpa sina textilier utomlands och de berömda tändstickorna kommer att fabriceras i Finland eller andra länder.»

Det är naturligt att uttalanden av detta slag skapar en stor oro i bygder med utpräglad småföretagsamhet. Om man från regeringens sida vidtager åtgärder för att påskynda en bortrationalisering av de av statsrådet Palme nämnda företagstyperna, kommer detta att medföra stora bekymmer för befolkningen i våra mindre städer och tätorter.

Med anledning av vad som ovan framförts anholder jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelspartementet få ställa följande fråga:

Anser herr statsrådet att den näringspolitiska målsättningen som ligger bakom det ovan åberopade uttalandet bör vara vägledande för regeringens näringspolitik?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar rörande utgifterna för budgetåret 1966/67 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1966/67 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1966/67 inom civildepartementets verksamhetsområde; och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående inrättande av tjänster samt anvisande av anslag till avlöningar.

§ 7

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 36, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om vissa postavgifter, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 8**Meddelande om enkel fråga**

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr Björk i Göteborg till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående användningen av lögn-detektorer i samband med förhör inom skolväsendet.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.26.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 2 mars

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 24 nästlidne februari.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 36, angående be- myndigande för Kungl. Maj:t att besluta om vissa postavgifter.

§ 3

Föredrogs den av herr *Magnusson* i Borås vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående målsättningen för regeringens näringspolitik.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Utredning angående utformningen av ett partistöd

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motion om utredning angående utformningen av ett partistöd.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Jag skall inte framställa något yrkande och jag skall heller inte bidra till en upprepning av den långa debatt i detta ämne som vi hade för ett par tre månader sedan. Det har emellertid tillkommit en ny och såvitt jag förstår intressant omständighet i detta sammanhang, som jag gärna vill fästa kammarens uppmärksamhet på.

För min del har jag alltid haft den inställningen att det är omöjligt att säga att man är principiellt för eller principiellt emot ett partistöd över huvud taget. Den principiella inställningen måste i stor utsträckning bestämmas av just efter vilka principer som detta stöd utformas. Utan att alltså, herr talman, nu upprepa den tidigare debatten vill jag stanna ett ögonblick vid två av de principer som jag tycker är särskilt betydelsefulla.

Den ena skulle man kunna kalla för likställighetsprincipen. Den är naturligtvis mycket svår att till nära nog 100 procent uppfylla, men den bör enligt min mening vara ett rättesnöre. Den andra principen skulle man kunna kalla aktualitetsprincipen. Jag har tidigare formulerat den på det sättet att grunden för ett partistöd inte bör ligga i det förflutna, inte bör vara resultatet av ett föregående val, utan i stället bör vara resultatet av det förestående, det aktuella valet.

Nu har, som jag nyss antydde, ett dokument kommit fram som berör dessa båda principer. Det har kommit fram med anledning av att Svenska stadsförbundet och det andra stora kommunförbundet utfärdat en rekommendation till kommunerna om hur de skall förfara beträffande stöd från kommunernas sida till tryckning av valsedlar vid kommunalval. Jag upprepar alltså som en bakgrund att en av anledningarna och inte den minsta till att jag ställde mig avvisande till den typ av partistöd, varom riksdagen fattade beslut i slutet av förra året, just var, att man knöt detta uteslutande till resultatet av ett föregående val och inte ville ta någon hänsyn till det förestående valet, det aktuella.

Utredning angående utformningen av ett partistöd

I den rekommendation som kommunförbunden har utfärdat finns det några mycket intressanta rader som jag skall be att få citera. Efter en redogörelse för de beslut, som riksdagen inte bara nu sist utan även och framför allt tidigare har fattat om ersättning för valsedlar vid riksdagsval, sägs i denna rekommendation: »Däremot synes med fog kunna ifrågasättas, om kommunerna lagligen äger begränsa räckvidden av sådana frivilliga åtaganden på liknande sätt som statsmakterna, nämligen till att avse antingen endast i riksdagen representerade politiska partier eller — analogivis — endast de partier, som är representerade i vederbörande fullmäktigförsamling. Det förefaller sannolikt, att ett beslut innefattande begränsning av dylikt slag vid ett överklagande skulle komma att betraktas såsom stridande mot den kommunala likställighetsprincipen och på grund därav skulle bli upphävt.»

Jag vill bara ännu en gång, herr talman, betona, hur man alltså här framhåver likställighetsprincipen, vars frånvaro i det nu gällande statliga partistödet jag tidigare har kritiserat. Litet längre fram i denna rekommendation sägs: »Om en kommun i fråga om sin ekonomiska medverkan vill åstadkomma en begränsning i ersättningsrätten» (för tryckning av valsedlar alltså) » — något som av olika skäl förefaller både naturligt och lämpligt — synes en framkomlig väg vara, att kommunen såsom förutsättning för anslag uppställer det kravet, att partiet eller gruppbyggnaden vid valet har representation i fullmäktige eller genom valet erhåller sådan representation.»

Här är man alltså uppenbarligen på väg emot vad jag tidigare har kallat för aktualitetsprincipen. Man låter den inte fullständigt slå igenom, men man är på väg mot den.

Jag skulle gärna, herr talman, vilja sluta detta korta inlägg med att ställa en fråga till dem av utskottets represen-

tanter som inte har underskrivit det särskilda yttrandet — de som har gjort det har ju sin egen motivering — om man ändå inte måste se på en rekommendation av detta slag, som jag återgivit ett par relevanta passager ur, som ett betydelsefullt inslag i den debatt som måste följa och som måste ligga till grund för den omprövning av partistödets former som jag är övertygad om så småningom skall komma till stånd.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Herr Wedéns inställning är ju välbekant för kammaren efter den debatt vi hade i höstas. Jag avser inte heller, herr talman, att ta upp någon lång diskussion i detta ämne. Jag vill med anledning av den av herr Wedén sist ställda frågan bara säga, att det är möjligt, att vi utöver vad som sagts ifrån kommunförbundens sida också kommer att vinna andra praktiska erfarenheter efter det att partistödet nu har utgått till partierna. Detta ingick också i den diskussion som konstitutionsutskottet hade i höstas. Vi sade oss därför att det, efter det att någon tid gått och praktisk erfarenhet vunnits på detta område, bör ske en förutsättningslös utredning för att därefter fastlägga riktlinjerna.

Herr Wedén, jag vill ingalunda förneka att det ligger något i Ert resonemang, men det är litet enklare att använda denna princip när det gäller kostnaderna för valsedlar än då det rör sig om hela partistödet. Det tror jag att även herr Wedén inser, ehuru det naturligtvis rent principiellt kan anföras synpunkter till stöd för den uppfattning herr Wedén har i frågan.

Jag vill till slut bara erinra om att det i höstens debatt i varje fall var ett parti som mycket klart demonstrerade mot partistödet, nämligen högern. Högern sade till och med, att den inte tänkte ta emot dessa pengar eller ansöka om dem utan ville klara sig själv. Herr talman! Nu vet vi att högern på

Utredning angående partiernas inkomster och utgifter m. m.

samma sätt som övriga partier anhållit om och erhållit sina pengar. Det är inte mer att säga om den saken. Jag vill bara att det till kammarens protokoll antecknas att så skett.

Herr talman! I övrigt vill jag hänvisa till utskottsutlåtandet och hemstäl-
la om bifall till detta.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Jag vill ta tiden i an-
språk för att ställa en ytterligt kort
fråga till herr Adamsson. Får jag fatta
hans anförande på det sättet, att han
i stort sett instämmer i den principiella
inställning som kommit till uttryck i
kommunförbundens rekommendation?

Efter härmed slutad överläggning bi-
föll kammaren utskottets hemställan.

§ 5

Utredning angående partiernas inkomster och utgifter m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets ut-
låtande nr 15, i anledning av motioner
om utredning angående partiernas in-
komster och utgifter m. m.

Konstitutionsutskottet hade till ge-
mensam behandling förehaft

1) de likalydande motionerna nr 145
i första kammaren av herrar *Adolfsson*
och *Werner* samt nr 198 i andra kam-
maren av herr *Hermansson m. fl.*, och

2) motionen nr 325 i andra kamma-
ren av herrar *Haglund* och *Hammar-
berg*.

I motionerna vid 1) hemställdes, »att
riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t
begär förslag till lagstiftning angående
redovisningsskyldighet för penningbi-
drag till de politiska partierna».

I motionen vid 2) hemställdes, »att
riksdagen måtte i skrivelse till Kungl.
Maj:t anhålla om en allsidig utredning
beträffande partiernas inkomster och
utgifter i den del som icke täcks av det
statliga bidraget».

Utskottet hemställde,
att motionerna

1) I: 145 och II: 198 samt

2) II: 325

icke måtte föranleda någon riksdag-
ens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och
anförde därvid:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Sveriges kommunistiska
parti har länge hävdad, att de politiska
partierna skall redovisa sina inkomster
och utgifter, och vårt parti har samma
mening i dag. I konsekvens med denna
uppfattning har vi också motionerat till
innevarande års riksdag och begärt för-
slag till lagstiftning angående redovis-
ningsskyldighet för penningbidrag till
de politiska partierna.

Utskottet hänvisar till 1964 års riksdagsbeslut, och uttalar även den me-
ningen att, sedan statsbidrag utbetalats
till de politiska partierna och dessa bi-
drag får användas utan någon inbland-
ning eller kontroll, skulle denna fråga
inte ha någon aktualitet. Jag kan hålla
med om att de penningbelopp som par-
tierna erhåller från statskassan inte
skall leda till någon kontroll med av-
seende på användningen. Det rör sig
inte heller så mycket om hur partierna
använder sina pengar, utan mera om
varifrån de får pengarna. När det gäller
statsbidraget vet vi ju alla varifrån
pengarna kommer.

Vi anser sålunda att kravet på en re-
dovisning fortfarande har brinnande ak-
tualitet och detta särskilt som vi vet, att
de borgerliga partierna erhåller bety-
dande penningbelopp från näringslivet
— från bolag och industri. I den mån
det handlar om aktiebolag kan man
verkligen ifrågasätta om bolagsstyrelser-
na skall ha befogenhet att lämna bidrag
till ett visst bestämt politiskt parti. Ak-
tieägarna representerar ju olika politis-
ka uppfattningar, och därför kan detta
aldrig bli rättvist.

Av stor betydelse är också att man

Utredning angående partiernas inkomster och utgifter m. m.

vet vilka ekonomiska intressen som ligger bakom den propaganda man för eller de ståndpunktstaganden som partier intar. Kommunistiska partiet presenterar varje år en betydande inkomstkälla som partiet har. Vi publicerar många spalter om den saken och anger namn på alla som lämnar ekonomiskt bidrag till oss. Vi är beredda att även i fortsättningen lämna alla de upplysningar som kan vara behövliga för en redovisning av hur vi finansierar vårt parti.

Det är märkligt om denna fråga nu skulle ha fått minskad aktualitet, när den engelska regeringen den 4 februari lade fram ett lagförslag om att företagen skall redovisa sina bidrag till olika politiska partier. Detta engelska lagförslag överensstämmer med liknande förslag i Frankrike och Tyskland.

Vi har här diskuterat denna fråga många gånger tidigare, och ytterligare en motion föreligger nu i ärendet, nämligen den som väckts av herrar Haglund och Hammarberg. Den innehåller i stort sett samma synpunkter. Det är sålunda inte bara på kommunistiskt håll som man är intresserad av att denna fråga fullföljes. Även inom det socialdemokratiska partiet finns tydligen ett betydande intresse för den saken.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 145 och II: 198.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Konstitutionsutskottets utlåtande nr 15 behandlar tre motioner med krav om utredning rörande partiernas inkomster och utgifter. Det förefaller emellertid som om utskottet i hastigheten har yrkat avslag på en motion för mycket. Utskottets motivering för avslag är nämligen: »Om detta är i detta sammanhang av särskild vikt att beakta, att en av de grundprinciper, på vilka beslutet byggde, var att någon som helst statlig kontroll av medelsanvändningen inte skulle förekomma.»

3 — Andra kammarens protokoll 1966. Nr 9

Men yrkandet i den motion som undertecknats av herr Hammarberg och mig var: »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning beträffande partiernas inkomster och utgifter i den del som icke täcks av det statliga bidraget.» Jag vill särskilt understryka det sista. Vi har alltså inte alls velat aktualisera någonting som rör det statliga bidraget, utan vi har bara avsett vad som tidigare har behandlats och beslutats här i riksdagen. Vid 1964 års riksdag vädjade man nämligen till de olika partierna och partiledningarna att på lämpligt sätt redovisa sina inkomster, och i anslutning till första lagutskottets behandling av de då väckta motionerna anförde utskottet följande:

»Skulle det emellertid uppkomma svårigheter för partierna att åstadkomma sådana överenskommelser, synes det böra ankomma på Kungl. Maj:t att överväga, huruvida något initiativ bör tagas i syfte att främja en lösning av det redovisningsproblem, varom här är fråga.»

Jag har velat aktualisera denna skrivning nu, därför att det är en gammal fråga som riksdagen tidigare har beslutat om. Jag vill dessutom ge mig själv en bakgrund för ett vidare agerande i form av påminnelser till partiledningarna och även till regeringen om att ta initiativ för att få fram denna redovisning, om det inte sker någonting i den riktning som riksdagen tidigare beslutat om.

Jag ber därför till sist, herr talman, att få yrka bifall till motion nr II: 325.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag skall ta mig friheten att litet grand blanda mig i herrar Haglunds och Hammarbergs samt även herr Hermanssons åtgöranden på denna punkt ur en särskild aspekt.

De vill ju ha en utredning om partiernas inkomster och utgifter. Ärendet har, som också framhållits, en viss samhörighet med det partistöd som röstades

Utredning angående partiernas inkomster och utgifter m. m.

igenom förra hösten. Motionärerna Haglund och Hammarberg säger i det sammanhanget i sin motion: »De politiska partiernas ekonomiska situation kommer att bli väsentligt förbättrad genom detta statsbidrag. Dock kommer kostnadsbekymren att kvarstå även i framtiden. Enskilda bidrag, anslag och särskilda aktioner kommer med all säkerhet att bli nödvändiga för att klara ekonomin.» Detta är ganska märkligt. Har herrarna alldeles glömt bort att huvudargumentet för detta partistöd var just att man därigenom skulle slippa ifrån enskilda bidrag?

Ur den debatt som fördes den 14 december 1965 — enligt min mening en svart dag i den svenska demokratiens historia — skall jag citera vad några talare sade i detta sammanhang. Jag börjar som sig bör med statsministern, som yttrade bl. a. följande: »Det måste vara en samhällsangelägenhet och ett demokratiskt intresse att partierna står fria och är oberoende. — — — Såvitt vi kan se finns det bara ett sätt att garantera detta oberoende, nämligen att ersätta det stöd som utgår från det enskilda näringslivet med ett statsstöd.» Här sägs alltså direkt att de enskilda bidragen skall försvinna och ersättas av ett statsstöd.

Herr Adamsson citerade av någon anledning ur tidningen »Ung höger» följande: »Genom inrättandet av statsanslag kommer vi också ifrån allt beroende av enskilda bidragsgivare . . .», vilket är i naivaste laget men sagt ur precis samma aspekt och med samma mening.

Herr Hedlund, som fick massor av instämmanden, yttrade: »Jag föredrar detta statliga partistöd framför den nuvarande finansieringsmetoden.»

Herr Bengtsson i Varberg sade någon-ting som just i dag framstår som ganska underbart: »Ekonomien kan inte heller klaras med hjälp av lotterier av skilda slag, . . .» Om lotterierna bara är tillräckligt stora och kan konkurrera med Penninglotteriet, kanske de ändå kan

göra sitt till. Herr Bengtsson fortsatte: »Men behovet av insamlingar eller, för att uttrycka det i klartext, tiggeriet skulle behöva bli mera omfattande, om man inte finge ekonomiskt stöd av samhället.»

Det stora lotteri som nu skall ordnas visar ju att inte ens socialdemokraterna, som dock fick lika mycket av detta partistöd som alla andra tillsammans, klarar ekonomin. De andra partierna klarar den då naturligtvis ännu mycket mindre. Det fanns människor som redan i debatten i höstas begrep att det argument som anfördes bara var en förespegling, ett bluffargument om man skall tala ren svenska. Om det skulle vara någon konsekvens i galenskapen, borde man lagstifta mot all privat bidragsgivning. Det hade naturligtvis varit ett frihetsberövande som varit fullt värdigt det beslut som fattades om partistöd.

Nu kommer alltså t. o. m. ett par motionärer från det förslagsställande partiet, socialdemokraterna, och säger att man vill ha en utredning om det privata stödet. Men det avskaffade vi ju den 14 december 1965. Det är emellertid på sätt och vis ett sundhetstecken att man kommer underfund med att det bara var ett skenargument som man förut använde. Det är bara beklagligt, herr talman, att förnuftet skall komma så på efterkälken.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag medger, herr Haglund, att den komprimerade form som utskottets skrivning fått kan leda vilse, och jag vill därför till förtydligande fästa uppmärksamheten på att utskottet, när frågan behandlades år 1964, skrev följande: »Skulle det visa sig svårt för partierna att åstadkomma sådana överenskommelser, borde regeringen överväga, om något initiativ borde tagas för att främja en lösning.»

Formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation

Detta kvarstår, och det är därför följdriktigt, när herr Haglund gör påminnelser till partiledningarna och till regeringen i dessa frågor.

Herr Sjöholms inlägg skall jag inte närmare beröra. Jag vill bara notera att MbS, trots stora deklarationer i frågan, ännu inte offentligt redovisat sina kostnader för det senaste valet. Och jag fann av herr Sjöholms sätt att argumentera, att man inte heller har något större intresse av eller förståelse för saken.

Att herr Sjöholm skulle vilja föra samma resonemang när det gäller statsunderstöd på andra områden tror jag inte. Det skulle ju betyda att han om alla institutioner som har statsunderstöd finge säga, att statsunderstödet har ingen betydelse, därest inte hela kostnaden för verksamheten betalas med statsunderstöd. Detta har det väl ändå aldrig varit fråga om, och så illa har det heller inte argumenterats, även om herr Sjöholm ägnade sig åt att endast göra korta citat, när han skulle belysa vad olika talare sagt under den senaste debatten. Statsbidrag till partierna löser ingalunda partiernas finansieringsproblem, och avsikten har aldrig varit att åvägabringa en fullständig lösning på detta sätt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 145 och II: 198; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 325; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motion om ändrad ordning för väckande av motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7**Formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motion angående formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation.

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 62 i andra kammaren av herr *Sjöholm* hemställdes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag beträffande intagande i kommande grundlag av stadgande av innebörd att anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation kan ske endast genom egenhändigt undertecknad personlig ansökan och med bestämmelse tillika att minderårig under 15 år i religiöst avseende skall följa vårdnadshavaren».

Utskottet hemställde, att motionen II: 62 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Sveningsson*, *Svenungsson* och *Magnusson* i Tumhult.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag har väckt en motion i denna kammare om att ingen person i vårt land skall kunna anslutas till vare sig politiskt parti eller religiöst samfund utan att själv uttryckligen ha önskat det. Låt mig allra först fram-

Formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation

hålla — det är i och för sig onödigt, men jag gör det för undvikande av alla missförstånd — att jag givetvis inte är motståndare till vare sig politisk verksamhet eller religiös utövning — tvärtom. Det enda jag vill understryka är att sådana verksamheter skall vara grundade på demokratisk mark, vilket för närvarande inte är fallet. Det förekommer på bägge dessa områden en form av tvång, som är ovärdig ett demokratiskt samhälle.

När det gäller den politiska tvångsanslutningen, som vi ofta diskuterat här i riksdagen och som jag inte behöver fördjupa mig vidare i, vet alla att det inträffar att kanske ett 20-tal personer på ett möte kan besluta att tusentals människor skall bli medlemmar av ett visst parti, utan att måhända en hel del av dessa ens vet om detta. Ingen kan hävda att detta är demokratiskt riktigt.

I religiöst avseende räknas medborgarna från födseln in under en viss religiös riktning, vilken dessutom favoriseras på andra religiösa riktningars bekostnad och till vilken människorna t. o. m. så småningom blir tvungna att betala skatt. Inte heller detta är demokratiskt riktigt.

Det finns på detta område en underlig tveklugenhet. Högerpartiet, som är fördömlig motståndare till den politiska ofriheten, är inte lika principfast när det gäller den religiösa.

Förhållandet är det omvända med socialdemokraterna, som ofta visat ett stort intresse för religionsfrihetsfrågor men som är motståndare till den politiska frihet, som det nu är fråga om. Jag skulle vilja efterlysa de socialdemokratiska kammarledamöter, som vi så ofta fått lyssna till i denna kammare när de med darr på stämman talat om demokratiens spelregler och principer. Nu finns det tillfälle att bekänna sig till dessa demokratiska principer.

Motionen syftar helt enkelt till att

ingen person av beskäftiga förmyndarskapsmänniskor skall kunna slussas in i politiska partier eller religiösa samfund, utan att det för medlemskap skall fordras, att varje enskild person själv av egen fri vilja på ett uttryckligt sätt begär sitt inträde.

Jag har härutöver tillagt, »att minderårig under 15 år i religiöst avseende skall följa vårdnadshavaren». Att jag valt just åldern 15 år beror på att detta i regel är den övre gränsen för konfirmationsundervisning. Jag menar att ungdomar, om de vid denna ålder anses vara mogna att förstå innebörden av konfirmationen, även skall vara mogna att bestämma, om de vill vara med i ett visst religiöst samfund eller icke.

Konstitutionsutskottet hänvisar nu när det gäller den politiska delen av mitt yrkande till att detta har avslagits många gånger tidigare. Det är tydligen ett krav som man i all evighet kommer att avvisa. Man skulle kunna hoppas att någon förändring kunde ske, att människor kunde ändra inställning i denna fråga.

Både den tyvärr nu nedlagda Stockholms-Tidningen och Aftonbladet har uppträtt som motståndare till den kollektiva anslutningen. Man skulle kunna tänka sig att den allmänna opinionen kunde ha en inverkan även på de socialdemokratiska riksdagsmännen.

När det gäller religionen hänvisar konstitutionsutskottet till utredningen kyrka—stat, som mödosamt stapplar sig fram med sitt arbete. Men min motion går utöver denna utrednings arbetsområde. Även om vi, såsom alla hoppas, skulle skilja kyrkan och staten åt, skulle detta problem kvarstå. Det kommer sannolikt alltid att finnas klåfingriga förmyndarskapsmänniskor, som vill slussa in personer i fällor.

Dessutom kommer detta problem att bli aktuellt för varje ung person, när vederbörande når åldern 15 år, då medborgarna, om jag fick som jag ville,

Formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation

skulle få ta ställning till dessa frågor. Det förefaller mig som om konstitutionsutskottet helt hade förbisett denna aspekt.

I utskottsutlåtandet finns en hel del intressanta saker. Man citerar vad andra lagutskottet redan år 1934 — alltså för 32 år sedan — anförde beträffande den politiska kollektivanslutningen:

»Att sålunda utan den enskildes uttalade samtycke inregistrera honom i ett politiskt parti synes emellertid icke stå i god överensstämmelse med den politiska självbestämmningsrätt, som bör tillkomma varje medborgare. Den enskilde fackföreningsmedlemmens reservationsrätt torde knappast upphäva de olägenheter, som äro förbundna med den kollektiva anslutningen.»

År 1950 säger första lagutskottet i detta sammanhang:

»Utvecklingen i främmande länder bär skrämmande vittnesbörd om huru dessa omistliga värden lätt kunna förloras, om de icke på allt sätt värnas. Det framstår då som ett självklart anspråk, att företeelser i vårt eget samhällsliv icke få lämna utrymme för anmärkningar ur demokratisk synpunkt. — Med denna inställning till de allmänna demokratiska rättigheterna kan kollektiv anslutning till ett politiskt parti knappast vara förenlig. — — — Av vad här anförts torde framgå, att den nuvarande möjligheten till kollektiv anslutning av en förenings medlemmar till politiskt parti icke är tillfredsställande ur demokratiska eller andra synpunkter.»

Det borde vara svårt att verkligen säga något emot detta, som är korrekt ord för ord och av ingen kan bestridas med fog.

I utskottsutlåtandet står också en del intressanta citat när det gäller den religiösa aspekten. Jag skall be att få citera vad Friyrkliga samarbetskommittén anförde år 1953:

»Samarbetskommittén företräder av-

gjort den uppfattningen, att en konsekvent tillämpning av religionsfrihetens princip när det gäller medlemskap i svenska kyrkan skulle kräva att detta medlemskap — icke dess motsats: utträdet ur denna kyrka — gjordes beroende av en aktiv handling från medborgarnas sida.»

Det är också demokratiskt helt riktigt.

Vidare säger samma år Förbundet för religionsfrihet:

»Det enligt förbundets mening i princip enda tillfredsställande systemet, vars införande förbundet dock tror kommer att dröja många år, är att var och en som önskar vara medlem i något trossamfund skall anmäla eller begära sitt inträde i detta samfund.»

När det gäller den religiösa aspekten skulle jag gärna, utan att det väl kan anses olämpligt, vilja citera ett ord av Jesus, som har sagt att »ditt tal skall vara ja, ja och nej, nej, och vad därutöver är av ondo». Den mannen har sagt mycket som är värt att begrundas och efterlevas i lika hög grad av både troende och icke troende. Detta ord är väl allmänt uppfattat som en uppfordran till att ta personlig ställning. Man skall inte vara ljum. Som det nu förhåller sig anslutes till statskyrkan en hel del människor som inte har något emot det och en del som kanske till och med, när de börjar reflektera närmare, inte skulle vilja det. Kyrkan får en massa medlemmar som inte är verkligt övertygade om varför de är med. Jag kan inte fatta att detta från kristen synpunkt kan vara ett tilltalande system.

Det sägs i ett särskilt yttrande till utskottsutlåtandet att dessa synpunkter delvis kan vara riktiga, men man skall inte lagstifta om sådana ting. Man måste emellertid kunna få ordning på detta område. Jag citerade nyss ett uttalande av ett utskott, som redan år 1934 var inne på att dessa förhållanden var demokratiskt oriktiga. Ingenting har hänt sedan dess. Då måste vi ändå göra

Formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation

någotting. Om vi sent omsider får en ny författning — vi skall hoppas att den så småningom kommer — har där sin givna plats ett stadgande om skyddet för den enskilda människans frihet i politiskt och religiöst avseende. Det borde finnas i en grundlag. I det nya författningsförslaget finns en rättighetskatalog som tar upp en hel massa mycket mer perifera ting, som att vi skall ha rätt att anlita post och telegraf o. s. v., men detta är verkligen en fundamental frihetsfråga.

Det bör i Sveriges grundlag finnas ett stadgande om att ingen människa skall kunna ansluta någon annan till sammanslutningar som har livsåskådningsfrågor om hand, det vill säga politiska och religiösa frågor.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 62 i denna kammare.

Herr WERNER (h):

Herr talman! Eftersom mitt namn står under det särskilda yttrande som är fogat till utlåtandet, vill jag framföra några synpunkter på de båda ärenden som behandlas i detta. Motionen av herr Sjöholm består ju av två led.

Beträffande kollektiv anslutning till politiskt parti ställer vi oss inom högerns avvisande till ett sådant arrangemang men menar att det vore fel att följa herr Sjöholms linje och yrka på lagstiftning i det ärendet. Detta är motiveringen till det särskilda yttrandet.

Därefter skulle jag vilja framföra ett par synpunkter på medlemskapet i kyrkan. Det är ju svenska kyrkan som avses med uttrycket »religiöst samfund» i motionen. Herr Sjöholm säger mycket riktigt att man föds in i religionen. Det torde vara svårt att komma till världen på annat sätt än att födas in i den. Herr Sjöholm är litet motsägande i sin argumentering. Han anför också

att minderåriga rimligtvis bör följa vårdnadshavaren upp till femton års ålder. Det är ju precis vad som sker när den nyfödde formellt anknyts till den svenska kyrkan om föräldrarna eller föräldern tillhör kyrkan. Det är värt att lägga märke till att man sedan bekräftar denna tillhörighet genom dopet. Det är 86 procent av vår befolkning som döps i svenska kyrkan. I det stift som herr Sjöholm tillhör är siffran hela 96 procent.

Det är klart att detta måste betraktas som en personlig meningsyttring, inte från barnet men väl från föräldrarna som låter döpa sitt barn. Vad sker sedan? Efter fjorton, femton år återvänder lika många för att delta i konfirmationsundervisningen, d. v. s. underkasta sig bortåt 60 timmars undervisning i kyrkans lära och därefter delta i konfirmationen, bekräftelseakten, inför Herrens altare. Det är väl ingen som kan påstå att detta inte skulle vara en personlig meningsyttring av lika gediget slag som den, då man sätter sitt namn under ett papper och därmed bekräftar att man vill inträda i eller utträda ur ett samfund.

Det tillkommer varken herr Sjöholm eller mig eller någon annan att döma om människors hjärtan härvidlag, om hur mycket de menar eller inte menar. Herr Sjöholm tar fram Skriftens ord om att ja skall vara ja och nej skall vara nej. Det är ett bud som vi själva skall följa, herr Sjöholm, men vi skall inte döma om hur andra människor har det med den saken. Det är varje människas ensak. Vår uppgift i detta sammanhang är väl ändå inte att kontrollera styrkan i människors tro, utan den är att skapa frihet åt dem som vantrivs med systemet — och dessa tycks ju vara utomordentligt få.

Herr Sjöholm, som är mycket intresserad av att man inte skall krångla till det för människor utan i stället vill förenkla förfarandet i skilda sammanhang,

Formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation

bidrar här själv till att verkligen krångla till det. Den till mer än 90 procent uppgående delen av befolkningen som är med vid konfirmationen skulle strykas ur böckerna för att därefter trava åstad och skriva under papper på att de åter vill inträda i vår kyrka. Det vore verkligen att krångla till saken över hövan.

Jag anser, som sagt, att den undervisning och den akt, som ungdomarna är med om i samband med konfirmationen, är en personlig meningsyttring.

Det kan väl också vara bra, att man inte behöver få sin tro testad för att få tillhöra ett religiöst samfund. Det finns säkert många människor som på detta sätt vill vara anonyma i en kyrka, som kan ge dem service i många avseenden.

Utredningen kyrka och stat har också, som mycket riktigt anförts, frågan om medlemskapet under behandling. Det dröjer inte så länge innan denna utredning framlägger sitt betänkande. Hur man sedan skall kunna komma in med lagstiftning om medlemskap, förstår jag inte. I det läget må det väl ändå vara kyrkans ensak att betrakta de döpta och konfirmerade som medlemmar av kyrkan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Herr Werner sade att herr Sjöholm borde betänka innebörden av Skriftens ord: Edert tal skall vara ja, ja eller nej, nej. Det tycker jag också att han bör göra. Herr Sjöholm vill gärna utge sig för att vara renlevnadsman, och i den yttre propagandan har han gång på gång klart uttalat, att han är republikan och ateist.

Men, herr Sjöholm, hur var det i förra veckan när det gällde frågan om statschefens ställning? Jag har funnit, att herr Sjöholm bidrog till att stärka

monarkien genom att rösta för motionen om kvinnlig tronföljd. De Skriftens ord, som jag nyss erinrade om, kan tydligen tolkas litet olika. Jag tror dock att herr Sjöholm har ett motiv för sitt handlande som han anser vara konsekvent och riktigt.

När det gäller frågan om kollektivanslutningen tycker jag nog att herr Sjöholm skall stämma ned tonen litet. Herr Sjöholm tycks inte ha någonting att erinra mot kollektivanslutning, bara det gäller rätt parti. Jag fann inte att herr Sjöholm på något sätt protesterade, när under senaste valrörelsen MbS tog högerpartiets medlemmar och kassa i Lund på ett föreningsmöte. Då fann vi inte herr Sjöholm på barrikaderna i någon kamp mot kollektiva beslut av detta slag.

Herr Sjöholm säger vidare, att varje enskild medlem skall ha ett skydd. Herr Sjöholm har härvidlag gått så långt, att han inte ens vill att konstitutionsutskottet skall få ta del av vilka som anmält sitt inträde i MbS, en sammanslutning som när den uppträder här i riksdagen kallar sig *riksdagsparti* men som när den figurerar i Malmö är en valorganisation. Jag vill erinra om att herr Rubin krävt att han skall få delta i partiledardebatten i radio och TV. Men just nu pågår ett väldigt bråk hemma i Malmö, där han som ordförande i centerpartiavdelningen protesterar mot herr Hanssons i Skegrie sätt att ordna upp organisationen på hemmaplan. Där är han tydligen centerpartist, trots att centerpartiet inte vill ha med honom att göra.

Ja, så krångligt kan det bli när man teoretiserar utan att ta hänsyn till vad som händer i praktiken. Jag vill fästa herr Sjöholms uppmärksamhet på att högerledamöternas särskilda yttrande tillkommit enbart i pedagogiskt syfte för herr Sjöholms personliga bruk.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Adamsson talar gärna om annat än det som skall behandlas. Jag trodde att vi klarade av frågan om monarki eller republik i förra veckan. Men om herr Adamsson verkligen vill veta varför jag röstade som jag gjorde, så kan jag faktiskt lämna en motivering till det, vilket herr Adamsson också förutsatte. Om det nu i det socialdemokratiska programmet sedan decennier är inskrivet att man är för ett republikanskt statsskick, så behöver man ju inte ta fram och lufta den åsikten lagom för att fördröja en författningsreform som vi oundgängligen behöver. Då kan vi låta genomförandet av ett republikanskt statsskick vänta.

Det var en anledning, herr Adamsson.

Jag är inte för någon könsdiskriminering av vare sig hög eller låg. När vi nu har en monarki, så kan vi lika gärna ha en drottning som en kung.

Beträffande kollektivanslutningen talar herr Adamsson egentligen inte alls om detta ärende, vilket jag kan förstå; det är naturligtvis svårt. Herr Adamsson är tydligen av en annan mening än numera Stockholms-Tidningen och Af-tonbladet och massor av unga socialdemokrater. Tiden håller kanske på att rinna förbi herr Adamsson i detta avseende.

Beträffande MbS vill jag påpeka att herr Adamsson ju knappast kan komma upp i denna talarstol utan att tala om MbS; MbS måste ha gjort ett kolossalt intryck på herr Adamsson, det förstår jag. Det är klart att det är roligt att höra om MbS, men vi kan väl kanske lämna det i något sammanhang. Och det var väl ändå herr Adamsson som från denna talarstol agerade för att göra MbS till ett parti, och att MbS blev ett parti var i mycket stor utsträckning herr Adamssons verk. Kom sedan inte och skyll på andra!

Herr Werner sade inte ett ord för att motivera åsikten att det skulle vara fel att tillgripa lagstiftning om man inte kan komma till rätta med problemet på annat sätt. Att barn kommer till världen kan vi naturligtvis inte undvika, som herr Werner sade, men varför skall de födas in i ett visst religiöst samfund? Det är det frågan gäller. Om de skulle födas in i ett samfund enligt min metod, om jag får kalla det så, så skulle det vara av föräldrar som uttryckligen hade begärt sitt inträde i ett visst samfund och inte som nu, då harnen blir medlemmar utan att deras föräldrar vet om de är medlemmar här eller där.

Visst döper och konfirmerar man sina barn, och den statistik som finns på det området åberopas gärna — det vet jag ju. Men varför skulle man då inte kunna skriva en anhållan? Skulle det vara så fantastiskt mycket svårare? Statistiken visar att man utnyttjar vissa tjänster som kyrkan tillhandahåller, vissa vackra ritualer som människor uppskattar, men den säger inte att dessa människor verkligen omfattar den tro som samfundet strider för. Icke ett skvatt om det. Jag förstår inte heller att det ur kristen synpunkt kan betraktas som riktigt hederligt.

Jag är sannerligen inte någon vän av byråkrati, men jag skulle vilja försvara ett visst mått av byråkrati, om man därmed kan rädda demokratin. Demokratien är i det fallet viktigare.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Sjöholm erinrade om Jesu ord, trodde jag — och jag dömde då efter den attityd han intar utåt — att han inte ställer större fordringar på andra än på sig själv. Men det finner jag nu att han uppenbarligen gör. Jag fattade hans uttalande på det sättet att det var ett krav på konstitutionsutskottets ledamöter, som har att ta ställning till dessa frågor.

Formerna för anslutning till religiöst samfund och till politiskt parti eller politisk organisation

Herr Sjöholm yttrade att det är jag som har gjort MbS till parti. Det har förekommit ett par uppgifter i pressen om att konstitutionsutskottet icke skulle ha något att erinra mot MbS' tillvägagångssätt. Det får vi, herr Sjöholm, tillfälla att om någon tid diskutera i denna kammare, i anledning av ett memorial från konstitutionsutskottet, och i det sammanhanget får vi väl också diskutera vem som har gjort MbS till parti.

Herr Sjöholm försökte förklara sitt ställningstagande i förra veckan, och det är väl inte mycket att säga om det utom att det väl finns anledning då att erinra om bibelns »Edert tal skall vara ja, ja, eller nej».

Med detta, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Jag begärde ordet när herr Sjöholm i sitt anförande argumenterade som om frågan gällde att ta ställning för eller emot kollektivanslutning till politiskt parti eller religiöst samfund. Nu gäller frågan inte detta, utan den gäller huruvida ett förbud mot kollektivanslutning skall tas in i grundlagen eller inte.

Det finns goda skäl till betänkligheter mot kollektivanslutningen, och numera vet vi att dessa betänkligheter har trängt in även i det socialdemokratiska partiet — i varje fall har vissa pressorgan argumenterat för att man inte skall tillämpa kollektivanslutningen. Det finns kanske anledning — inte minst efter genomförandet av partistödet — att räkna med att kollektivanslutningen kommer att minska i omfattning eller eventuellt så småningom upphöra. Under sådana förhållanden är väl tillgripandet av en lagstiftning och än mera ett grundlagsenligt förbud att ta till hårdare medel än vad saken kräver.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Då vi nu snart hållit på med denna fråga i fyrtio år måste vi, som jag tidigare sagt, ändå försöka få ordning på den, herr Larsson i Luttra.

Jag efterlyser fortfarande de socialdemokratiska frihetskämpar, vilka brukar stå här i talarstolen men som blivit ersatta av herr Adamsson — ett ur den synpunkten dåligt byte. Snart finns det ingenting som i sämsta mening är mera konservativt än socialdemokratiska riksdagsledamöter, som försvarar det bestående i varje situation.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 62; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjöholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 62.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Adamsson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 189 ja och 1 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Visst statsbidrag till föreläsningsverksamhet

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Visst statsbidrag till föreläsningsverksamhet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner om visst statsbidrag till föreläsningsverksamhet.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! I två motioner, av vilka jag står för den inom andra kammaren, har hemställts, att riksdagen måtte som bidrag till föreläsningsverksamheten på tilläggsstat II för budgetåret 1965/66 anvisa ett anslag av 50 000 kronor. Motioner om ökat anslag till föreläsningsverksamheten för budgetåret 1966/67 kommer upp i kammaren senare under vårriksdagen, och utförliga motiveringar skall då ges. Må det dock tillåtas mig att redan nu, då det första motionsparet avlivas, fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på vad det gäller, i förhoppning att det skall skapa en positiv beredskap längre fram i vår.

År 1963 ingrep staten med en omläggning och en kraftig ökning av stödet till folkbildningen, omfattande också föreläsningsverksamheten, och det ökade statsstödet gjorde, att föreläsningsarrangörerna kunde börja satsa på modernare metoder, friskare ämnesval och mera kvalificerade föreläsare. Folk började strömma till, TV-psykosen började gå över och man ville ut och se talare igen. Ett behov av tidsenliga föreläsningar, som länge varit uppdämt i studieförbunden och hos allmänheten skapade plötsligt en ström av statsbidragsansökningar.

Vad beträffar innevarande budgetår, ber jag kammarens ledamöter uppmärksamma, att redan sistlidna januari var statsbidraget, som stått oförändrat på

1,7 miljon kronor sedan reformen 1963, praktiskt taget helt förbrukat, och det återstod fem månader av budgetåret. Det ser sålunda ut att bli ganska tyst i talarstolarna i vår, och många arrangemang måste slopas, om ingenting görs snabbt och effektivt. Under alla förhållanden tycker man, att de allra mest angelägna och redan aviserade föreläsningarna borde räddas. Föreläsningsverksamheten står och faller i stort sett med statsbidragen. Arvodesminskningar för föreläsarna och avgiftshöjningar för allmänheten är knappast möjliga.

Det är mot den bakgrunden, som motionernas förslag om 50 000 kronor på tilläggsstat måste ses — pengar som skulle ha kunnat hjälpa upp situationen våren 1966. Nu säger statsutskottet, att en ökning av anslaget till föreläsningsverksamheten innevarande år inte är av sådan art, att den bör föranleda medelsanvisning på tilläggsstat.

Det uttalandet kan väl tolkas ungefär så, att de sökta pengarna inte är förbrukade i förskott och att ett så kallat katastrofall därmed inte föreligger. Man torde behöva uppföra sig som Dramatiska teatern och dess ledning för att vederfaras äran att placeras på tilläggsstat. Dessutom bör man givetvis inte röra sig med så små summor som 50 000 kronor.

Alltnog! Här skall, då tvångsläge är för handen, ingenting annat yrkas än bifall till utskottets hemställan. Motionärerna, då förstärkta med ytterligare motionärer, avser att återkomma vid behandlingen av statförslaget för budgetåret 1966/67 och hoppas då på en villigare behandling av statsutskottet än vad som nu har blivit fallet.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-

Ändring i tulltaxan

sition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 10

Ändring i tulltaxan

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 3 januari 1966 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 14, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås tullåttnader för vissa varor av intresse för u-ländernas export. Sålunda föreslås att tullen slopas på bl. a. dadlar, bananer, tropiska frukter, kryddor och kakaobönor samt sänks kraftigt på bl. a. kaffe och kakaopulver.

Tullåttnaderna är avsedda att träda i kraft den 1 juli 1966.

Till utskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta, likalydande motionerna I: 507 av herr *Enarsson* och II: 647 av herr *Oskarson*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att det vid propositionen fogade författningsförslaget skulle träda i kraft den 1 juli 1967.

Utskottet hemställde,

att riksdagen — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 14 och med avslag på de likalydande motionerna I: 507 av herr *Enarsson* och II: 647 av herr *Oskarson* — måtte anta-

ga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

Reservation hade avgivits av herrar *Enarsson*, *Ottosson* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, med förklarande att propositionen nr 14 icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas, måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 507 av herr *Enarsson* och II: 647 av herr *Oskarson* antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475) med den ändringen att övergångsbestämmelserna erhöles följande lydelse.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1967.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag vill först ge en kort beskrivning av bakgrunden till det ärendet som kammaren nu skall ta ställning till.

I syfte att främja u-ländernas export har regeringen föreslagit slopande av tullen på bl. a. dadlar, bananer, tropiska frukter, kryddor och kakaobönor samt en sänkning av tullen på bl. a. kaffe och kakaopulver. I propositionen återopar departementschefen den rekommendation som antogs vid världshandelskonferensen i Genève våren 1964, enligt vilken tullar och särskilda skatter på tropiska produkter hos industriländerna skulle elimineras så snart som möjligt. Man enades om en förhandlingsordning som innebar att en lista över tropiska produkter skulle upprättas av GATT-sekretariatet. Därefter skulle de i förhandlingen deltagande länderna ange för vilka varor och i vilken omfattning de var beredda att avveckla eller reducera förekommande handelshinder. Avsikten var att denna procedur skulle kompletteras med någon form av sam-

Ändring i tulltaxan

ordning av förhandlingserbjudandena industriländerna emellan.

Senare ändrades emellertid förhandlingsläget inom Kennedy-ronden genom att EEC-länderna inte kunde lägga fram några förhandlingsbud såsom hade överenskommits. Insikten om att några erbjudanden inte var att vänta från EEC kan ha påverkat utformningen av förhandlingsbudet från andra industriländer. Sverige tillhörde emellertid de länder som framlade sina erbjudanden i Genève i september 1965 med den förhoppningen att andra industriländer skulle följa efter och göra motsvarande erbjudanden. I det rådande läget har flera länder emellertid inte kunnat ta ställning i frågan.

Vi har i princip ingenting att invända mot tullsänkningförslaget. Departementschefen uttalar i propositionen att det är »uppenbart, att frågan om sänkning av tullar på u-landsprodukter och avskaffande av andra handelshinder måste tillmätas stor betydelse i strävandena att förbättra u-ländernas ekonomi». Detta ligger också helt i linje med de nya kapitel i GATT-avtalet som riksdagen antog för endast några månader sedan. Departementschefen framhåller samtidigt i propositionen: »Åtgärder av enskilda stater synes i sin effekt på u-länderna vara utan nämnvärd betydelse, i varje fall när det gäller ett land som i likhet med Sverige har en relativt liten marknad att erbjuda och där tullarna som regel är så låga att de inte för u-ländernas produkter utgör något faktiskt hinder för tillträde till marknaden.»

Obestridligen förhåller det sig så. Beträffande en del av dessa produkter är den svenska importen från u-länderna obetydlig framför allt i jämförelse med de stora industriländernas. Endast beträffande kaffe och bananer är importen av någon omfattning.

Men man har exempelvis inte lyckats förmå Tyskland och Italien att reducera de höga konsumtionsskatterna på kaffe.

En sådan reduktion skulle kunna få en mera väsentlig effekt för u-ländernas export.

Det nu föreliggande förslaget till avskaffande och sänkning av tullarna är alltså huvudsakligen av psykologisk betydelse. Sverige kan vara ett föredöme för andra länder. Vi ansluter oss alltså i princip till den uppfattning som kommit till uttryck i departementschefens uttalande och i det nya kapitlet i GATT-avtalet. Den sammanfaller med synpunkter som tidigare har framförts från högerpartiets sida, senast i en partimotion förra året.

De nu föreslagna tullsänkningarna och avskaffandet av tullar medför ett inkomstbortfall för staten på ca 30 miljoner kronor. I det rådande ansträngda ekonomiska läget har vi ansett att ikraftträdandet bör kunna uppskjutas ett år, alltså till den 1 juli 1967.

Det framgår även av utskottsmajoritetens motivering att det inte finns anledning anta att »tulllättnaderna kommer att i nämnvärd omfattning bidra till att öka importen. Än mindre kan det anses troligt att importen av de tropiska varorna skulle minska om tullarna bibehålles oförändrade.» Så långt utskottet. Ett uppskov med ikraftträdande till nästa år kan sålunda inte ha någon nämnvärd negativ effekt för u-ländernas export.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Enarsson m. fl.

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Eftersom den kommunistiska gruppen under 1963, 1964 och 1965 års riksdagar motionerat om åtgärder från svensk sida i syfte att avskaffa kvarstående reellt sett diskriminerande handelshinder för u-länderna, är det med tillfredsställelse vi kan notera bevilningsutskottets betänkande i anledning av en proposition från Kungl. Maj:t med förslag om tulllättnader.

Den omständigheten att vårt land rå-

Ändring i tulltaxan

kat in i en situation, då handelsbalansen starkt försämrats, utgör icke tillräckligt skäl för att nu avstå ifrån åtgärder som borde ha vidtagits tidigare. Utskottet gör det helt riktiga konstaterandet, att ett uppskjutande av redan gjorda erbjudanden skulle bidra till att minska u-ländernas förtroende för industriländerna och därmed också för vårt land. Man kan tillägga att de föreslagna tullåttnaderna på sikt kommer att främja också vårt lands egna handelspolitiska intressen.

Vill man, som reservanterna säger sig vilja göra, vidta åtgärder i syfte att förbättra handelsbalansen, bör det finnas möjlighet att börja på ett helt annat och mera väsentligt område än detta. Jag skall inte närmare gå in på den frågan, eftersom det kommer att ges tillfälle här till i ett helt annat sammanhang.

Herr talman! Med det sagda har jag velat ge den kommunistiska gruppens oreserverade understöd till förslagen i bevillningsutskottets betänkande nr 3, till vilka jag sålunda yrkar bifall.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Som herr Björkman redan tidigare har sagt, har man i propositionen nr 14 som vi behandlar föreslagit vissa lättnader i tulltaxan beträffande en del tropiska frukter. Det har bedömts vara av stort intresse för u-länderna att få tullen på dessa frukter sänkt.

Tullåttnaderna är avsedda att träda i kraft den 1 juli 1966. Det beräknas kosta staten ungefär 30 miljoner kronor, varav 20 miljoner kronor hänförs sig till kaffe.

Utskottet delar helt departementschefens uppfattning, det föreligger ingen skillnad beträffande själva sakfrågan.

Högern har däremot inte kunnat förbise en motion av herrar Enarsson och Oskarson och har i en reservation framfört motionens yrkande att ikraftträdandet skulle uppskjutas ett år. Man har som skäl för sin ståndpunkt angivit det

statsfinansiella läget och angelägenheten av att dämpa importtakten.

Utskottets majoritet har inte kunnat godta denna värdering och tror inte heller att tullåttnaderna i någon nämnvärd omfattning kommer att öka importen. Vi anser i motsats till högerpartiet att de minskade tullinkomsterna i första hand bör betraktas som en del av våra samlade utgifter för att bistå u-länderna.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill göra en kort kommentar till Anderssons i Essvik yttrande. Vi måste ändå vara på det klara med att förutsättningen för att dessa tullsänkningar verkligen skall bli av någon betydelse för u-länderna är att vi ökar importen därifrån.

Utskottet har självt framhållit att så knappast kommer att bli fallet — åtminstone inte i nämnvärd omfattning, även om utskottet uttryckt sig mycket försiktigt. Utskottet säger, som jag framhöll i mitt första anförande, också: »Än mindre kan det anses troligt att importen av de tropiska varorna skulle minska om tullarna bibehålles oförändrade.»

Våra möjligheter att väsentligt öka konsumtionen av exempelvis ananas, mango-frukter, guava, kokos- och paranötter torde vara mycket begränsade. Detsamma gäller exempelvis peppar och vanilj som också ingår bland tullsänkingsvarorna. Importen av dessa varor är obetydlig. Man kan tala om — jag vet inte om man kan översätta det direkt till svenska — »negligeabla kvantiteter». Saffran, som också uppräknas i taxan, importerar vi över huvud taget inte från u-länderna.

Med anledning av herr Anderssons i Essvik uttalande vill jag citera ännu ett avsnitt av utskottets betänkande. Där står nämligen att posten i fråga »bör betraktas som en del av våra samlade utgifter för att bistå u-länderna». Det

Ändring i tulltaxan

är möjligt att herr Andersson i Essvik syftar på dessa 30 miljoner kronor i inkomstbortfall. Här vill jag erinra om vad som står i statsverkspropositionen, i vilken finansministern i samband med redogörelsen för utvecklingsbiståndet uttalat sig på följande sätt: »Dessa åtgärder» — alltså tullsänkningarna — »tjänar samma syfte som den direkta biståndsgivningen och kan även till sina budgetmässiga verkningar jämföras med denna.»

Effekten är ett inkomstbortfall för staten på 30 miljoner kronor, men den positiva effekten för u-länderna tror varken utskottet eller reservanterna på. Den kommer inte att bli av någon nämnvärd omfattning. Utskottet har uttryckt sig försiktigt, men jag tror vi skall vara på det klara med att de 30 miljonerna är inkomstbortfall för staten, medan man kan bortse från effekten vad beträffar u-länderna, ty där kommer den att bli nästan lika med noll.

Herr ANDERSSON i Essvik (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande frågan huruvida importen kommer att öka eller inte tror jag att utskottets försiktiga skrivning är riktig, och det vill väl inte heller herr Björkman förneka.

När det gäller frågan vart dessa 30 miljoner kronor går, så måste väl ändå den övervägande delen av pengarna komma u-länderna till godo, annars vore det ju ingen mening med att vi hävdade att tulltaxorna skall sänkas. Och när herr Björkman vill vara med om att sänka tulltaxan och bara vill skjuta på ikraftträdandet, så befinner sig väl herr Björkman och jag i samma situation, nämligen den att vi räknar med att sänkningen ytterst kommer u-länderna till godo.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Essvik och jag borde kanske inte förlänga

denna debatt, eftersom vi i princip är överens om det allra mesta. Men, herr Andersson, det kan knappast bli så att dessa 30 miljoner kronor kommer u-länderna till godo. Det blir endast ett direkt inkomstbortfall för staten, om vi sänker tullarna.

Jag upprepar att förutsättningen för att tullsänkningarna verkligen skall komma u-länderna till godo är att vi dricker mer kaffe, äter mer bananer och konsumerar mera saffran, paranötter och kokosnötter. Och utrymmet för det tror jag är rätt begränsat. Den uppfattningen fick jag också i utskottet. Jag tror inte att det egentligen var någon av ledamöterna i utskottet som trodde att vi skulle dricka så mycket mer kaffe eller äta så många fler bananer, om vi sänkte tullarna på dessa varor. Jag tycker det är oriktigt av finansministern att säga att dessa 30 miljoner kronor kan jämföras med de direkta bidrag vi ger till u-länderna. Det kan de inte. Men tullsänkningarna kan få psykologisk effekt, och det är därvidlag jag anser att vi skall försöka vara ett gott föredöme för andra länder. Huvudsaken är att de stora industriländerna, t. ex. Tyskland och Italien, följer efter och avskaffar de mycket höga kaffeskatter man där har. Då kan konsumtionen av kaffe öka, vilket skulle få effekt för u-länderna.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att framföra några speciella synpunkter och har ingen anledning att här gå emot utskottets yrkande. Jag vill knyta an till herr Björkmans resonemang och anföra några i viss mån liknande synpunkter, grundade på erfarenhetsrön vid besök i några tropiska länder.

Jag vill ge kammarens ledamöter del av den grymma besvikelse infödda arbetare känner, när de kommer till uppköparen i en centralort och av honom kanske får beskedet att priset på de produkter vederbörande odlat nu bara är

Ändring i tulltaxan

hälften mot vad det var när de sålde förra gången.

Om vi verkligen skall kunna hjälpa befolkningen i dessa länder som vi vill göra, måste vi komma åt roten till prissättningen på de odlade produkterna. Om vi sänker tullarna, blir resultatet, som herr Björkman säger, bara ett inkomstbortfall på 30 miljoner kronor för svenska staten, om de kvantitativa beräkningarna är riktiga. Vi vet inte ett dugg om huruvida vi verkligen hjälper de människor vi vill hjälpa.

Odlarna kommer med sina produkter till centralorterna, och därifrån går varorna efter försäljning till utskeppningshamnarna och internationellt verksamma säljare åsätter produkterna priser i enlighet med dagskurser som ibland är fullkomligt orimliga och omöjliga att begripa även för många affärsmän. Jag skulle därför vilja att de som producerar varorna fick med av de prisökningar som kan bli möjliga genom tullsänkningarna. Det är inte nödvändigt att vi ökar vår konsumtion. Men om vi kan genomföra internationella åtgärder som medverkar till att prisökningarna hamnar just hos de människor som har odlat produkterna, så skulle vi utträtta något väsentligt.

Låt mig här anknyta till en mycket välgrundad statistisk uppgift från senhösten i fjol. Ett av dessa länder i Afrika har baserat 70 procent av sin export på kakaoböner, och i en sjuårsplan hade man räknat med ett pris av 120 pund per ton. Men i augusti i fjol var priset 65 pund per ton. Om man har baserat 70 procent av sin export på en viss råvara för en sjuårsperiod och priset sjunker till ungefär hälften av vad man kalkylerat med, så är det självklart att det går åt skogen med ett sådant lands ekonomi.

Även om vi sänker tullarna eller tar bort dem är det inte däri den verkliga hjälpen ligger. Jag skulle vilja fästa våra myndigheters uppmärksamhet på att man i internationella sammanhang

inte endast bör föreslå sådana åtgärder som borttagande av tullar för att hjälpa utvecklingsländerna utan att man så att säga bör gå till roten och försöka hjälpa dem att få betalt för varorna på ett riktigt och rimligt sätt, så att de inte blir utsatta för ibland fullkomligt förödande prisfluktuationer.

Jag har bara velat säga detta som en komplettering, eftersom jag har varit djupt gripen av den besvikelse som människorna i dessa länder kan känna när de helt plötsligt får besked om att priset nu är ett helt annat än vad de beräknat när de strävat för att odla produkterna. Där är det sannerligen inte något jordbruksavtal som garanterar vissa priser.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Ingen i utskottet och ingen heller i kammaren har väl någonting att invända om ett sådant arrangemang kan komma till stånd, att vinsterna på tullsänkningar och andra åtgärder som vi vidtar för u-länderna helt kommer u-ländernas arbetande befolkning till godo. Men detta ligger något utanför det utskottsutlåtande som vi behandlar här i dag, och det är väl orsaken till att det inte har satts på pränt i själva utskottsutlåtandet.

Jag har alltså ingenting emot det resonemang som den senaste talaren här förde.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag är tacksam för det senaste yttrandet. Det må vara hänt att detta inte är rätta sammanhanget att ta upp dessa frågor, men nog tycker jag att om det finns erfarenhet av hur det i praktiken verkar, så kunde man ha begärt att utskottet i sitt utlåtande åtminstone med något ord hade berört denna del av effekten. Därför har jag velat påpeka detta.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Enarsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 178 ja och 30 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning av väckta motioner angående avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 84 av herr Isacson m. fl. och II: 123 av herr Jonasson m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte antaga ett genom motio-

nerna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), enligt vilket förslag avskrivningsunderlaget för skogsvägar skulle bestämmas till två tredjedelar av anläggningskostnaden;

2) de likalydande motionerna I: 307 av herrar Yngve Nilsson och Enarsson samt II: 375 av herrar Nilsson i Bästekille och Ringaby; ävensom

3) de likalydande motionerna I: 520 av herrar Yngve Nilsson och Eskilsson samt II: 641 av herr Nilsson i Bästekille och fru Heurlin.

Utskottet hemställde,

A) beträffande avskrivningsunderlaget för skogsvägar

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 84 av herr Isacson m. fl. och II: 123 av herr Jonasson m. fl. måtte antaga i utskottets hemställan intaget förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 2 av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

B) beträffande avdragsrätt för kostnader för nyanlagd skogsplantering

att de likalydande motionerna I: 307 av herrar Yngve Nilsson och Enarsson samt II: 375 av herrar Nilsson i Bästekille och Ringaby icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) beträffande avdragsrätt för omplantering av fruktträd

att de likalydande motionerna I: 520 av herrar Yngve Nilsson och Eskilsson samt II: 641 av herr Nilsson i Bästekille och fru Heurlin icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

beträffande avskrivningsunderlaget för skogsvägar

I) av herrar John Ericsson, Einar Eriksson, Tage Johansson, Paul Jansson, Arne Pettersson, Brandt, Kärlander, Engkvist, Asp och Hammarsten, vilka ansett att utskottet under punkten A) bort hemställa,

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

att de likalydande motionerna I: 84 av herr Isacson m. fl. och II: 123 av herr Jonasson m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

beträffande avdragsrätt för omplantering av fruktträd

II) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson* och *Lothigius*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Inom bevillningsutskottet förekommer, som jag tidigare påpekat, ofta lottdragning för att avgöra ärendena, och det blir då alltså slumpen som bestämmer, vilka som skall stå för utskottsmajoritetens skrivning. I detta fall har oppositionen vunnit lottdragningen, och därför skall jag som talesman för reservanterna säga några ord — det blir inte många.

Utskottsbetänkandet berör tre frågor nämligen värdeminskningsavdrag för skogsvägar, avdrag för kostnader för nyanlagd skogsplantering samt avdrag för kostnader för omplantering av fruktträd. Det rör sig om gamla och för kammarens ledamöter väl bekanta frågor. Jag skall endast ta upp den förstnämnda, alltså frågan om värdeminskningsavdrag för skogsvägar; beträffande de andra två frågorna råder enighet inom utskottet.

Enligt gällande bestämmelser får vid beräkning av nettointäkt av jordbruksfastighet en tredjedel av kostnaden för anläggning eller förbättring av skogsväg avskrivas enligt avskrivningsplan med 10 procent per år under tio på varandra följande år, oavsett om anläggningens varaktighetstid är längre eller kortare än tio år. Bedömningen är således skönsmässig. Har statsbidrag eller annat bidrag för utförande av väganläggningen utgått till den skattskyldige, skall ifrågavarande bidrag före avskrivningen dragas av från anläggningskostnaden, och värdeminsknings-

avdrag får följaktligen åtnjutas endast för den del av anläggningskostnaden, som den skattskyldige själv bestritt.

Jag tillåter mig att i detta sammanhang erinra om att staten också ger bidrag till enskilda vägbyggen. För nästa budgetår anslås för ändamålet 13,5 miljoner kronor, vilket är en halv miljon kronor mer än för innevarande budgetår. Jag vill inte med detta ha sagt att bidragen höjs för den enskilde, men jag tycker att det är på sin plats att påminna om detta anslag. Dessutom förbrukas betydande belopp för sådana vägarbeten av de anslag som arbetsmarknadsstyrelsen ställt till skogsstyrelsernas förfogande för vägbyggnadsändamål.

Motionärerna och utskottsmajoriteten föreslår nu att avskrivningsunderlaget skall bestämmas till $\frac{2}{3}$ av anläggningskostnaden. Vi har allesammans inom utskottet ansett att den frågan alltid kan diskuteras. Visst kan övervägas hur stor del av anläggningskostnaden respektive förbättringskostnaden för en permanent skogsväg, som bör avskrivas vid beskattningen. När man bestämde avskrivningsunderlaget tog man hänsyn till att skogsvägarnas varaktighet är svår att bedöma, men skattelagsakkunniga exempelvis menade att många skogsvägar ändå har ett bestående värde. De underströk vidare att inte alla permanentade vägar är underkastade förslitning, om underhållet är normalt.

En annan sak som bör uppmärksammas är att det skattemässiga vinstbegreppet vid försäljning av fastighet bibehålles oförändrat.

När de nuvarande bestämmelserna beslöts år 1962 framhöll departementschefen, att dessa får anses som ett provisorium tills allmänna skatteberedningen framlägger sitt slutliga förslag. Med hänsyn därtill har vi på vårt håll tidigare i bevillningsutskottet — vare sig om vi tillhört utskottsmajoriteten eller reservanterna — uttalat att man bör avvakta allmänna skatteberedningens

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

slutliga förslag. Med hänsyn till de övriga förhållanden som jag nämnt har vi också avstyrkt ändringsyrkandena. Såsom reservanterna även denna gång gör.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservation I av herr John Ericsson m. fl.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Frågan om avskrivningsunderlaget för skogsvägarna har, såsom herr Brandt tidigare anförde, diskuterats många gånger tidigare. Men det är alldeles uppenbart att den inte blir mindre aktuell ju längre tiden går. Det ställs bl. a. allt större anspråk även på skogsvägarnas bärkraft genom lastfordonens ökade tyngd och lastningsmöjligheter.

Man bör också ta en annan omständighet i betraktande när man bedömer detta avskrivningsunderlag, nämligen den utvidgade användning skogsbilvägarna fått som turistleder på grund av människornas ökade fritid. Jag har i denna kammare vid flera tillfällen understrukit nödvändigheten av att skogsvägarna görs tillgängliga för fritidsmänniskorna, så att dessa kan komma ut i naturen, och detta tycker jag alltså är riktigt. Jag kan dock inte förstå varför det skall övervältras på skogsägarna att svara för det mesta av dessa kostnader, när en permanent skogsväg numera nästan måste betraktas såsom en allmän väg. Detta borde man också ta hänsyn till vid bestämmandet av avskrivningsunderlaget.

Utskottsmajoriteten uttalar nu — och herr Brandt har inte kunnat anföra något däremot — att man i det väsentliga är överens med motionärerna. Reservanterna har emellertid varit ute på jakt efter ett argument för att avstyrka motionen, och då har man hittat på att man skall avvakta skatteberedningens definitiva förslag i skattefrågan. Jag har, herr Brandt, mycket svårt att förstå vilket samband det i detta

fall finns mellan skatteberedningens utredningar och frågan om skogsvägarnas avskrivningsunderlag. Jag kan inte finna att det föreligger något sådant, men skulle så vara fallet, kunde det vara rätt intressant att få saken belyst från denna talarstol. Det är nog emellertid mycket besvärligt att finna ett sådant samband; det har bara varit en räddningsplanka som man har utnyttjat när man inte hade andra skäl att tillgripa för att avstyrka motionen.

Med dessa argument, herr talman, ber jag att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan i betänkande nr 4.

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Herr Brandt talar om att anslagen till enskilda vägbyggnader i år har höjts om en halv miljon kronor. Det är alldeles riktigt, men, som herr Brandt också påpekar, den enskilde skogsägaren som bygger dessa vägar får inte större bidrag. Däremot blir det kanske ett något ökat byggande. Den enskilde måste själv bidra lika mycket som tidigare till sin egen väg.

Denna fråga har diskuterats vid flera riksdagar, och vi, som anser att två tredjedelar av det belopp, som den enskilde ägaren till vägen har lagt in i denna, skall få avskrivas under en tioårsperiod, har, som herr Brandt nämnde, med lottens hjälp blivit i majoritet denna gång. Reservanterna menar däremot att nu gällande regel med en tredjedels avskrivning skall bestå.

Med hänsyn till det ökade, och berättigade, kravet på bättre transportmöjligheter i skogarna — inte bara för att transportera fram virke utan lika mycket för att de som arbetar i skogen skall kunna förflytta sig snabbt och bekvämt mellan hemmet och arbetsplatsen — är det synnerligen angeläget att byggandet av permanenta skogsbilvägar uppmuntras. Även om dessa kanske står oanvända som skogstransportvägar under flera år — när man har tagit bort det avverkningsmogna virkes-

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

förrådet på ett skifte kan det dröja mycket länge innan man återkommer till detta område för att avverka mer skog. Dessa vägar utnyttjas som herr Vigelsbo nyss nämnde, också som turistvägar. Den vidgade fritiden och det växande antalet bilar medför att turisttrafiken på enskilda vägar och skogsbilvägar har ökat och troligen kommer att öka ännu snabbare. Detta innebär större kostnader för skogsägarna för att hålla vägarna i trafikabelt skick. Vi anser av redovisade skäl det motiverat att man för anläggningskostnaderna skall kunna utnyttja ett bättre avskrivningsunderlag än det nuvarande.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Det är som huvudmotionär bakom motionen nr II: 123 jag skulle vilja anföra några ord om skogsbilvägarna.

När jag har studerat utskottets betänkande har jag där framför allt frapperats av reservanternas uttalande: »Mot bakgrunden av det stora behov av investeringar i skogsvägar, som föreligger, har statsbidragen för byggnade av sådana vägar successivt höjts under senare år.» Men, herr Brandt, man har inte höjt statsbidraget i procent räknat, utan vad som höjts är det totala anslagets belopp och denna höjning beror väl i viss mån på att det nu byggs fler vägar än tidigare men också på att kostnaderna för detta byggande har stigit.

Vad vi här diskuterar är emellertid den del av kostnaderna som inte täcks av statsbidrag utan som skogsägarna själva får stå för. Det kan för övrigt också tänkas att skogsbilvägar byggs helt utan statsbidrag, d. v. s. enbart bekostas av skogsägaren. En avskrivning med en tredjedel av ifrågavarande kostnader under tio år är alldeles för litet.

Reservanterna erinrar om departe-

mentschefens uttalande 1962 att dessa avskrivningsregler är ett provisorium, men med tanke på den snabba utvecklingen på alla områden bör vi inte låta ett sådant provisorium bestå under någon längre tid. Motionens förslag om avskrivning med två tredjedelar av kostnaderna är emellertid också på sitt sätt avsett som ett provisorium. Man vet inte — det har sagts förut och jag upprepar det — i vilken riktning utvecklingen inom skogsbruket kommer att gå och på vilka sätt avverkningsarna kan komma att bedrivas. Därför bör man se till att ifrågavarande kostnader kan bli avskrivna så snart som möjligt, och det är syftet med vårt förslag.

Jag har diskuterat dessa frågor med människor av olika kategorier som har erfarenhet på området, och de finner de nuvarande avskrivningsreglerna stötande. Skogsbilvägarna byggs ju delvis för att underlätta arbetet och göra det bekvämare för arbetarna men framför allt för att sänka avverkningskostnaderna. Skulle skogsägarna då inte kunna få täckning för de utlägg man haft för att möjliggöra en sådan sänkning?

På det maskinella området har för skogsbrukets del en storartad utveckling ägt rum — en utveckling som den enskilde skogsägaren måste följa med i. Efter årets snörika vinter måste väl för övrigt alla förstå vilken nytta ett vägbyggande av ifrågavarande slag kan ha.

Det är inte första gången frågan om dessa avskrivningsregler behandlas i riksdagen. Jag tycker det är anmärkningsvärt att den inte kan avgöras på ett rättvist sätt, utan skall behöva oupphörligt komma igen. Ett av argumenten mot en ändring av de nuvarande avskrivningsreglerna är att skogsvägbyggandet höjer fastighetsvärdet. Jag skulle vilja rekommendera dem som resonerar på detta sätt att studera försäljningsstatistiken. Man kan inte av den dra slutsatsen att byggandet av skogsbilvä-

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

gar höjer fastighetsvärdet i någon nämnvärd grad, utan för detta värde blir själva skogsinnehavet avgörande. Anläggandet av skogsbilvägar får helt enkelt ses som en del av avverkningskostnaderna. Det är ur den synpunkten som vi vill ha rättvisare avskrivningsregler.

Jag tror att skogsbilvägbyggandet är en för den enskilde lönsam åtgärd, men det är också lönsamt för samhället. Stat och kommun kommer mycket fort att få igen de kostnader som ett ökat avdrag medför, eftersom en rättvis beskattning på detta område i hög grad stimulerar till en ökning av vägbyggandet.

Denna fråga måste helt enkelt lösas. Man bör i detta sammanhang inte heller glömma frågan om arbetskraftstillgången, som inte i dag har så mycket diskuterats men som är synnerligen aktuell. I syfte att spara arbetskraft är det väl ändå riktigt att genom rättvis beskattning stimulera till ett ökat bilvägbyggande.

Jag vill för min del påstå, att detta är en ful fläck på vårt skattesystem. Den är dessutom onödig och bör därför snarast möjligt tvättas bort. Jag måste också säga att reservanternas motivering är oerhört svag, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Persson* i Heden (cp).

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att tala något om den fråga som behandlas under punkt C i utskottets utlåtande. Utskottets ledamöter får ursäkta att jag säger, att jag inte tror att de har riktigt fattat frågans innebörd. I år liksom i fjol anser utskottet att man för närvarande inte kan göra någon-
ting åt problemet. Jag hade trott att utskottets ledamöter under det år som gått skulle ha studerat saken närmare och lärt sig litet mer om den. Men så är tydligen inte fallet. Utskottet hänvi-

sar bara till nuvarande bestämmelser, enligt vilka avdrag för omplantering av fruktträd inte får göras.

Jag skall därför försöka ge en saklig redogörelse för förhållandena för att om möjligt underlätta ställningstagandet nästa gång denna motion skall behandlas — den kommer igen; det vill jag redan nu förutskicka.

Tidigare använde man inom svensk fruktodling grundstammar, som gav stora träd med lång livslängd. Det var ingen som trodde, att man kunde ha det ordnat på annat sätt. Men allteftersom kostnaderna stigit i denna näring liksom i andra har det varit nödvändigt att försöka rationalisera och gå fram på andra vägar. Man har därvid fått fram helt nya grundstammar, som här skörd snabbare men som har kortare livslängd. Detta innebär att vi som rationaliserar våra odlingar för att kunna hänga med i konkurrensen måste vidkännas utgifter som vi tidigare inte haft. Enligt min och mina yrkesbröders bestämda uppfattning måste detta medföra en ändring av gällande skattebestämmelser.

Jag har själv gjort en sådan omplantering och eftersom jag visste att jag inte skulle erhålla avdrag för kostnaderna, ställde jag inte något sådant yrkande i min deklaration. De fruktoodlare som yrkat på avdrag har fått beskedet, att dessa inte kan beviljas. Omplanteringar av detta slag är emellertid en absolut nödvändig åtgärd för att de svenska fruktodlarna skall kunna behålla sin konkurrenskraft. Det är inte fråga om någon modenyck. De svagare grundstammarna ger lägre träd, och detta medför att kostnaderna både för besprutningen och framför allt för plockningen kan nedbringas betydligt. Dessa träd på svaga grundstammar skall hållas på ungefär två meters höjd, och det betyder att man inte behöver klättra på stegar vid plockningen. När man hade de gamla stammarna, fick man alltid lov att klättra på stegar vid

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

plockningen, och kostnaderna härför är det i dag ingen fruktodlare som orkar bära.

Om fruktodlingen varit en ekonomiskt lönande näring, hade jag förstått utskottets ställningstagande. Då hade man kunnat säga, att fruktodlarna själva får svara för dessa kostnader; det har de råd till. I år har det varit en liten förbättring när det gäller lönsamheten. Men de två föregående säsongerna var ekonomiskt oerhört besvärliga för dem som driver denna näring. Endast de som hade andra inkomster kunde klara sig. De andra har kommit i en ekonomisk belägenhet som är allt annat än avundsvärd.

Eftersom dessa nya träd har kortare livslängd anser jag att man i fråga om avskrivningsreglerna bör resonera på följande sätt. Om jag som lantbrukare plöjer upp en gammal gräsvall och besår den med höst- eller vårsäd, får jag göra avdrag för kostnaderna för utsädet. Den saken diskuteras inte; det anses självklart. Men om jag behöver lägga om min plantage, får jag inte göra avdrag för kostnaderna, såvida jag inte planterar de nya träden i de hål där de gamla träden stått. Men så gör inte den som vill vara en modern fruktodlare. Den jord som har burit träd i ett antal år kan i viss mån anses förbrukad; det kan t. ex. ha funnits virus i trädrötterna. Då är det en fördel att införa växelbruk precis som sker inom jordbruket. Har man annan mark vid sidan om, planterar man alltså fruktträd på den och låter de gamla stammarna stå kvar något år. Sedan plockar man upp dem och låter jorden vila litet grand. På det sättet får man så virusfri jord som möjligt och därmed också friska träd, vilket naturligtvis är en fördel ur alla synpunkter.

Det skulle, herr talman, ha varit intressant att göra en lång utläggning i detta ämne, men jag skall avstå därifrån. Jag skall inte heller yrka bifall till motionerna med hänsyn till att det

bara avgivits en blank reservation, men jag vill ännu en gång understryka att motionen kommer igen. Jag vill också uttala förhoppningen att de som i utskottet skall behandla motionen nästa år har lärt något av det lilla anförande jag har hållit här i dag. Skulle de önska ytterligare uppgifter står jag gärna till tjänst med att privat lämna de upplysningar som behövs.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Det är, som herr Jonasson sade, sällan som det är så konkret och uppenbart att ett förslag som utskottet framlagt innebär stora fördelar både för statsmakterna, för vårt land och för enskilda medborgare, i detta fall skogsägarna. Herr Jonasson påpekade med rätta att ju fler skogsbilvägar vi bygger, desto billigare råvara får vi fram, desto mer kan vi utbyta människorna mot tidsenliga maskiner och desto snabbare stärks vår konkurrenskraft när det gäller en förädlingsprodukt som har avgörande betydelse för vår exportmarknad.

Det gäller för statsmakterna att verkligen stimulera sådana åtgärder. Man kan göra det på två sätt. Man kan ge skogsägarna ett stimulansbidrag, som nu har ökats från 13 miljoner kronor till 13,5 miljoner kronor, men som dock utgör en förhållandevis liten summa i jämförelse med den totala årliga kostnaden för skogsbilvägbyggandet i detta land. Den andra metoden är att man ökar avskrivningsunderlaget. Enligt mitt förmenande är båda metoderna berättigade, men detta gäller framför allt ökningen av avdragsrätten.

Låt mig anlägga några andra aspekter på detta problem än som här gjorts under debatten. Fördelen med avdragsmöjligheterna är att man slipper en lång och dyrbar omgång genom skattemaskineriet och statsmaskineriet över huvud taget. Ärendet skall då gå tillbaka för behovsprövning, till en mängd kontrollerande och fördelande instanser

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

när bidraget skall utlämnas. Allt detta kostar pengar och tar många specialisters dyrbara tid i anspråk.

Utskottet föreslår att avdragsbeloppet skall ökas från en tredjedel till två tredjedelar av anläggningskostnaderna. Ibland påstås det att de större inkomstagarna skulle få större fördelar av en vidgad avdragsrätt. Detta gäller absolut inte i detta fall. De stora skogsägarna får inte större fördelar än de mindre skogsägarna. Detta inser man, om man vet hur det går till att projektera skogsbilvägar. I allmänhet är det så att skogsvårdsstyrelsen i länet eller på orten lägger upp ett skogsbilvägnät. Detta nät går genom såväl mindre skogsägars som större skogsägars marker, och hela företaget är mycket dyrbart. Totalkostnaderna räknas ut, stimulansbidraget bestäms. För att täcka den stora mellanskillnaden, för att skogsägarna skall kunna finansiera detta dyrbara projekt, brukar skogsvårdsstyrelsen utstämpla skog till minst det belopp som vägen kostar. Detta stora uttag beskattas vid försäljningen, och skogsägaren får därigenom på en gång en mycket hög skatt. Staten tjänar sålunda skattemässigt kraftigt på att skogsägaren bygger vägen samtidigt som det nationella hushållet tillföres stora fördelar. Skogsägarens ekonomiska dispositioner blir helt förändrade eller förtryckta, därför att han dels får skatta för den ökade inkomsten, dels skall betala den dyrbara skogsbilvägen. Han måste alltså öka uttaget i skogen även nästkommande år och kanske året därpå för att kunna erlägga den påförda skatten. Detta är enligt min uppfattning helt orimligt.

Jag har, herr talman, velat ta upp frågan bl. a. från dessa aspekter som inte tidigare framkommit under diskussionen här i kammaren, och jag har att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Det låter naturligtvis

vackert att tala om bättre transportmöjligheter, rationellare och billigare uttag av skog m. m. till förmån för det nationella hushållet, om en ökad avdragsrätt införes. Dessa påståenden innehåller en sanning med modifikation, såsom också skattelagsakkunniga erinrat om. Samtidigt betyder rationellare transporter och lättare avverkning även högre fastighets- och rotvärden för skogsägaren. Skattelagsakkunniga framhåller därför att om man skall ge sig in på att höja den avdragsgilla andelen av anläggningskostnaderna till två tredjedelar, bör man också granska prisbegreppen, vilket inte är så enkelt.

Vad herr Lothigius påstod om konsekvenserna därvidlag måste närmare utredas. Kostnaderna för anläggandet av skogsbilvägar måste ställas i relation dels till betydelsen för den enskilde i form av en rationellare drift och skogsavverkning, dels till den ändrade prissättningen på fastigheter och rotvärden.

Det är detta som skattelagsakkunniga har sagt och som, herr Jonasson, reservanterna nu liksom tidigare år har erinrat om. Om herr Jonasson tycker att reservanternas motivering är svag, så befinner vi oss alltså i synnerligen gott sällskap, nämligen med skattelagsakkunniga, som noggrant och sakkunnigt — med stöd av alla möjliga uppgifter som har stått dem till buds — kommit till samma uppfattning.

Under sådana omständigheter har vi reservanter, eftersom frågan alltså är så komplicerad och kan ses ur många aspekter, ansett att man bör avvakta allmänna skatteberedningens slutliga förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja be-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

svarad. Herr Brandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 102 ja och 108 nej.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen I) av herr John Ericsson m. fl.

Punkterna B och C

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12**Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 5, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål och om andra åtgärder för att stimulera sådana gåvor.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 58 av herr Schött m. fl. och II: 95 av herr

Gustafsson i Borås m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid beskattningen för gåvor upp till viss maximigräns till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål;

2) de likalydande motionerna I: 514 av herr Thorsten Larsson m. fl. och II: 624 av herr Johansson i Skärstad m. fl., vari hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av behovet och möjligheterna att stimulera enskilda personer att lämna bidrag och gåvor till religiösa och ideella organisationer m. fl. insatser till förmån för allmännyttiga, humanitära och vetenskapliga ändamål, undervisning och kulturminnesvård m. m. i enlighet med vad i motionerna anförts»; ävensom

3) motionen II: 73 av herrar Fridolfsson i Stockholm och Oskarson, vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande införande av avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt för belopp som den skattskyldige skänkt till religiösa, humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Utskottet hemställde,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 58 av herr Schött m. fl. och II: 95 av herr Gustafsson i Borås m. fl., de likalydande motionerna I: 514 av herr Thorsten Larsson m. fl. och II: 624 av herr Johansson i Skärstad m. fl. samt motionen II: 73 av herrar Fridolfsson i Stockholm och Oskarson måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande införande av viss rätt till avdrag vid den statliga inkomstbeskattningen för belopp, som den skattskyldige skänkt till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Wärnberg*, *Tage Johansson*, *Brandt*, *Kärlander*, *Asp*, *Andersson* i Essvik och *Hammarsten*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 58 av herr Schött m. fl. och II: 95 av herr Gustafsson i Borås m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 514 av herr Thorsten Larsson m. fl. och II: 624 av herr Johansson i Skärstad m. fl., samt

3) motionen II: 73 av herrar Fridolfsson i Stockholm och Oskarson,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag återkommer eftersom lotten har gynnat oppositionen även i denna fråga som vi väl nu diskuterar för tjugonde gången och som gäller en utredning rörande avdragsrätt för gåvor till ideella och religiösa organisationer.

I betänkandet finns tre olika yrkanden. I ett motionspar yrkas att avdraget bör göras med visst högsta belopp direkt på den statliga skatten; i ett annat motionspar att avdraget maximeras till ett visst belopp och slutligen i ett motionspar att avdragsrätten skall gälla vid taxeringen till den statliga inkomstskatten.

Vad är det nu för skillnad mellan dessa yrkanden? Jo i centerpartimotionerna, de första jag nämnde, vill man alltså att avdraget skall göras på den statliga skatten, det vill säga avdraget skall vara av samma storlek oavsett vilken inkomst vederbörande har — naturligtvis såvida den räcker till för avdrag. Då skulle alltså progressionen inte spela någon roll. Eftersom dessa motioner innehåller några av de argu-

ment som bevillningsutskottet tidigare har anfört vid sitt avslagsyrkande vill jag säga några ord om dem.

Motionärerna utdömer metoden att göra gåvorna avdragsgilla vid beskattningen. Den medför, säger de, »en gradering inte efter angelägenhetsgrad utan efter ekonomi och skattekraft» hos givaren. Ju högre inkomst denne har, desto mindre behöver han vid gåva avstå för egen del av sin inkomst — staten betalar kanske det mesta. Motionärerna tror alltså — och de kanske har rätt i denna sin förmodan — att den som ämnar ge en gåva först räknar ut vad han därigenom får i avdrag på skatten. Dessutom, säger motionärerna, uteblir stödet helt i de fall då gåvorna åstadkommes genom exempelvis en bössinsamling. Centerpartimotionärerna accepterar alltså det resonemang som bevillningsutskottets socialdemokrater och skattelagsakkunniga tidigare har fört i denna fråga.

Centerpartimotionärerna föreslår för sin del en annan metod, nämligen att staten skall ge samma belopp som givarna genom en insamling à la »Sverige hjälper» eller »Röda fjädern» — insamlingsshowen i radio-TV. Med detta alternativ har emellertid bevillningsutskottet inte något att skaffa; det tillhör mera statsutskottet som har hand om utgifterna.

Även centerpartimotionärerna framför emellertid förslaget om avdrag direkt på den statliga skatten. Varför har då riksdagen avslagit dylika yrkanden? Jag har redan nämnt att man yrkat avslag med den motivering som centerpartimotionärerna anför. I stort sett har det tidigare varit så att avdrag beviljats på den progressiva beskattningen. Riksdagen har vid avslagen hänvisat till skattelagsakkunniga som efter ingående prövning avstyrkt en sådan avdragsrätt. Skatten bestämmes, framhåller de skattelagsakkunniga, efter skatteförmåga med beaktande av omkostnader för intäkternas förvärvan-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

de och behovet av ett existensminimum. Hur den skattskyldige använder sina inkomster därutöver är hans ensak, säger de sakkunniga. Vill han ge gåvor eller vill han spara inkomsten är det hans ensak. Det finns endast ett undantag. Man medger nämligen av sociala skäl avdrag för försäkringspremier, men därvid är det inte fråga om utgifter utan mera om ett trygghetsskydd. Om jag får göra avdrag för försäkringspremier stimuleras sparandet — och det var väl en av anledningarna till att man medgav detta avdrag.

Här föreslår emellertid oppositionen att vi skall stimulera utgifter från den enskilde. Han skall ha skattehjälp och få göra skatteavdrag om han ger gåvor av sin inkomst. Detta är egentligen underligt, eftersom vi så ofta diskuterar alla möjliga skatteåtgärder för att stimulera det enskilda sparandet. Men det må vara en sak för sig, som vi kanske inte nu behöver diskutera.

Beträffande alla levnadskostnader gäller att de inte är avdragsgilla, sade de sakkunniga, och dit hör enligt deras mening gåvor. Jag har redan nämnt, att centerpartimotionens argumentation sammanfaller med de sakkunnigas så till vida, att det framhålles att de högre inkomsttagarna skulle gynnas.

Jag kanske också skall erinra om de sakkunnigas yttrande, att omfattningen av bidrag i icke ringa mån blir beroende av den energi och även den fördomsfrihet varmed bidragsinsamlingen handhas. Att bidragens antal och storlek icke alltid skulle rätta sig efter ändamålets angelägenhetsgrad och behovens storlek är uppenbart, menar de skattelagsak-kunniga.

Vad är allmännyttigt? Utökningen av de kollektiva verksamhetsgrenarna i vårt moderna samhälle gör ju att en mängd skiftande ändamål tillgodoses genom en sådan verksamhet. Vilka skall fränkännas allmännyttighet? Vilka skall samhället stimulera med skattenedsättning i fråga om gåvor och beträffande

vilka skall samhället inte göra det? Det går naturligtvis inte att räkna upp dessa i skattelagstiftningen. Det blir skatte-tvister. Skattelagsakkunniga sade i detta sammanhang att avgränsningen av ändamålen kommer att vålla betydande svårigheter.

I årets statsverksproposition föreslås anslag till utbildning och forskning på 5,5 miljarder kronor. Det är nu den högsta posten i statsbudgeten mot tidigare kanske posten till militärutgifter. Det är fråga om en ökning med 325 miljoner kronor. Därigenom får olika ide-ella organisationer ökade anslag och nya kommer till. Det är det som vi reser- vanter anser vara den riktiga vägen att gå om man av statliga medel skall stödja dessa ändamål. Det skall inte ske genom avdrag vid beskattningen.

Ungdomsorganisationerna får mera pengar enligt statsverkspropositionen. Enbart till fritidsverksamhet tillföres 2 nya miljoner eller totalt 10 miljoner kronor. Även stödet till ungdomsorganisa- tionernas centrala verksamhet ökas. Innevarande budgetår utgår för detta ändamål 3,6 miljoner kronor, vilket be- lopp ökas till 4,2 miljoner kronor för nästa budgetår. Av denna ökning hän- för sig 300 000 kronor till de redan i dag bidragsberättigade organisationer- na. Resten, således 300 000 kronor, går till sex nya organisationer utöver dem som vi i dag ger bidrag. De nya är Frälsningsarméns scoutförbund, Ungdo- mens fredsförbund, Sveriges bridgeför- bund, Föreningen Nordens ungdomsre- presentantskap, Centralförbundet för Finska föreningar i Sverige samt Riks- förbundet Demokratisk ungdom.

Dessa exempel visar ju tendensen i vårt samhällsliv: en ständig ökning av de kollektiva verksamhetsformerna i samhället. Dessa vill ju tillgodose de mest skiftande behov och ändamål, och om man räknar upp en mängd av dessa kan man fråga: Vilka är allmännyttiga och vilka är inte det? Det skulle alltså skattemyndigheterna ha reda på och sit-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

ta och undersöka i händelse man går in för denna regel. Allesammans betraktar sig kanske som allmännyttiga, men vi är nog inte alla lika övertygade om att det allmänna bör lämna stöd genom skattenedsättning. Men om vi ger anslag genom skattenedsättning så vet vi till vilka vi ger bidrag. Skall det ske genom avdrag på skatten för gåvor från enskilda vet vi inte vilka vi medverkar till att stödja med allmänna medel.

Att räkna upp alla i lagen är, som jag sade, omöjligt. Resultatet blir en mängd skattetvister. Det finns för övrigt institutioner och sammanslutningar som bedriver samtidig verksamhet av ganska olikartad natur, en kanske allmännyttig och en annan inte, vilket de sakkunniga framhåller.

Det är uppenbart att sådana regler som motionärerna önskar utgör en avvikelse från grundläggande skattelagstiftningsprinciper, vilket även de skattelagsakkunniga sade. Det har bevillningsutskottets socialdemokrater understrukit tidigare, och det gör vi även denna gång. Det är fråga om en klar avvikelse från grundläggande principer i vår skattelagstiftning. Skall man ge hjälp — och att detta är behjärtansvärt råder det ju inga delade meningar om — bör det ske på annat sätt än genom skatteavdrag, understryker vi nu liksom tidigare. Det är också en icke oviktig synpunkt att skattefrihet för gåvor skulle motverka strävandena till en definitiv källskatt, som en utredning nu försöker ordna åt oss.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Det föreliggande utskottslåtandet som grundar sig på tre olika motioner utmynnar i ett förslag om att man i skrivelse till Kungl. Maj:t skall »anhålla om utredning rörande införande av viss rätt till avdrag till in-

komstbeskattningen för belopp som den skattskyldige skänkt till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål». Enligt utskottets skrivning förutsätts alltså att det skall ske en utredning, och jag tycker att man i och med att det blir en sådan bör kunna klara ut många av de svårigheter som herr Brandt talade om. Att skilja på vad som är allmännyttigt och inte blir det utredningens sak att söka klara ut, och sedan får väl riksdagen, om det blir aktuellt, ta ställning till det hela.

Det gäller ju här att stimulera en viss typ av verksamhet. Jag skulle vilja framhålla betydelsen för samhället av dessa frivilliga organisationer, som på olika sätt och inom olika områden hjälper till i samhällsarbetet och till att skapa en sund ungdom. Herr Brandt talade om den ökning som skett av bidragen till de olika organisationerna och detta är ju riktigt. Man måste emellertid konstatera att bidragen inte på långt när är tillräckliga, ty skulle våra ideella organisationer leva på statsbidragen skulle deras verksamhet bli starkt beskuren. Vad de främst har att lita till är de människor som är intresserade — intresserade för den eller den typen av verksamhet. De människor som nu ger ekonomiskt stöd till sådan verksamhet gör inte en insats enbart på detta sätt. Sin allra största insats gör de kanske genom ett personligt och uppoffrande arbete som inte kostar samhället ett dugg. De offrar sin fritid. Därför tycker man att det är rimligt att de dessutom inte skall behöva betala alltför mycket av den anledning — att de gör en insats som de facto inte kommer dem personligen utan samhället till godo.

Nu ondgör sig många och menar att om man skulle medge avdragsrätt för sådana gåvor skulle detta gynna de stora inkomstagarna. Ja, under förutsättning att alla människor ger samma belopp. Men om det blir möjligheter till

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

skattelättnad kan de som har mera pengar att röra sig med lämna en större summa. Jag vill inskjuta att det sägs i motionerna, vilket också är utskottets mening, att det inte skall bli obegränsad rätt att göra avdrag, utan avdragen skall hållas inom rimliga gränser.

Om man skulle medge skattelättnad för ett bidrag är det alldeles uppenbart att det blir ett inkomstbortfall för stat och kommun. Det kommunala skattebortfallet blir kanske inte minst. Snarare skulle jag tro att det skulle bli större än det statliga skattebortfallet, ty det är förmodligen människor i enkla levnadsomständigheter som ger mest till denna verksamhet. Det är inte de stora inkomsttagarna som furnerar våra ideella organisationer, utan det är människor med medelstora inkomster och även i stor utsträckning pensionärer. De sistnämnda uppoffrar ofta ganska mycket för att kunna ge bidrag. De får dock inga fördelar av att vi medger avdrag för gåvor av detta slag, eftersom de i regel inte betalar någon skatt.

Vad beträffar skattebortfallet för kommunen tror jag att de samtidigt skulle vinna ganska mycket på att många av de skadeverkningar som åsamkas av spritmissbruk minskas. Inkomsterna av spritförsäljning går till statskassan, men kostnaderna för vård av spritmissbrukare faller i regel på kommunerna, eftersom det är inom olika grenar av socialvården som man får ta hand om de olyckliga människor som blivit alkoholmissbrukare samt deras familjer. Det vore därför en uppenbar fördel, om de ideella organisationerna fick ett bättre stöd, så att de mera effektivt kan motverka uppkomsten av spritmissbruk, vilket välståndet i samhället kanske ger upphov till snabbare nu än tidigare.

Herr Brandt framhöll att det är en princip i skattelagstiftningen det här gäller och att det vore helt vidrigt att acceptera förslaget om avdragsrätt i detta fall. Men om vi har en princip i vår skattelagstiftning som hindrar oss att

bereda en liten lättnad åt människor, som genom sina bidrag till ideella organisationer är samhället till mycket stor nytta, så bör vi ändra på den principen. Då är den felaktig. Med en liten uppoffring från stat och kommun vid beskattningen tror jag man kan vinna ofantligt mycket. Man skulle stimulera många människor som offrar krafter och fritid på detta område, om samhället ger dem litet hjälp i form av en rimlig skattelindring.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Hyllander* och *Johansson* i Öckerö (båda fp).

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Rätten till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål och andra åtgärder för att stimulera sådana gåvor hör till de frågor som återkommer vid nära nog varje riksdag. Detta är kanske inte så underligt; det vore nästan mera underligt om så inte skedde.

Det råder väl allmän enighet om nytan och värdet av det arbete som utföres av t. ex. humanitära, kulturella och vetenskapliga organisationer samt kristna samfund. Många av de människor som verkar inom dessa organisationer gör det helt frivilligt och i en del fall utan någon som helst ekonomisk ersättning. Jag tänker då särskilt på de frivilliga krafterna inom barn- och ungdomsverksamheten samt i ideella och kristna samfund. Trots att många av de organisationer det här gäller endast har begränsade ekonomiska och personella resurser, utövar de ofta ett arbete som ur samhällets synvinkel måste sägas vara av utomordentligt värde. I kampen mot bl. a. brottslighet och alkoholmissbruk är alla frivilliga insatser av stor betydelse och ett ytterst värdefullt komplement till och stöd för de statliga och kommunala insatserna.

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

Det finns alltså skäl för samhället att underlätta de frivilliga insatserna i dessa organisationer. Som herr Larsson i Umeå påpekade utgör frivilliga gåvor i stort sett den ekonomiska grunden för organisationerna.

Den fråga vi här behandlar har en viss historia. Första gången den fördes på tal var såvitt jag kunnat utröna 1936. Det gällde då gåvor till försvarsändamål, t. ex. inrättande av skyddsrum. Så kom det stora kriget, och yrkanden framställdes att gåvor till hemvärnet skulle vara avdragsgilla för skattskyldig. 1943 kom regeringens proposition nr 355 om avdrag vid beskattning för gåvor till internationellt hjälparbete, till lindrande av nöd bland civilbefolkningen i de krigshärdade länderna. Dåvarande statsministern hävdade att man borde gå denna väg att ge skatteavdrag för frivilliga gåvor; han menade att det inte var klart att den enskilda hjälpen kunde mobiliseras i samma omfattning därest avdrag ej medgavs. Bevillningsutskottet och riksdagen följde propositionen och statsministern. 1955 framfördes motionsvägen frågan, huruvida man inte skulle kunna ge avdrag vid beskattning för gåvor till allmännyttiga ändamål, och sedan dess har frågan troget årligen återkommit från 1957.

Jag tror att så har skett bara av det skälet, att många i riksdagen har ansett att det är både rätt och rimligt att riksdagen medger avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål. Ingen har i debatten gjort gällande att den verksamhet det här är fråga om är onödig eller kan betraktas med likgiltighet. Vi menar att de aktiviteter, som här står i blickfältet och som lever på gåvor givna med varm hand, bör få större möjligheter till ökat arbete på det sätt vi yrkat i motionerna. Vi tror att vårt yrkande är välgrundat och innebär en stödform som är bättre än bidrag över budgeten. Det kan bli en komplettering.

Jag och många med mig kan inte inse att ett bidragssystem behöver avsluta avdragsrätt. Som vi ser frågan skulle avdragsrätten utgöra ett värdefullt komplement till bidrag över budgeten. Vad vi avser och syftar till är sannerligen inte att de människor, för vilka det är både en hjärtesak och ett tvingande ansvar att offra pengar för att hjälpa människor t. ex. i u-länderna eller dem som arbetar i ideella och kristna organisationer, skulle komma lindrigare undan, utan vi önskar helt enkelt ge dem möjlighet att satsa ännu mer.

Att avdragsrätten sedan kan komma att verka olika, som herr Brandt påpekade, för olika givare på grund av olika skattekraft, skall jag villigt erkänna. Jag tror likväl att en utredning skulle kunna nå fram till en lösning på denna fråga hos oss lika väl som i andra länder. Jag har svårt att förstå varför vi i vårt land skulle hesitera inför den begäran som motionsvägen har framställts om en utredning. Jag skall inte här diskutera Amerika eftersom förhållandena där nog är rätt irrelevanta i sammanhanget fastän de har sitt intresse. Men t. ex. Danmark och Västtyskland har nu i många år tillämpat vad som åsyftas i motionerna och i betänkandet.

Jag har i år haft särskilt tillfälle att se hur man summerar erfarenheterna från Danmark. Enligt § 8 i den lag det gäller får man i Danmark vid taxering till statlig inkomstkatt göra avdrag för gåvor till föreningar, stiftelser, institutioner m. m., vilkas medel användes till allmänt välgörande eller eljest allmännyttigt ändamål till fördel för människor som är i behov av hjälp. Gåvobeloppet ligger mellan 100 och 1 000 kronor. Det går bra för danskarna att bestämma vilka som skall vara berättigade mottagare. Man synes även ha den uppfattningen, att detta stimulerande till ett alltmer omfattande givande faktiskt i hög grad kommer samhället till

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

godo på många sätt ekonomiskt, och ingen i Danmark synes vara hågad att göra en ändring. Det är rätt intressant att initiativet i Danmark både togs och genomfördes av en socialdemokratisk regering. — I Västtyskland har man gått ännu längre på denna väg, men jag skall inte trötta kammaren med något referat, då problematiken där i stort sett är densamma som den varit i Danmark.

Jag har inte för avsikt att kommentera vare sig utskottsmajoritetens eller reservanternas skrivning. De anförda skälen får vägas mot varandra, varefter man får bedöma vilken väg man vill gå. För min del ansluter jag mig av fullaste övertygelse till utskottsmajoritetens skrivning, och jag yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors, Keijer, Hamrin* i Jönköping, *Nelander, Berglund, Westberg* och *Jonsson* (samtliga fp).

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Det är som motionär jag vill säga några ord i anledning av bevillningsutskottets betänkande nr 5.

I år liksom i fjol är utskottet delat med tio röster mot tio. Denna gång har lotten dock gynnat de utskottsledamöter som yrkat bifall till bl. a. min motion — alltså att en utredning om avdragsrätt för gåvor till allmännyttiga ändamål bör göras.

Frågan om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål har som bekant diskuterats i riksdagen under ett par tre decennier och intill nu rönt samma öde vid behandlingen — begäran om en utredning rörande möjligheterna att införa avdragsrätt för gåvor som skänkts till bl. a. religiösa och kulturella ändamål har avslagits.

Det har ofta gjorts gällande att samhällets stöd åt de ideella organisationerna uteslutande bör ges i form av statsbidrag och inte genom beredande

av förmåner vid beskattningen. Utskottsmajoriteten framhåller nu i sin skrivning — och det med rätta — att det ur allmänhetens synpunkt inte torde vara särskilt attraktivt att samhällets hela ekonomiska stöd åt allmännyttig verksamhet ges i form av statsbidrag. Statsbidragen innebär naturligtvis ett mycket gott stöd — men detta är ofast otillräckligt.

Dessutom har denna stödform vissa nackdelar. Att lita till att statsbidrag skall utgå kan vara vanskligt. En organisation — ideell eller religiös — som ansökt om statsbidrag kan måhända känna sig ganska säker på att få bidraget, men så kan bidraget beskäras eller helt försvinna. Orsaken kan vara brist på pengar, men handläggningen av ärendet kan måhända också påverkas av politiskt taktiskt tänkande.

Att staten skall bedöma angelägenhetsgraden och klassificera bidragsobjekten därefter är en annan nackdel. Vad är det som säger att staten har större förutsättningar än den enskilde att bedöma angelägenhetsgraden av de ändamål för vilka stöd skall utgå?

Genom våra skatter får vi alla vara med och betala de statsbidrag som utgår. Vi kanske får vara med om att subventionera verksamheter som vi inte har ett dugg intresse för — måhända är vi rent av motståndare till den verksamhet som vissa institutioner bedriver med hjälp av statsbidrag. Statsbidraget till politiska partier är ett typexempel härvidlag. Men därigenom att bidragen mer eller mindre dirigeras får vi vara med och betala.

Samtidigt med det indirekta stödet via skattsedeln gör många stora uppförfingar för att genom frivilliga gåvor stödja en verksamhet som ligger vederbörande varm om hjärtat — en verksamhet för vilken måhända inte kvitterats ut ett enda öre i statsbidrag. Är det för mycket begärt att de som gör en från samhällets synpunkt betydelsefull insats premieras genom att staten

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.
tillerkänner vederbörande viss avdragsrätt?

Det brukar framhållas att det inte skall vara så krassa motiv som möjlighet till skatteavdrag, vilka skall mobilisera en människas ideella intresse, utan att det ideella motivet bör vara bärande.

Naturligtvis tror jag att det ideella motivet är utslagsgivande när folk frivilligt och spontant ger gåvor, och jag tror att så skulle vara fallet även om vederbörande gåvogivare skulle ta upp gåvan i deklarationen. Jag tror nämligen att det är ideella motiv, som driver människor att ge pengar till insamlingar för behjärtansvärda ändamål, vilka anordnas genom radio och TV och i vilka gåvogivaren offentligen framträder för att i samband med gåvan få tillfälle att önska en grammofonskiva och kanske hälsa till en faster eller moster.

Naturligtvis florerar fariseismen i alla läger — den förekommer lika mycket i lönndom som offentligt.

Möjligheterna till ett skatteavdrag för gåvor till allmännyttiga ändamål skulle naturligtvis öka gåvornas antal och storlek. Det skattebortfall som samhället skulle få vidkännas skulle dock komma att betala sig genom effekten för de från samhällets synpunkt viktiga ändamål, till vilka gåvorna skulle gå.

Dessa allmännyttiga ändamål skulle erhålla ett mycket starkare stöd än vad samhället skulle kunna ge genom direkta bidrag av samma storleksordning som de skatteintäkter, vilka kommer att bortfalla. Det skulle, herr talman, bli dubbel verkan för halva kostnaden.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag vill ge herr Brandt rätt i att den fråga, som vi nu behandlar, ingalunda är ny för riksdagen. Men det är också lika riktigt att kravet på skattefrihet för gåvor till religiösa och

allmännyttiga ändamål alla tidigare avslag till trots oupphörligen återkommer i de båda kamrarna med förnyad styrka och kan sägas vara ett eko av den stora allmänhetens synsätt i dessa frågor.

Tyvärre avspeglar sig inte detta faktum i riksdagen, där vanligtvis en knapp majoritet av socialdemokrater med hjälp av kommunisterna varje gång frågan varit uppe till behandling har avslagit yrkandena om avdragsrätt. Detta är så till vida märkligt som ledamöterna av denna kammare ändå är medvetna om att samhällets insatser på det sociala och humanitära området är helt otillräckliga.

Funnes inte den frivilliga hjälpverksamheten med gåvor av skilda slag för att lindra de lidanden, som många gånger förekommer i de enskilda fallen, skulle det sociala och humanitära hjälparbetet uppvisa än allvarligare brister, eftersom samhällets egna institutioner inte tagit tillräcklig hänsyn till sådana fall.

Hos dem som i riksdagen brukar rösta för avslag på motioner med detta innehåll är det en ganska vanlig och ofta framförd motivering, att det i stället för avdrag vid beskattningen för sådana gåvor skall utgå direkta statliga bidrag. Tyvärr är detta, herr Brandt, mera ett talesätt än ett handlingssätt, eftersom det ser ut att gå ganska sakta med beviljandet av sådana bidrag som det nu gäller. Utan den offervilja som visas från allmänhetens sida skulle kraven på ökade insatser från samhällets sida inte kunna lämnas helt obeaktade. Det vore därför en naturligare attityd från samhällets och riksdagens sida att stimulera till frivilliga gåvor genom att göra dessa avdragsgilla vid beskattningen. Om riksdagen inte tar ett sådant beslut, riskerar vi med tanke på det alltmer växande skattetrycket att de frivilliga gåvorna till det humanitära och sociala hjälparbetet blir mindre undan för undan utan att andra medel kommer i deras ställe. För en person som kän-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

ner sig manad att ge ett ekonomiskt stöd till en viss hjälpverksamhet ter det sig i någon mån motbjudande att veta att han samtidigt måste avstå ett ungefär lika stort belopp i skatt till herr Sträng. Tyvärr verkar det på detta sätt. I ett flertal andra länder har man infört skattefrihet för gåvor av detta slag, bl. a., som redan nämnts, i Danmark och också Finland. En allt starkare opinion frågar sig: Varför går det inte att göra på samma sätt i vårt land?

Herr Brandt citerade centerns motion i denna fråga. Det är riktigt att vi har konstruerat ett avdragssystem, som skulle avlägsna en nackdel som socialdemokraterna ofta anför, nämligen att man skulle gynna de stora inkomsttagarna genom att bereda dessa skattelättnader. Det går att utforma ett sådant system så, att man helt och hållet eliminerar sådana verkningar.

Herr Brandt citerade även skattelagsakkunnigas yttrande i denna fråga. Jag är också i tillfälle att citera ett uttalande av skattelagsakkunniga, som väl talar till förmån för våra synpunkter. De säger att det naturligtvis går att konstruera ett system som eliminerar sådana verkningar av en avdragsrätt, att inte den större inkomsttagaren gynnas framför den mindre:

»Enklast kunde detta ske genom att bestämmelserna om det nuvarande avdraget för försäkringspremier o. d. ändrades så, att avdragsrätten omfattade även avgifter eller bidrag till vissa andra ändamål än försäkringar. Avdragsrätten skulle därvid såsom nu vara begränsad till vissa maximibelopp. Åtskilliga avgifter och bidrag till allmännyttiga ändamål eller till sammanslutningar hade ur social synpunkt ett värde, som kunde jämföras med försäkringsverksamhetens, och det kunde därför icke anses föreligga avgörande principiella skäl mot att skattskyldig medgavs en friare valrätt i fråga om utnyttjandet av ifrågakvarande av sociala skäl betingade avdrag.»

Herr Brandt talar också om stödet till ungdomsorganisationer och fritidsändamål. Givetvis är det både riktigt och viktigt att staten lämnar bidrag till sådan verksamhet, men, herr Brandt, detta ligger väl ändå på ett annat plan än vad vi har avsett i våra motioner.

Jag ber med dessa ord till sist, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, som innebär en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning i ärendet.

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! Även om denna fråga tidigare har diskuterats många gånger i riksdagen, är det första gången som jag har tillfälle att deltaga och eftersom även jag i år är motionär vill jag framföra några synpunkter.

Alla tycks vara överens om betydelsen och värdet av det samhällsarbete som våra ideella organisationer av olika slag utför. Jag vill påstå att det i dagens läge är ett absolut nödvändigt komplement till vårt sociala arbete på de flesta områden. Det är i vår framställning inte fråga om att man skall ge några förmåner, vare sig i höjda löner eller på annat sätt, till de krafter som arbetar frivilligt, utan vad det gäller är att ge dessa organisationer och rörelser möjligheter att *kunna* arbeta på det sätt de *vill*. Att det finns behov av hjälpverksamhet är absolut klart.

Allt arbete som läggs ned av våra ideella rörelser och organisationer skulle jag vilja påstå är av oskattbart värde för vårt samhälle. I den mån vi har möjligheter att stödja denna verksamhet är det väl använda pengar och jag skulle vilja säga att det är en billig investering i samhällsnyttans tjänst.

Utskottet har, fullt riktigt, pekat på det sociala hjälparbetet i kampen mot alkoholmissbruk och ungdomsbrottslighet. Låt mig bara nämna ett annat område, där jag anser att de ideella rörelserna har ett mycket betydelsefullt och omfattande verksamhetsfält.

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

Vi har — det vet alla — ett stort antal åldringar. Vi vet också att deras antal kommer att stiga under de närmaste åren. För många av dessa, kanske för alla, är en meningsfylld sysselsättning ett stort behov, framför allt sedan arbetsförmågan har avtagit eller kanske rentav helt försvunnit och de fått gott om tid. Personliga kontakter inom ett gemensamt intresseområde ger tillvaron innehåll och mening, vilket för deras trivsel är av största värde och därmed också blir till gagn för deras fysiska hälsa.

De samhälleliga insatserna på dessa områden fyller inte de behov som finns i dag. Här som på många andra områden framstår den samhällsnytta som de ideellt arbetande gör som direkt påtaglig och påvisbar. Men även för folk i verksam ålder betyder dessa rörelser mycket. De ger människor med ideell inriktning möjligheter till personliga initiativ, personliga arbetsinsatser på ett område som intresserar dem, arbetsglädje och — när de vinner resultat av sitt arbete — även personlig tillfredsställelse.

Vad vi vill och vad vi anser vara vår skyldighet är att ge alla dessa frivilligt arbetande krafter möjligheter att få arbeta. Nu är det så, att den ekonomiska situationen för många, för att inte säga alla ideella organisationer är mycket bekymmersam, och den blir värre år från år. Det har tidigare här sagts att det i en rad länder finns möjligheter att göra avdrag för gåvor till nu ifrågavarande ändamål, och jag kan inte förstå varför man inte även i vårt land skulle kunna komma fram till en sådan ordning.

Det är heller inte mer än en utredning som vi begär. Även om det, vilket är fullt klart, finns många tekniska problem och många andra frågor som måste vägas och övervägas i detta sammanhang, går det väl ändå att utreda dem. När utredningen blir klar får vi diskutera problemen och vad som bör göras.

Herr talman! Jag tycker det är en billig begäran att man grundligt skall titta på dessa problem. Därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! För den som sysslar med kulturfrågorna, kulturinstitutionerna och kulturskaparnas situation är denna fråga om skatteavdrag av mycket stor betydelse. Bland annat förklarar detta den enträgenhet, med vilken frågan förts fram år efter år. I stort sett samma argument och motargument radas upp. Någon nyhetens fräschör är svår att upptäcka i debatten, och det gäller förvisso också vad jag har att säga.

Jag vill emellertid i första hand se saken generellt och principiellt utan att gå in på de olika konstruktioner, som presenteras i motionerna, och utan att ta ställning till skattetekniska detaljer; dessa senare går ju alltid att klara.

Trots det ansträngda budgetläget har vi onekligen råd med den generositet det innebär att i någon mån koppla bort fiskaliska synpunkter från framför allt kulturpolitiken. Därför kan det vara rimligt, att gåvor och bidrag av denna karaktär medför rätt till avdrag vid beskattningen, i synnerhet som det åtminstone till en början kan vara nödvändigt att den avdragsberättigade summan maximeras till ett relativt blygsamt belopp.

System med skatteavdrag för gåvor och bidrag anses fungera utmärkt i åtskilliga länder. Detta har i korthet berörts tidigare i debatten, och jag skall inte ytterligare uppehålla mig vid den saken. Genom ett sådant indirekt kulturstöd kan det skapas förutsättningar för framväxten av ett mer rikt förgrenat och differentierat kulturliv. Det enda momentet av dirigerings — en sådan kan aldrig helt undvikas — ligger i att samhället skall avgöra, vilka stiftelser och institutioner som skall kunna komma i fråga för avdragsberättigade gåvor. Gi-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

vetvis kan det härvidlag bli ett visst mått av godtycke. Men den risk för s. k. kulturdirigering som detta medför är ändå liten jämfört med den dirigering som direkta statliga bidrag av olika slag innebär, i synnerhet om dessa — vilket ibland är fallet — specialdestineras.

Det ständigt återkommande talet om att ett dylikt avdrag innebär en avvikelse från grundläggande principer i svensk skattelagstiftning betyder — jag kan inte se det på annat sätt — att principerna upphöjs till en helighetsgrad, där de blir helt oberörbara, ja nästan ett självändamål. Ingenting säger i sig, att direkta statsbidrag, som vi ju är överens om att ge, i varje läge och under alla förhållanden är att föredra framför lättnader vid beskattningen. En avdragsrätt — begränsad till beloppet och tillkommande vissa bestämda organisationer, institutioner och fonder — kan inte vara oförenlig med vår skattelagstiftning, såvida denna inte upphöjs till något slags trossystem som inte medger undantag eller variationer.

Det sägs ofta, att man vid avgränsningen av de ändamål, vilkas främjande skall ge avdragsrätt, kommer att möta stora svårigheter. Det skall inte förnekas, att det givetvis kan uppstå vissa problem vid denna avgränsning. Men besvärligare lagstiftningsproblem brukar våra lagstiftare kunna gå i land med, och de kommer säkerligen inte heller i denna fråga att stå handfallna. Försök att konstruera något slags oöverstigliga hinder har karaktären av den obotfärdiges förhinder, när man inte i något enda fall vill pröva avdragsrättens eventuella överlägsenhet i jämförelse med bidragsgivandet. De krav som framställts av dem, som i avdragsrätten ser en kulturfrämjande faktor, sträcker sig för närvarande — det har upprepats gång på gång — inte längre än till en begäran om utredning. Man tycker faktiskt, att en sådan borde kunna tillstyrkas även av den hälft av kamma-

ren, som i denna fråga traditionalistiskt är synnerligen konservativ.

Herr talman! Även jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag vill bara något ytterligare utveckla resonemanget om den princip vi talat om; det är ju det som är kärnan i hela denna diskussion. Att stå och tala om behjärtansvärda ändamål är ju att slå in öppna dörrar. Ingen har sagt någonting annat än att de är behjärtansvärda. Vi är fullständigt ense på den punkten. Det är här bara fråga om principen.

Herr Larsson i Umeå sade att bidragen inte är tillräckliga. Det är vi också medvetna om. Det är riktigt att staten eller samhället inte ger bidrag som räcker till, och det är beklagligt. Jag har för min del tyckt att det har varit mer beklagligt än behjärtansvärt med dessa stora jippon för insamlingar i hela Sverige för ett visst ändamål, som vi rätteligen borde ha givit anslag till i riksdagen. Men vilka är det som gör att vi inte har resurserna? Vi kanske får ta på oss ansvaret litet till mans; men de som mest klagat över skatterna och statens utgifter är ju inte vi reservanter, utan de befinner sig på andra sidan. Det är de som gör att vi inte har resurser och kan ge tillräckliga bidrag på alla områden; gjorde vi det, skulle skatten vara väsentligt högre än den är. Vi har ju begränsade resurser.

Herr Larsson i Umeå sade — och det var det jag egentligen begärde ordet för att bemöta — att om principen hindrar oss, så låt oss ändra den, så att den som ger gåvor får rätt att göra avdrag på skatten. Men finns det någon med kännedom om skattelagstiftning eller principer över huvud taget som tror att det är så enkelt, att om man

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

ändrar principen i skattelagstiftningen så kommer detta att gälla bara den som ger gåvor till allmännyttiga ändamål? Här är det ju fråga om att totalt och utan att veta konsekvenserna frångå skatteförmågeprincipen. De skattelagsakkunniga säger klart och tydligt — och det är inte bara de som hävdar det utan det vet ju alla vi som känner till skattelagstiftningen — att det finns bara en huvudprincip, nämligen att man får göra avdrag för omkostnader för inkomsternas förvärvande. Dessutom finns det en existensminimumpincip. Något annat existerar inte, med undantag av socialförsäkringsavdraget, som jag nämnde tidigare och som är en speciell sak. Skall man då i lagstiftningen införa ett avdrag för gåvor med motiveringen att de är levnadskostnader, som i avdragshänseende bör likställas med omkostnader för inkomsternas förvärvande?

Då säger någon: Ja, men det är ju inte på det viset! Nej, men principiellt kommer det att betyda detta. Det kan ingen förneka. Om principen ändras, kan både herr Larsson i Umeå och jag liksom alla andra vara övertygade om att det kommer att bli många som åberopar samma avstånd från principen och hävdar att här har man rätt att göra avdrag för det eller det. Om man nu ändrar principen i detta fall, kan herr Larsson då säga vilka konsekvenserna kommer att bli? Det spelar därvidlag ingen roll hur man manipulerar med bidragets storlek.

Man har nu försökt att göra det hela litet gynnsammare genom att springa ifrån den tidigare ståndpunkten att avdraget skall bli större ju högre inkomsten är. Nu säger man att det hela skall baseras på skatten. Och sedan säger man att man begränsar avdraget till 1 000 kronor eller annat lämpligt belopp, så att det blir maximerat. Detta har icke ett enda dugg att skaffa med frågan om ett avståndstagande från principen. Den är lika allvarlig ändå.

Jag kan förstå dem som inte intresserar sig så mycket för skattepolitik, men ni må förlåta oss inom bevillningsutskottet, som inte kan se så lätt på frågan, som måste ha en klar linje och som inte vill släppa principen på ett område utan att veta något om konsekvenserna över hela fältet. Sedan må gåvorna vara hur behjärtansvärda som helst.

Jag har alltså pekat på just denna sak som är den viktigaste, men sedan kommer en hel rad andra motiveringar, som de skattelagsakkunniga hade om svårigheterna att avgränsa vad som är allmännyttiga föreningar o. s. v.

Herr talman! Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt sade att det gäller att skapa resurser. Något insinuant menade han att oppositionen inte skulle vara villig att skapa erforderliga resurser.

Jag vill bara påminna herr Brandt om att i de partimotioner, som föreligger från folkpartiet, föreslås skapandet av större resurser än dem regeringen har föreslagit i statsverkspropositionen. Det är emellertid inte någon sådan debatt vi nu skall ta upp, utan här gäller det avdragsmöjligheterna.

Jag kan delvis hålla med herr Brandt om att man naturligtvis inte får sudda ur principerna hur som helst. Men principerna får ändå inte bli någon helig ko, som medför att man inte kan justera de oformligheter som finns, när man dock ser att det föreligger möjligheter att inom rimliga gränser göra detta. Man får inte rida på principer i sådan utsträckning att man inte kan åstadkomma en vettig lösning.

Detta är ingen stor sak. När det gäller sociala ändamål medges redan nu att vi får göra avdrag för en del kostnader, bl. a. för försäkringar och sådant. Då det gäller folk som skänker pengar

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål, m. m.

till speciella ändamål som i allra högsta grad är samhällsnyttiga borde man inte med hjälp av principer kunna åberopa att det strider mot vad vi redan en gång accepterat, nämligen den rätt vi enligt nuvarande skattelagstiftning har att göra avdrag för sociala kostnader.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag har blivit alltmer förvånad när jag suttit och lyssnat på debatten. Den tycks syssla med frågan om själva substansen i ärendet, nämligen det som skall avhandlas när en utredning och ett förslag i ena eller andra riktningen en gång föreligger. Det förefaller mig vara mest naturligt att man, när det bara gäller ett utredningsyrkande, skall argumentera för och emot yrkandet som sådant, och jag skulle kort och gott vilja fråga herr Brandt varför man är så rädd för en utredning. Vi utreder många andra frågor, t. o. m. av mindre räckvidd, helt enkelt därför att vi anser att det är av värde att få frågorna allsidigt belysta.

Jag behöver för min del inte gå särskilt långt in på ärendet i dess slutliga utformning, ej heller dess tidigare utformning. Vi har vissa år röstat för eller emot avdragsrätt. Jag tycker det kan vara förståeligt att riksdagen då har sagt nej på grund av att frågan kunde betraktas som dåligt utredd. Argument har stått mot argument, och man har saknat en verklig dokumentation. Vad motionärerna och utskottet i dag begär är rätt och slätt att få denna dokumentation och därmed få frågan närmare utredd. Jag förstår inte varför man skall vara så förtvivlat rädd för det. Att man inte ens vill utreda en fråga måste väl bero antingen på att man är rädd för att utredningsresultatet eventuellt skulle kunna gå i annan riktning än vad man trott och önskat, eller också på att man av princip är så urkonservativ att man inte vågar tänka sig några som helst förändringar i det bestående.

Jag vill bara, herr talman, efter att ha ställt dessa frågor, oavsett om jag får svar eller inte, yrka bifall till utskottets förslag och därtill foga en enda kommentar, som visserligen också berör substansen men som ingår i bilden om man skall utreda det. Det är de näraliggande exemplen från de nordiska länderna. Jag kunde anföra exempel på hur det fungerar i Amerika, som jag under tre vistelser har lärt känna, men jag skall inte göra det. Man lever där, som herr Gustafsson i Borås sade, delvis under andra förhållanden. Men hur det är i länder som ligger oss så nära som Danmark, Finland och Västtyskland, är lätt att undersöka vid en utredning. Därför är det ännu mera naturligt att vi får en sådan. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag vet inte om jag har lyckats men jag har försökt förklara att vi betraktar detta som en principfråga, och jag kan inte förstå hur man skall utreda principfrågan. Det gör man inte, och alltså vidhåller jag avslagsyrkandet även på en utredning.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag vill gärna bekräfta herr Brandts antagande att han icke har lyckats förklara detta tillfredsställande.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Brandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 5, röstar

Rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 99 ja och 107 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

§ 13**Rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 206 av herr *Isacson m. fl.* och II: 272 av herr *Nilsson i Bästekille m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslå sådan ändring av kommunalskattelagen att varaktiga investeringar i vattenvårdande syfte finge avdragas vid taxering; samt

2) de likalydande motionerna I: 528 av herr *Harald Pettersson m. fl.* och II: 609 av herr *Carbell m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att värdeminskningsavdrag å anordningar

för vatten- och luftvård vid inkomsttaxeringen måtte medgivas med 20 procent per år samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig författningstext.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 206 av herr *Isacson m. fl.* och II: 272 av herr *Nilsson i Bästekille m. fl.* samt I: 528 av herr *Harald Pettersson m. fl.* och II: 609 av herr *Carbell m. fl.* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till förbättrade avskrivningsmöjligheter i fråga om anordningar avsedda för vatten- och luftvård.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson, Einar Eriksson, Tage Johansson, Paul Jansson, Arne Pettersson, Brandt, Kärrlander, Engkvist, Asp* och *Hammarsten*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 206 av herr *Isacson m. fl.* och II: 272 av herr *Nilsson i Bästekille m. fl.*, samt

2) de likalydande motionerna I: 528 av herr *Harald Pettersson m. fl.* och II: 609 av herr *Carbell m. fl.*,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag är ledsen att jag måste ta kammarens tid i anspråk igen, men det skall bli för en ganska kort stund.

Yrkanden liknande dem som föreligger i detta betänkande framställdes även förra året. Bevillningsutskottet avstyrkte dem då med bl. a. den motiveeringen att företagsskatteutredningen i första hand bör pröva dessa frågor. Utskottet underströk att utredningen bör ägna denna fråga särskild uppmärksamhet. Det erinrade om åtgärder i samma syfte i Västtyskland och Frankrike. Vidare påpekade utskottet

Rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård

att aktiebolag och ekonomiska föreningar redan nu med användande av investeringsfonder för konjunkturutjämning har möjlighet att få till stånd en snabbare avskrivning än enligt reglerna i kommunalskattelagen är möjligt vad beträffar exempelvis byggnader och maskiner som användes i jordbruk och annan rörelse, vilket jag inte skall ingå på närmare. Där har aktiebolag och ekonomiska föreningar alltså redan nu möjlighet att använda investeringsfonderna. Investeringsfonderna får man nämligen ta i anspråk för byggnader som ny-, till- eller ombyggs under beskattningsåret och ävenså för avskrivning på maskiner och andra inventarier för stadigvarande bruk, som har anskaffats under beskattningsåret. Om man använder en sådan investeringsfond, får byggnaden respektive maskinen nedskrivas på en gång med det fondbelopp man tar i anspråk, och vad beträffar därefter återstående belopp får man göra avdrag för värdeminskning i vanlig ordning. Jag nämner detta i all korthet för att inte debatten skall ta längre tid i anspråk.

Dessa omständigheter utgör skälen till att bevillningsutskottets reservanter avstyrker föreliggande förslag och även gjort det förra året med motsvarande förslag. Det har ju inte presenterats några nya skäl som gör att man skulle tillsätta en särskild utredning, eftersom vi har företagsskatteutredningen. Jag vill gärna ännu en gång understryka att reservanterna förutsätter att företagsskatteutredningen ägnar denna fråga särskild uppmärksamhet. Det kräver den på grund av sin stora vikt. Men att man skulle nå snabbare resultat med någon särskild utredning, tror vi inte på.

Därför yrkar jag bifall till reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! I vårt moderna samhälle blir det ett allt större problem att

komma till rätta med luft- och vattenföroreningar. Det är helt naturligt att det är ett utomordentligt stort samhällsligt intresse att lösa dessa problem och därmed åstadkomma större trevnad.

Inte bara på kommunalt håll är man intresserad av att försöka se till att man får reningsanordningar som är moderna och varmed man kan uppnå detta syfte. Man håller på med en utbyggnad av reningsverk av imponerande omfång. Men även inom näringslivet och inom jordbruket är man intresserad av att komma till rätta med dessa problem. Många av de industrier, som är nödsakade att använda kemikalier och annat som gör att avloppsvattnet blir förorenat är mycket intresserade av att försöka åstadkomma bättre förhållanden på detta område.

Nu investeras det ju ganska mycket pengar för att råda bot på det onda. Det är ofta förenat med synnerligen stora kostnader. Det är väl egentligen ganska naturligt att man vad beträffar sådana här investeringar, som måste göras men som inte medför några direkta produktiva resultat, är intresserad av att få till stånd ett system där dessa investeringar också kan göras avdragsgilla i en snabbare takt än för närvarande.

Det finns ju olika avskrivningsregler för å ena sidan byggnader och å andra sidan maskiner och inventarier. Dessa investeringar är emellertid ofta av den arten att de hänförs till byggnader, och då blir avskrivningsprocenten utomordentligt liten — kanske 0,75 till 2 å 3 procent. Utskottsmajoriteten menar — samma uppfattning företräds också i de föreliggande motionerna — att det borde vara möjligt att åstadkomma en snabbare avskrivning på dessa investeringar för att det därigenom också skulle stimuleras till mer betydande åtgärder i detta avseende.

Nu säger herr Brandt å reservanternas vägnar, att man har investeringsfonderna att tillgå. Om man gör en investe-

Rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård

ring med investeringsfondspengar kan beloppet avskrivas med en gång. Det är visserligen riktigt, men förutsättningen är för det första, att det finns investeringsfonder att tillgå, och för det andra att investeringsfonderna i fråga också får användas. Härför fordras ju ett tillstånd.

Utskottsmajoriteten har stannat för att denna fråga är av så speciell art och att den brådskar så pass mycket, att man borde ha en snabbutredning för att kunna lägga fram ett förslag. Vi menar att den sittande företagsskatteutredningen har så stora problem att brottas med, att man inte kan räkna med att det därifrån skulle komma ett förslag inom rimlig tid, och detta är anledningen till att vi föreslagit denna snabbutredning. Det föreligger visserligen motioner, från herr Carbell m. fl., som går ut på att riksdagen omedelbart skall fatta beslut om en 20-procentig årlig avskrivning på dessa investeringar. Det finns också en motion som vill ha en utredning. Utskottsmajoriteten har stannat för att begära en snabbutredning. Det är kanske nödvändigt att en sådan sker, alldenstund dessa investeringar är något olika, beroende på om det är maskiner och inventarier eller om det är fråga om investering i vad som kan betraktas som byggnad.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Denna fråga, som avser beskattningsregler gällande investeringar för att motverka föreningar inom vatten- och luftvård, kan man säga har fått en speciell aktualitet under det senaste årtiondet, vilket beror på att vår industriella utveckling sker så ofantligt snabbt. Vi föreningar våra vattendrag på ett sätt som aldrig tidigare, och vi har också synnerligen allvarliga luftföroreningar.

Jag har något förvånat mig över att

det i den till betänkandet fogade reservationen sägs, att konjunkturinvesteringsskattfonderna skulle kunna lösa denna fråga i vad avser aktiebolag och ekonomiska föreningar. Det är ju i och för sig riktigt att dessa fondmedel kan få tas i anspråk för ett sådant ändamål, men konjunkturutmättningsmedlen skall användas under särskilda förhållanden. Dessa medel skall lösgöras vid en lågkonjunktur och skall då stimulera investeringarna. Men efter vad vi nu kan bedöma har vi väl knappast att vänta någon period då det blir en allmän lättnad för fondmedlen. Snarare ligger det väl så till att vi måste hålla igen för att inte få en alltför överhettad ekonomi.

De investeringar som göres för dessa ändamål betraktas och beskattas olika beroende på utförandet. Om det är fråga om en byggnad, så gäller särskilda skatteregler, och gäller det maskininvesteringar så är det en mycket snabbare avskrivning för dem.

Det är en samhällets uppgift att detta problem löses på snabbast möjliga sätt. Jag anser ärendet vara av så brådskande natur att vi bör få en särskild utredning som mycket snabbt kan ta itu med saken. För varje år som går och ingenting göres kan det uppstå skador som blir besvärande i framtiden.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Utan att göra mig skyldig till någon överdrift vågar jag påstå att frågan om vatten- och luftvården är en av de viktigaste vi har att ta ställning till för närvarande. Om vi skall få någorlunda godtagbara förhållanden måste det göras betydligt större insatser av såväl samhället som industrierna och de enskilda än vad som nu sker. Det är risk för att vi nu förorsakar skador på våra vackra vattendrag och sjöar som inte senare kan repareras.

För några år sedan var det någon

Rätt till avdrag vid beskattningen för vissa kostnader för vatten- och luftvård

som sade till mig, när vi stod vid en av Europas största och vackraste floder: »Das ist die grösste Pissenrinne Europas.» Tyvärr är det inte bättre ställt i vårt land, även om floderna här är mindre.

Något senare läste jag i hälsovårds-konsulentens årsberättelse att det i den å i Mellansverige, där jag ibland brukar ro, varje dag släppes ut 15 000 kilo urin och exkrementer från ett samhälle på någon halvmils avstånd. Det samhället saknade då reningsverk, men nu håller man på att bygga ett höggradigt reningsverk där. På många håll i landet är våra vattendrag ännu mera förorenade. Föroreningarna kommer inte bara från samhällena utan också från industrier, lantgårdar och fritidshus.

Det förslag, som vi nu diskuterar, gäller ju en utredning om förbättrade avskrivningsmöjligheter för investeringar i anordningar avsedda för vatten- och luftvård vid föroreningar från industrier och enskilda anläggningar. Det räcker inte med att samhället vidtar åtgärder. Även enskilda måste här göra en insats.

Det gäller inte bara att förbättra våra vattendrag. Vi måste också förbättra luften. Och det kan vi göra genom ökade insatser. Häromdagen deltog jag i ett sammanträde i en lokal sju trappor upp i ett hus här i Stockholm. Den våningen var något indragen i förhållande till underliggande våningar, och på takkanten utanför fönstret såg det ut som om någon hade spillt ut ett mörkt sandningsmedel i ett tjockt lager på snön. Det var stockholmsluften som hade satt sina spår. Det finns mycket att göra för att förbättra den luften. Mängder av oljeeldade värmepannor spyr ut mer eller mindre — ofta mindre — förbrända rökgaser, och bilarna och industrier-na hjälper till att försämra luften ytterligare.

Värmeanläggningarna kan göras betydligt bättre i förbränningsavseende

och industrien kan också minska sina luftföroreningar. Det kräver dock investeringar i större eller mindre omfattning. Om dessa investeringar finge avskrivas efter förmånligare villkor än andra investeringar, skulle vi säkert få en snabbare förbättring av förhållandena.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Brandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och 104 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

§ 14

Penning- och valutapolitiken

Föredrogs bankutskottets utlåtande nr 8, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1**Penning- och valutapolitiken**

Under denna punkt anförde utskottet bl. a. följande.

För utskottets bedömning av de sålunda vidtagna åtgärderna måste utgångspunkten vara, att den samhälls-ekonomiska utvecklingen utan tvivel nödvändiggjorde en betydande kreditpolitisk stramhet. Att inom ramen för en begränsning av kreditexpansionen i förhållande till de totala anspråken i första hand tillgodose de kreditbehov som motsvarade det av statsmakterna uppställda investeringsprogrammet måste därvid betraktas som en huvuduppgift för kreditpolitiken. En eftersträvad ökning av industrins maskininvesteringar hade kunnat förverkligas, medan däremot bostadsbyggnadsprogrammet löpte risk att inte kunna fullföljas. Att riksbanken, under beaktande av sin primära uppgift att verka för penningvärdets stabilisering, i ett sådant läge medverkar till att brister i anpassningen mellan samhällets bostadsbyggnadsplaner och tillgången på krediter i görligaste mån reduceras, finner utskottet nödvändigt. De redovisade åtgärderna framstår som ett naturligt uttryck för denna princip.

Valutapolitiken har under året fungerat som ett stöd för den ytterligare skärpta kreditpolitiken. Vid tillämpningen av valutaregleringen har dock liksom tidigare lämnats tillstånd till en betydande finansiell upplåning utomlands. Det sammanlagda beloppet uppgick till ca 1 miljard kr. eller något mer än föregående år och väsentligt mer än under de första åren av 1960-talet.

Utskottets utlåtande avseende denna punkt utmynnade i en omförmälan om vad i detta ärende förekommit.

Reservationer hade avgivits

1. a) av herrar *Hilding, Nils Theodor Larsson, Berglund, Löfgren* och *Sjönell*, vilka ansett att det ovan intagna stycke i utlåtandet som började med orden »För utskottets bedömning» och slutade med orden »för denna princip» bort ha följande lydelse:

»Med hänsyn till vikten av att de fastställda bostadsbyggnadsplanerna fullföljs kan det enligt utskottets mening i ett ansträngt samhällsekonomiskt läge stundom inte undvikas att riksbanken medverkar till att uppkommande brister i anpassningen mellan bostadsbyggnadsplanerna och tillgången på krediter i görlig mån avhjälpes. Det är emellertid angeläget att detta sker utan att vissa företagsformer gynnas på andras bekostnad.»;

b) av herrar *Gustaf Henry Hansson, Akerlund* och *Regnéll*, vilka ansett att ifrågavarande stycke bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»Bostadsproduktionsplanerna måste enligt utskottets mening så utformas och avvägas att deras genomförande icke påverkar penningvärdet i negativ riktning.

Bostadsproduktionen är den mest kapitalkrävande av alla investeringar, varför dess volym måste avvägas så att finansieringen av andra, lika angelägna investeringar inte minst inom näringslivet ej förhindras.

Anpassas bostadsproduktionen inom ramen för tillgängliga resurser behöver riksbanken på sedvanligt sätt vid beviljandet av emissionstillstånd endast bestämma vilka kreditinstitut som får emittera. Då undvikes vad som inträffade hösten 1965, när riksbanken även bestämde vilka som skulle ha krediterna. Ett sådant förfaringssätt ligger helt utanför vad riksbanken har att syssla med.»;

2. av herrar *Gustaf Henry Hansson*

Penning- och valutapolitiken

och *Akerlund*, vilka ansett att det ovan intagna stycke i utlåtandet som började med orden »Valutapolitiken har under året» och slutade med orden »av 1960-talet» bort ha följande lydelse:

»Den valutapolitiska målsättningen att upprätthålla kronans yttre värde har under året fullföljts. Valutakurserna har varit stabila, ehuru utvecklingen på den svenska valutamarknaden under större delen av året kännetecknats av en svagare tendens för den svenska kronan än under 1964. De för riksbanken och affärsbankerna sammanlagda guld- och valutatillgångarna ökade under året med 51 milj. kr. mot en ökning av 944 milj. kr. 1964 och uppgick vid årsskiftet till 5 604 milj. kr. Enligt § 4 i den för bankoutskottet gällande instruktionen bör utskottet med synnerlig uppmärksamhet följa de fullmäktiges åtgärder som avser metalliska kassans upprätthållande. Utskottet har därför vid sin granskning noterat, att guldkassan utgör endast 25 procent av riksbankens guld och valutor och 17 procent av de sammanlagda tillgångarna trots en ökning under året med 68 milj. kr. Vid en internationell jämförelse får den svenska guldkassan betraktas som låg och fördelningen mellan guld och valutor som ogynnsam från likviditetssynpunkt. Valutaregleringen har varit i kraft under året. Vid dess tillämpning har dock liksom tidigare lämnats tillstånd till en betydande finansiell upplåning utomlands. Det sammanlagda beloppet — — — (utskottet) — — — av 1960-talet.»

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herr *Hagnell*.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Bankoutskottet har i vanlig ordning haft att ta del av riksbankens och riksgäldskontorets berättelser över vad som inom dessa institu-

tioner tilldragit sig under det senast förflutna året, och utskottet söker i förevarande utlåtande att så fylligt som möjligt redogöra för dessa ting. Utlåtandet återspeglar det förhållandet, att man under en tid av knapphet på krediter för olika slag av investeringar, som påkallar uppmärksamhet i ett modernt samhälle, måste söka åstadkomma erforderlig balans. Jag skall, herr talman, inte närmare gå in på frågan, då utskottet i stort sett varit enigt i sitt yttrande; det är numera mycket sällan som bankoutskottet har anledning att uttala en från riksbankens uppfattning avvikande mening.

Inom folkpartiet och centerpartiet anser vi emellertid att riksbanken, i sitt sökande efter utvägar att förbättra kreditmöjligheterna för bostadsbyggandet, på ett egendomligt sätt frångått sin princip om objektivitet och gjort sig skyldig till en prioritering som inte varit så lycklig. Jag syftar på det som tilldrog sig under hösten 1965 och som uppmärksammades i pressen och även eljest i den allmänna debatten — det nämligen, att riksbanken prioriterade vissa s. k. allmännyttiga byggnadsföretag på de övrigas bekostnad. Inom parentes vill jag nämna att bankofullmäktige därvidlag inte var eniga. I stället för att fördela krediterna på de olika kreditinstituten, som i sin tur haft att fördela krediterna på sina kunder, gav riksbanken en viss styrning åt bostadsbyggandet, som enligt vårt förmenande måste betecknas som olämplig.

Vi har i reservationen 1 a) påtalat detta — i mycket försiktiga och dämpade ordalag men som vi hoppas fullt förståeligt. Vi hoppas också att det inte blir något upprepande. — Vår reservation är kortfattad, varför jag tillåter mig att läsa upp den:

»Med hänsyn till vikten av att de fastställda bostadsbyggnadsplanerna fullföljs kan det enligt utskottets mening i ett ansträngt samhällsekoniskt läge stundom inte undvikas att riksban-

Penning- och valutapolitiken

ken medverkar till att uppkommande brister i anpassningen mellan bostadsbyggnadsplanerna och tillgången på krediter i görlig mån avhjälpes. Det är emellertid angeläget att detta sker utan att vissa företagsformer gynnas på andras bekostnad.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring däri som föreslås i reservationen 1 a) av herr Hilding m. fl.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Till det utskottsutlåtandet vi nu behandlar har fogats en reservation nr 2 av herrar Gustaf Henry Hansson och Åkerlund. Eftersom ingen av reservanterna tillhör denna kammar och eftersom, såsom tidigare motionär i ett besläktat ärende, jag känner en viss sympati med reservationen, vill jag, utan att ingå på någon vidlyftig argumentation, yrka bifall till reservation nr 2.

Jag skall bara nämna ett enda av många skäl för detta yrkande. Reservationen syftar till att utskottet bara i mild form skulle ha påtalat det förhållandet, att riksbankens metalliska kassa är betänkligen liten. Reservanterna skulle ha önskat att utskottet hade använt sitt inflytande i riktning mot att få denna guldreserv något förstärkt.

Ett gott skäl för ett sådant synsätt är att vi skall betrakta riksbankens guldreserv som en sorts säkerhetskassa. Under nuvarande förhållanden är vår ställning när det gäller valutareseven väsentligen beroende av pundet och dollarn. Det är inga dåliga valutor att vara beroende av, men ingenting är säkert i denna värld. Skulle det gå därhän — vilket väl vid något tillfälle i varje fall skyttat fram som en möjlighet — att endera eller båda dessa valutor hastigt och väsentligt skulle sjunka i värde, skulle detta medföra en mycket betydande värdeförlust för vårt land.

Reservanterna och jag menar att vi

borde ha möjlighet att något öka vår säkerhetsmarginal genom att överföra ytterligare någon del av riksbankens behållning av valutor och andra värden i guld.

Jag ber alltså, herr talman, att utan att ingå på de ytterligare skäl som skulle kunna anföras få yrka bifall till reservation nr 2 av herrar Gustaf Henry Hansson och Åkerlund.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Jag tillhör för min del de utskottsledamöter som står bakom reservationen nr 1 b, vilken berör det ingripande i kreditivgivning som företogs under senhösten.

Herr Berglund har redan kommenterat skeendet och framfört de kritiska synpunkter som kan anläggas på riksbankens agerande vid detta tillfälle. Jag har inte något att tillägga utan instämmer i hans formuleringar och påpekar att den reservation, som fått numret 1 b, i sak ligger mycket nära den reservation för vilken herr Berglund talade och bakom vilken står folktopartistiska och centerpartistiska ledamöter av utskottet.

Skulle man peka på någon skillnad, kan man framhålla att vi i högerreservationen mera understryker den svårighet som riksbanken står inför, när regering och riksdag har fastlagt ett visst program för bostadsbyggandet och riksbanken själv har som ambition att begränsa likviditeten i samhällsekonomin för att hålla tillbaka prisstegringar.

Ju högre ambitionsgraden varit hos dem som fastlagt bostadsbyggnadsprogrammet och ju högre ambitionsgraden är hos dem som vill hålla samhällsekonomin i balans, desto svårare blir det att manövrera mellan dessa båda önskemål. Detta faktum är en påminnelse för oss i riksdagen att vi när vi fastlägger bostadsbyggnadsprogrammet aldrig får glömma frågan hur man skall finansiera detta bostadsbyggande.

I efterhand betraktat är det en aning chockerande att se att den larmsignal,

Penning- och valutapolitiken

som man fick lyssna till i slutet av hösten och som gick ut på att hela bostadsbyggandet skulle vara i fara, var föga berättigad. I själva verket nådde man, såsom vi nu vet, ett antal av 92 000 påbörjade lägenheter mot de enligt programmet planerade 88 000.

Att den överskjutande igångsättningen innebar en extra påfrestning på bankernas möjligheter att finansiera kreditgivningen är alls inte märkligt. Det hade inte krävts så drastiska åtgärder för att bemästra situationen, om man haft ett fastare grepp kring den siffra som då gällde. Så mycket må sägas om reservationen under detta avsnitt.

Det föreligger en annan reservation, för vilken herr Carlshamre nyss gjorde sig till talesman. Jag har inte kunnat biträda kollegerna ur högerpartiet, herrar Gustaf Henry Hansson och Åkerlund i första kammaren, i deras synpunkter på fördelningen mellan guld och valutor i riksbankens utlandstillgodohavanden även om det är helt riktigt påpekande som görs i reservationen, att Sverige internationellt sett har en ovanligt liten del av sina utländska tillgodohavanden redovisade i form av guld och alltså en ovanligt stor del redovisade i form av valutor. För vår del rör det sig väl om ungefär 20 procent, medan det finns länder som noterar omkring 90 procent i guldandel. Andra länder har mindre ändå; både Norge och Danmark redovisar en mindre guldandel än vad vi gör här i landet.

I reservationen finns en formulering som jag i första hand skulle vilja fästa uppmärksamheten på; det talas om att fördelningen mellan guld och valutor är ogynnsam från likviditetssynpunkt. Detta uttryck förefaller mig oegentligt. Från likviditetssynpunkt är dollar och pund lika mycket värda som guldet. Däremot är det naturligtvis riktigt, som herr Carlshamre framhåller att i en kris-situation för pund eller dollar med en nedgång i deras internationella värde den som har ett tillgodohavande i dol-

lar eller pund förlorar i jämförelse med om han haft det i guld.

Ingenting är säkert här i världen, sade herr Carlshamre. Det är så riktigt, men man kan möjligen bidra till att göra världen litet säkrare genom att acceptera dessa stora valutor som internationellt betalningsmedel. I den mån en allmän misstro mot dem sprider sig minskar möjligheterna att hålla stabilitet i de internationella betalningarna. Det är en känd sak att dollarn och pundet har utsatts för påfrestningar av olika slag. Betalningsbalansen har inte varit tillfredsställande i vare sig Förenta staterna eller England. Förenta staterna har haft stora utgifter för militära åtaganden och u-landshjälp. Investeringsringarna i utlandet har också inneburit ett stort utflöde av kapital. Engelsmännen har närmast haft sina exportsvårigheter att brottas med och har också kvarstående bekymmer sedan de under kriget ådrog sig stora utländska skulder och fick sina tillgångar i utlandet väsentligt minskade. Om nu andra länder på det sätt som t. ex. Frankrike gjort löser in rubb och stubb av sina utländska valutastillgodohavanden i guld, försämrar de möjligheten för de stora valutorna att fungera som pålitliga och säkra internationella betalningsmedel.

Man har fått bevittna en utveckling i andra riktningen genom samarbete mellan olika centralbanker, siktande till att stärka dessa valutors position genom kreditgivning och avtal som innebär bindningar av olika slag. Personligen menar jag att den vägen är den riktiga att fortsätta på och att riksbanken därför icke förtjänar någon kritik för den politik som där har förts.

Herr CARLSHAMRE (h) kort gen-mäle:

Herr talman! På det att intet missförstånd må råda vill jag betona att varken reservanterna herrar Hansson och Åkerlund eller jag har åsyftat att föreslå någon flykt från dollarn eller pundet. Det

Penning- och valutapolitiken

sägs i reservationen att den svenska guldkassan vid en internationell jämförelse kan betraktas som »låg». De som erinrar sig en motion i ärendet från förra året minns också att det inte var några svindlande belopp som då föreslogs omvandlade i guld. Det som har avsetts är bara en ganska blygsam förstärkning, som knappast skulle föra oss förbi vad som är internationellt vanligt och som säkerligen inte skulle kunna uppfattas som en flykt från eller ännu mindre som en attack mot dollarn eller pundet.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Det är intressant att konstatera att, när vissa kretsar inom högerpartiet förra året väckte frågan om att vi skulle byta ut en del av våra dollartillgodohavanden mot guld, skedde detta vid ungefär samma tidpunkt som då herr de Gaulle i Frankrike drev liknande teser. Jag förstår att det kan vara svårt för folkpartiet och centerpartiet att samarbeta med ett högerparti, som har en så pass Gaullistisk falang inom sig. Även om det finns förstående naturer, t.ex. herr Regnéll, som har vanan inne att samarbeta med folkpartiet och centern i Medborgerlig samling, finns det tydligen ändå andra kretsar i högerpartiet som hämtar sina ideal från ganska stagnerade förhållanden.

Herr Carlshamre säger nu att det som vi föreslår är egentligen ingenting som har någon praktisk betydelse, eftersom det inte gäller någon större andel. Om det inte har någon praktisk betydelse för vår valuta-reserv, varför lägger ni då fram förslaget? Är det bara för att rida på en princip, precis som herr de Gaulle? Han hade ju en avsikt: att försvaga dollarns ställning; att driva en viss obstruktionspolitik från fransk sida.

Skulle vi ha gjort så som ni rekommenderade förra året, skulle vi alltså ute i världen ha dragit på oss ett re-

nommé för att sluta upp på den de Gaulleska linjen. Det kan inte vara förnuftig politik. Jag förstår att det till och med inom högerpartiet finns folk som reagerar mot sådant, och att ni inte fått vare sig centern eller folkpartiet med er visar hur litet underlag det finns för en gemensam politik på detta område som alternativ till den politik som vi nu driver. Är ni måna om valuta-reserven, bör ni väl också räkna med att det till vår valuta-reserv inflödar över 100 miljoner kronor per år genom att vi har pengarna placerade i dollar, liggande i sådana papper som ger förräntning. Ränta på 100 miljoner placerade på det sättet är inte att förakta om vi vill förstärka valuta-reserven. Högerns rekommendation är inte heller på den punkten till nytta för valuta-reserven utan till nackdel.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid detta antikverade förslag, som högern själv inte tror på och som inte heller skulle ha någon omfattning utan som man bara lägger fram för att deklarera den principiella utvecklingstakten inom vissa kretsar av högerpartiet.

Får jag bara beröra en annan punkt. På sid. 3 i bankouts-kottets utlåtande talar man om att det »interna efterfrågetrycket ledde till en fortsatt uppgång i importen». Jag har på denna punkt avgivit ett särskilt yttrande, inte därför att jag menar att det är fel som bankouts-kottet skriver utan därför att utskottet på efterföljande sida i utlåtandet talar om lönerna per arbetstimme för industriarbetare och säger att real-lönestegringen varit så och så stor. Det finns väl de som härigenom kan få den missuppfattningen att det skulle vara en anmärkningsvärt stark stegring av de reala timförtjänsterna för vanliga löntagare som skulle ha åstadkommit nämnda övertryck i ekonomin.

Tittar vi efter vad den reella höjningen har blivit i händerna på vanliga löntagare, finner vi att det som blir kvar av reallönestegringen för vuxna

Penning- och valutapolitiken

manliga arbetare inom industrien under år 1965 är ungefär 0,7 procent.

Därmed har jag inte gått in på en fråga, som ligger på ett annat plan och som är intressant i andra sammanhang, nämligen att konsumtionen bland löntagare eller grupper av löntagare kan stiga av det skälet att vi för en viss socialpolitik, som under det gångna året varit inriktad bl. a. på att avsevärt förbättra till exempel folkpensionärernas och barnfamiljernas ställning.

Men den direkta reallönestegringen för löntagarna var inte anmärkningsvärt stor — den höll sig omkring 0,7 procent — och den kan inte ha varit den reella faktor som skapat efterfrågeövertycket i den svenska ekonomin under det gångna året. Jag anser därför att det efterfrågeövertyck som behandlas i utskottets utlåtande måste ha sina rötter på andra håll, på håll där man ökat sitt reella utrymme avsevärt mer än vad den generella reella förbättringen inom näringslivet medgivit.

Herr CARLSHAMRE (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagnell talar i så grova drag och målar så onyanserat i svart och vitt. Om man nu inte vill rekommendera en så stor omvandling av våra tillgodohavanden i dollar och pund till guld, att det skulle uppfattas som en attack mot dollarn och Förrenta staterna i de Gaulles anda, då skulle alltså förslaget inte ha någon praktisk betydelse. Men vi som tycker att ett några procent större guldtillgodohavande inom valutareservens ram har praktisk betydelse för vår valutasäkerhet, måste väl i all sin dar ha rätt att framföra ett förslag som detta utan att få det avfärdat med att det antingen måste vara gaullism eller också betydelselöst. Det måste väl finnas någonting där emellan.

Herr Hagnell har i ett särskilt yttrande påpekat, att reallönerna under förra året inte ökade med 3 procent utan

med 0,7 procent. Skillnaden är alltså 2,3 procent. På en höft räknat tror jag att procentskillnaden är lika stor som den vi i en motion förra året föreslog rörande guldreserven. Vi föreslog att man skulle öka guldtillgodohavandet med ett par tre procent inom valutareservens ram. Får man tolka herr Hagnells sätt att resonera så, att han anser att så små procentskillnader inte har någon praktisk betydelse? Men varför skriver herr Hagnell i så fall ett särskilt yttrande rörande reallönestegringen?

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, så får man inte tolka mitt uttalande. Ett procenttal som används på ett håll är inte jämförbart med ett procenttal som används på ett annat håll, även om siffran råkar vara densamma.

Jag antar att ni menar att vi skulle kunna stärka den svenska valutan på den internationella marknaden genom att öka guldtillgodohavandet med ett eller ett par hundra miljoner kronor på bekostnad av dollartillgodohavandet. Vilken vinst medför detta? Dollartillgodohavandet skulle gentemot gullet minska med några procent i värde vid en tidpunkt då dollarn skulle devalveras på det sätt som de Gaulle spekulerar i. Därigenom skulle vi kunna förlora ett par miljoner kronor, men dessförinnan och därefter skulle vi förlora åtskilligt fler miljoner i ränteinkomsterna på dessa ett hundra miljoner kronor, som nu i stället ligger i dollar. Den förlusten överstiger gott och väl den ökade säkerhet som högerförslaget skulle ge. Man kan heller inte räkna med att det som högern nu liksom förra året spekulerar i inte är någonting som skall genomföras i år. Högerns förslag är alltså inte genomtänkt.

Herr CARLSHAMRE (h) kort genmäle:

Penning- och valutapolitiken

Herr talman! Det bör väl nu stå klart att det är herr Hagnell som anser att reservationen inte har någon praktisk betydelse och inte reservanternas själva, som han antydde i sitt föregående inlägg. Det är — förlåt uttrycket — något enfaldigt att inte kunna göra en bedömning med litet finare nyanser av en sådan här fråga. Enligt herr Hagnell innebär vårt förslag antingen en Gaulistisk attack mot dollarn eller är av noll och intet värde. Men det finns någonting däremellan, och det är det vi har velat peka på.

Sedan tog herr Hagnell upp en helt annan argumentation när han talade om ränteinkomsterna. Jag brydde mig i mitt första inlägg inte om att gå vidare. Det finns fler aspekter på denna fråga än dem som vi har tagit upp. Jag skall bara nämna, att de ränteinkomster herr Hagnell talade om kommer från utländska värdepapper, och om dem gäller ungefär detsamma som dess värre gäller för svenska sparares placering av sina sparmedel i t.ex. svenska statsobligationer, nämligen att de är utsatta för värddeförstöring genom inflation. Låt vara att inflationen utomlands nutilldags sällan är riktigt lika allvarlig som den är här hemma — de ränteinkomster herr Hagnell talade om är ändå till mycket betydande del fiktiva; de motsvaras nämligen av en värdeförsämring årligen på de papper som ger räntan.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Detta visar återigen hur dåligt genomtänkt högerförslaget är. Om vi har guld och guldets relation till dollarn är fast som den har varit och vi inte spekulerar i att det just nu, inom de närmaste månaderna, kan bli en förändring, betyder detta att den dag vi behöver använda valutareserven, växlar vi över den till dollar igen. Vi får lika mycket i dollar då som när vi köpte guld. Vi har alltså inte gjort någon

inflationssäkrande vinst genom att en tid gå över till guld.

Om vi däremot inte följer högerens förslag utan har kvar dessa 100 miljoner kronor i dollar, så får vi kanske 3 miljoner i årlig avkastning på dem. Vilken siffra kan högern ställa emot det? Ingen!

Herr BENGSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Utskottets ledamöter har ju på de allra flesta punkter kunnat enas om en gemensam skrivning, men beträffande riksbankens engagemang på bostadsbyggnadssidan under hösten i fjol har meningarna gått isär, vilket framgår av utskottsutlåtandet. Till utlåtandet är fogade reservationerna 1 a och 1 b, den förra en folkparti- och centerreservation, den senare en högerreservation. Jag skall uteslutande uppehålla mig vid denna punkt.

Ökningstakten i bostadsinvesteringarna, som tidigare under en följd av år varit mycket snabb, begränsades under 1965. Bostadsbyggnadsplanerna fastställdes som bekant till 88 000 lägenheter, vilket i jämförelse med 1964 innebar en begränsning av igångsättningen med ungefär 8 000 lägenheter. Den faktiska igångsättningen kom emellertid att bli drygt 92 000 lägenheter, vilket alltså är 4 000 mer än man hade räknat med. Under fjolåret färdigställde vi i det allra närmaste 97 000 lägenheter. Under loppet av 1965 uppstod det på grund av rådande knapphet på krediter på många håll svårigheter att anpassa kreditgivningen till den fastställda bostadsbyggnadsplanen. I den situationen framstod det som angeläget att söka avhjälpa den punktvis bristande anpassningen utan att den kreditpolitiska åtstramningen i stort äventyrades. Detta uppnåddes genom att avlyften av äldre krediter under riksbankens medverkan fick komma de banker till godo som var beredda att lämna nya kreditiv.

Att riksbanken i ett sådant läge medverkar till att brister i anpassningen

Penning- och valutapolitiken

mellan samhällets bostadsbyggnadsplan och tillgången på krediter i görligaste mån reduceras, finner vi vara nödvändigt. Det är enligt mitt förmenande en angelägen uppgift att så långt det är praktiskt möjligt sörja för att krediter ställs till förfogande i sådan omfattning, att de bostadsbyggnadsplaner statsmakterna fattar beslut som kan förverkligas. Det är önskvärt att de penningvårdande organen liksom hittills efter samråd med bostadsmyndigheterna och med beaktande av de krav det samhällsekonomiska läget ställer på penningpolitiken i varje särskild situation kan medverka till att kreditivförsörjningen för det av statsmakterna fastställda bostadsbyggandet tryggas. Sådana situationer som uppstod under fjolåret kan — även om vi hoppas att sådana inte skall uppstå — komma att inträffa igen. Då är det angeläget att man från samhällets sida kan handla för att trygga kreditivgivningen. I annat fall kan alla planer på detta område komma att ställas på huvudet, och med hänsyn till den stora efterfrågan vi har på bostäder måste detta givetvis förhindras.

I reservationerna vänder man sig mot att vissa företagsformer gynnas på andras bekostnad. Så är inte fallet, även om det blev så att det i största utsträckning var kooperativa företag som i höstas stod utan kreditiv och inte som här tidigare sagts de allmännyttiga. Konsekvensen av reservanternas ställningstagande skulle bli att kommunerna inte skulle få behålla rätten att fördela sin kvot på olika byggnadsföretag. Om det är detta man syftar till, skulle detta klart ha utsagts av reservanterna. Att denna specialdestinering blev nödvändig till vissa typer av företag berodde på att dessa av kommunerna hade tilldelats viss kvot som skulle igångsättas för att vederbörande kommun skulle kunna bygga sin kvot. Men pengarna till kreditiv saknades som bekant i det ögonblicket, och så var det alltså nödvändigt att riksbanken kom in i bil-

den och medverkade till att de planer som riksdagen tidigare dragit upp kunde fullföljas.

Jag vill därefter säga några ord till herr Hagnell beträffande hans särskilda yttrande och hans sätt att använda statistiken. Enligt mitt förmenande kan man inte borträkna skatterna som om man bokstavligt talat kastar något i sjön och inte får något för. Skatterna går ju till gemensam konsumtion, och därför kan man enligt min mening inte föra det resonemang som herr Hagnell gjort i sitt särskilda yttrande.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Herr Bengtsson i Landskrona har försökt att på det sätt han kunnat försvara just den åtgärd som riksbanken vidtog, men hans försvar verkar inte övertygande på mig. Vad som är det mest beklagliga i sammanhanget är att herr Bengtsson i Landskrona hyser den åsikt som socialdemokraterna också skrivit in i det föreliggande utlåtandet, nämligen att »de redovisade åtgärderna framstår som ett naturligt uttryck för denna princip». Det har här också bekräftats, att man förutsätter att riksbanken i förekommande fall skall kunna gå en väg liknande denna.

Till detta skulle jag vilja säga att vid diskussionen i dessa frågor i bankutskottet framkom att bankofullmäktige kanske inte är så villiga att gå en sådan väg därför att den väckt en berättigad opposition. Det är inte meningen att riksbanken skall ge styrning på det sättet. Den skall tillhandahålla krediterna och fördela dem på bankinstitut som sedan i sin tur har att fördela dem. Det är alldeles riktigt som det sagts att vi har ett prekärt och svårt läge när det gäller att bemästra dels kvottilldelningen och dels kreditivgivningen, och man kan understundom fundera hur detta

Penning- och valutapolitiken

klaffar och hur man skall kunna komma åt de differenser som gör sig gällande. För närvarande sker kvottilldelningen per lägenhet. Jag anser för min del att man bör ompröva detta. Det är kanske en sak som inte hör hit utan bör tas upp i den stora bostadsdebatt som sedan kommer.

Vi konstaterar alltså att det finns en differens mellan det beslutade bostadsbyggandet och finansieringen, och denna differens måste bero på att man utgått från felaktiga principer för beräkningen. Jag ifrågasätter om man inte i stället skulle kunna basera produktionen per rumsenhet i stället för per lägenhet. Utan att närmare utveckla detta skulle jag kunna säga att jag tror att man på ett mera betryggande sätt därigenom skulle kunna få bostadsproduktionen att klaffa med kreditgivningen. Man får mindre enheter att röra sig med. När man gör kvottilldelning per lägenhet vet man inte hur stora lägenheter som kommer att byggas — 1-, 2-, 3-, 4- eller 5-rumslägenheter. Om man anknäver till rumsenheter är man inte beroende av lägenheternas storlek på samma sätt, utan man räknar ut vad varje rumsenhet kostar i uppförande, och där kan man anpassa kreditgivningen bättre till det kvoterade bostadsbyggandet.

Med det anförda ber jag än en gång få yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Till herr Berglund vill jag bara säga att även vi hoppas givetvis att marknaden skall fungera på sådant sätt att riksbanken inte skall behöva rycka in så som fallet nu blivit vid några tillfällen, men å andra sidan menar vi också att om vi här bestämmer hur bostadsbyggandet skall se ut och vi vet hur stor efterfrågan är, så är det också vår skyldighet att se till att de ekonomiska resurserna ställs till förfogande i den aktuella situationen.

Vad sedan gäller det resonemang som

herr Berglund här tar upp, att man möjligen skulle kunna tänka sig en fördelning per rumsenhet i stället för per lägenhet, är det inte utan att det kan ligga rätt mycket i den tanken. Den har förts till torgs, och det är möjligt att man kommer att utveckla den vidare. Jag vågar inte bestämt ta ställning till den i dag.

Herr Berglund sade i sitt första anförande att det var de allmännyttiga bostadsföretagen som hade fått riksbankens håvor under hösten. Så var inte fallet. Jag har de aktuella siffrorna för november månad, och där visar det sig att HSB fick 53,6 procent, Riksbyggen 30,9 procent, de allmännyttiga endast 11,2 procent och övriga 4,2 procent. Även den privata sektorn fick alltså del av dessa pengar.

Herr KARLSSON i Huddinge (k):

Herr talman! Jag skall inte närmare gå in på hela det ekonomiska resonemang som utvecklas i bankoutsköttets utlåtande. Det blir säkert möjlighet att vid annat tillfälle diskutera vissa sidor av den ekonomiska politik som föres i vårt land. Jag skall för dagen begränsa mig till att göra en kommentar till den diskussion som förts här.

Den nuvarande kreditpolitiken är behäftad med vissa uppenbara brister. Låt vara att det är angeläget ur samhälls-ekonomisk synpunkt att vissa viktiga industrier, speciellt exportindustrierna, kan öka investeringarna, men den nuvarande favoriseringen av industriinvesteringarna gör ingen åtskillnad mellan mera och mindre angelägna industriinvesteringar. Detta är en mycket stor brist. En annan är att åtstramningen i fråga om bostadsbyggandet speciellt drabbar de områden där bostadsbyggnadsbehovet är som störst, och det är främst stockholmsområdet. Denna åtstramning ledde under senare delen av förra året till en nära nog krisartad situation i detta område och detta alldeles särskilt för de allmännyttiga bo-

Penning- och valutapolitiken

stadsföretagens möjligheter att fullfölja planerna. Denna mycket anmärkningsvärda sida av den förda kreditpolitiken finns det anledning att påtala, inte minst därför att det finns grundad anledning befara att sådana situationer kan komma att upprepas.

Det kan naturligtvis erinras om de ingrepp som riksbanken gjorde för att i någon mån mildra denna konsekvens av kreditpolitiken. Jag vill dock understryka att dessa ingripanden inte förmodade att reparera skadan — endast i någon mån mildra konsekvenserna av den förda kreditpolitiken. Vi fick ett dåligt bostadsbyggande i stockholmsområdet förra året, det är ett faktum, och det berodde inte på bristande planering utan på den kreditpolitik som förts. När nu de borgerliga vänder sig emot också dessa små ingripanden för att rätta till det värsta är det signifikativt, och de borgerliga partiernas uppträdande och inställning bör noteras.

Det är därför inte särskilt svårt för mig att välja mellan utskottets förslag och de borgerliga reservationerna. Då jag kommer att rösta för utskottets förslag innebär det inte — det är för att säga detta som jag har begärt ordet — att vi är tillfreds med den förda kreditpolitiken och att den kan godkännas, men i valet måste vi ta ställning för utskottets förslag, som dock försöker försvara de ingripanden, låt vara sena och ofullständiga, som riksbanken har gjort.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Får jag endast till den siste ärade talaren säga att han som en komplettering till de synpunkter han framhöll kunde ha betonat, att vi under föregående år framställde 96 700 inflyttningsfärdiga lägenheter mot 87 200 året innan, en ökning på cirka 9 000 lägenheter, dvs. över 10 %.

De planer som lades fram och på vilka kreditpolitiken inriktades innebar

att 88 000 lägenheter skulle påbörjas under föregående år, men i själva verket påbörjade man över 92 000 lägenheter. Det betyder att den ram som från regeringens sida förutsattes och som fastställdes har genomförts och till och med överskridits. Om man överskrider den regeringsplan som är framlagd i Ryssland för en industriutbyggnad, brukar man ju inte kalla det för ett misslyckande. Varför skulle man kalla det så i detta land? Man kan väl hålla sig med samma terminologi.

Herr KARLSSON i Huddinge (k):

Herr talman! Jag förstår inte vad herr Hagnell skall i Ryssland att göra. Här är det ju fråga om bostadsbyggandet i Sverige, och jag har inte talat om bostadsbyggandet i allmänhet utan om bostadsbyggandet i stockholmsområdet, där bristen på bostäder är störst och där det är mest angeläget att planerna fullföljs.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Kreditpolitiken fastställer den allmänna ram som man kan röra sig inom för att genomföra de planer som framlagts. Under det gångna året har kreditpolitiken medgivit ett igångsättande av flera lägenhetsbyggen än som beräknats. Detta betyder att man med avseende på kreditpolitiken gått utöver ramen, vilket innebär att om man skall diskutera de reella resursernas inriktning bör det ske på ett annat sätt. Det är inte en fråga som primärt rör kreditpolitiken. Krediter skall fram i sådan omfattning att det blir balans i ekonomin, och det skall vara varken mer eller mindre än vad det finns reella resurser för. Var pengarna skall användas är från kreditpolitisk synpunkt inte avgörande, vilket det däremot kan vara när man gör upp planer för bostadspolitiken från andra synpunkter. Då måste man bygga på de

Penning- och valutapolitiken

reella förutsättningarna och den reella efterfrågan. Då är det emellertid i det här avseendet denna punkt man skall angripa och inte primärt kreditpolitiken.

Överläggningen var härmed slutad.

Det stycke som börjar med orden »För utskottets bedömning» och slutar med orden »för denna princip»

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) att utlåtandet i denna del måtte läggas till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört; 2:o) att utlåtandet i denna del måtte läggas till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen 1 a) av herr Hilding m. fl.; samt 3:o) att utlåtandet i denna del måtte läggas till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen 1 b) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berglund begärde likväl votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Regnéll votering, i anledning varav efter given varsel följande votersproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående det stycke i bankoutskottets utlåtande nr 8, som börjar med orden »För utskottets bedömning» och slutar med orden »för denna princip», antager yrkandet att utlåtandet i denna del läggas till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen 1 a) av herr Hilding m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet att denna del av utskottets utlåtande läggas till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen 1 b) av herr Gustaf Henry Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voterspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 74 ja och 32 nej, varjämte 104 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande votersproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren lägger bankoutskottets utlåtande nr 8, i vad avser det stycke, som börjar med orden »För utskottets bedömning» och slutar med orden »för denna princip», till handlingarna med gillande av vad utskottet anfört i denna del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren lagt denna del av utskottets utlåtande till hand-

Planeringsråden i länen

lingarna med gillande av vad som anförts i reservationen 1 a) av herr Hilding m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 77 nej, varjämte 23 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså beslutat att lägga utlåtandet i denna del till handlingarna med gillande av vad utskottet anförde.

Det stycke som börjar med orden »Valutapolitiken har under året» och slutar med orden »av 1960-talet»

Herr förste vice talmannen gav propositioner på dels att utlåtandet i denna del måtte läggas till handlingarna med gillande av vad utskottet anförde, dels ock att utlåtandet i denna del måtte läggas till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Carlshamre begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren lägger bankoutskottets utlåtande nr 8, i vad avser det stycke, som börjar med orden »Valutapolitiken har under året» och slutar med orden »av 1960-talet», till handlingarna med gillande av vad utskottet anförde i denna del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren lagt denna del av utskottets utlåtande till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen 2) av herrar Gustaf Henry Hansson och Åkerlund.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså beslutat att lägga utlåtandet i denna del till handlingarna med gillande av vad utskottet anförde.

Utskottets omförmälan i övrigt under punkten 1

Lades till handlingarna med gillande av vad utskottet anförde.

Punkten 2

Lades till handlingarna.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15

Planeringsråden i länen

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner angående planeringsråden i länen.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Tvärålund (fp):

Herr talman! Föreliggande utskottsutlåtande behandlar två motionspar, som tar upp planeringsrådets funktion och status inom länsstyrelseorganisationen. Utskottets skrivning är ur motionärernas synpunkt mycket positiv — som jag har uppfattat den — men jag vill här ändå göra några kommentarer.

Planeringsrådet har endast en rådgivande uppgift och skall behandla de frågor som föreläggs rådet av länssty-

Planeringsråden i länen

relsen. Det är landshövdingen som beslutar i de frågor som planeringsrådet behandlar. Ett betydande antal ärenden handläggs på tjänstemannaplanet utan att planeringsråden får möjlighet att ta befattning med dem innan de skickas vidare till arbetsmarknadsstyrelsen. Ledamöterna i planeringsråden har möjlighet att ta initiativ, men huruvida initiativen kan följas upp beror i inte ringa utsträckning på landshövdingens och planeringsgruppens uppfattning om hur angelägna de olika initiativen är.

Instruktionen för planeringsråden, som återfinns i Svensk författningssamling nr 10 för 1966, ger efter vad jag förstår mycket vida marginaler för en individuell bedömning av det sätt på vilket frågorna kan behandlas. Vederbörande landshövding kan inom ganska vida gränser bestämma, om och hur olika frågor skall föreläggas planeringsrådet. Det finns således inte i arbetsinstruktionen någon garanti för att planeringsråden skall fungera på det sätt som riksdagen tidigare har förutsatt och som bankoutskottet, enligt vad jag har uppfattat, i sitt utlåtande understryker.

Jag har tyckt mig märka att planeringsråden inom en del länsstyrelser på grund av en stark administrativ styrning i vissa fall inte har den betydelse som riksdagen förutsatt, med tanke på den svaga status som planeringsråden har fått. Det är därför som vi motionärer framfört tanken att planeringsråden skall fungera som kollegiala beslutande instanser inom länsstyrelsen.

Jag skall anföra ett par exempel på hur jag anser att det inte bör tillgå vid arbetet i planeringsråden. Det bör inte vara så att länsstyrelsen undandrar planeringsråden behandlingen av lokaliseringsfrågor av principiell och ekonomisk räckvidd och med betydelse för samhällsplaneringen i olika kommuner. Det får enligt min mening inte heller vara så att planeringsorganens tjänstemän på egen hand **avråder expanderan-**

de och stabila företag från att söka lokaliseringar under motivering att länsstyrelsen inte kommer att slå vakt om det samhälle eller den bygd det är fråga om. Sådana uttalanden får enligt min mening inte göras utan att planeringsråden har diskuterat frågan. Herr talman! Jag tar inte upp dessa exempel utan anledning.

Planeringsrådets uppgifter refereras på s. 2 i utskottsutlåtandet, och jag skall inte uppta tiden med att kommentera denna sak ytterligare. Enligt vad jag förstår bejakar utskottet de grundtankar vi motionärer har om planeringsrådets uppgift på länsplanet, när utskottet säger: »De föreliggande motionerna präglas av uppfattningen att planeringsrådet bör spela en central roll vid behandlingen av lokaliseringpolitiska frågor på det regionala planet. Utskottet delar denna uppfattning, som måste anses stå i fullständig samklang med statsmakternas intentioner i detta hänseende.» Utskottet slutar med att säga: »Under den tid som nuvarande ordning består bör praxis inom ramen för givna bestämmelser kunna under berörda parter medverkan utformas på ett sätt som i väsentlig mån tillgodoser de önskemål som föranlett motionärernas förslag.»

Jag ber att få tacka utskottet för detta uttalande. Jag tror det är väsentligt att framhålla att vissa planeringsråd kanske inte handlägger frågor på ett sådant sätt som riksdagen avsåg och som utskottet ytterligare understryker.

Jag har för dagen, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Westberg* (fp) och *Svensson* i Vä (cp).

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Planeringsråden i länen tillsattes ju så sent som i juli förra året, och det kanske är väl tidigt att nu uttala sig om hur råden lyckats i

Främjande av de mindre företagens exportmöjligheter

sitt arbete — vi har inte hunnit få så stor erfarenhet av dem ännu.

Även om det i vissa län enligt herr Nilsson finns övrigt att önska anser jag det riktigt att framhålla, att det finns län, t. ex. Gävleborgs, där vi funnit planeringsrådets verksamhet fullt tillfredsställande. Jag har varit med om de flesta sammanträdena inom rådet och kan redovisa att vi — i enlighet med vad bankoutskottet uttalade år 1964 — verkligen sökt ge rådets yttranden sådan tyngd, att de kan motsvara beslut.

Jag tror det är möjligt att bibringa planeringsråden över huvud taget denna inställning. Om verksamheten läggs upp sakligt bör det vara möjligt att få landshövdingarna att ta hänsyn till planeringsråden på sätt som — såvitt jag förstår — skett i Gävleborgs län och på åtskilliga andra håll. För vårt vidkommande i Gävleborgs län har resultatet av planeringsrådets verksamhet hittills varit gott.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 16

Främjande av de mindre företagens exportmöjligheter

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motioner om främjande av de mindre företagens exportmöjligheter.

I de till bankoutskottet hänvisade likalydande motionerna nr 546 i första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* och nr 678 i andra kammaren av herr *Sjönell m. fl.* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående de mindre företagens möjligheter att tillgodose behovet av exportkrediter samt beträffande möjligheterna att främja en aktiv försäljning på exportmarknaderna för småföretag i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 546 och II: 678 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Nils Theodor Larsson* och *Börjesson* i Glömminge, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 546 och II: 678 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående de mindre företagens möjligheter att tillgodose behovet av exportkrediter samt beträffande möjligheterna att främja en aktiv försäljning på exportmarknaderna för småföretag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Ett av de mest signifikativa tecknen på att en allvarlig ändring till det sämre av vårt samhällsekonomiska läge håller på att inträda är den snabba försämringen av bytesbalansen. Flera åtgärder är tänkbara och nödvändiga för att förhindra denna mycket allvarliga utveckling.

Den allra viktigaste åtgärden i detta sammanhang torde vara att med olika medel försöka öka exportvolymen. Jag har tidigare, herr talman, i denna kammar kraftigt pläderat för införande av en mervärdeskatt såsom ett medel härvidlag.

Ett annat säkerligen mycket verksamt medel för att åstadkomma en ökning av exportvolymen vore att stimulera intresset hos och framför allt möjligheterna för vår mindre industri att gå ut på exportmarknaderna. Det torde vara ett faktum, att det just inom den mindre industrien finns betydande outnyttjad kapacitet. Men många mindre industrier, som skulle lämpa sig som exportörer och som tillverkar intressanta och i högsta grad säljbara produkter, vågar sig helt enkelt inte på exportförsäljning.

I den hårda konkurrens, som i dag råder på de flesta marknader och kanske främst på exportmarknaden, krävs

Främjande av de mindre företagens exportmöjligheter

stora ansträngningar och specialkunnande för att slå in en ny produkt och göra ett nytt företag känt och uppskattat. Det är framför allt två ting som erfordras.

Först och främst behövs pengar — mycket pengar — och någon flödande tillgång på den varan har nuförtiden knappast något företag och i varje fall inte de mindre företagen. Det är sant att flera kreditinstitut finns till hands för att i mån av förmåga och resurser hjälpa *alla* företag, oavsett storleksordningen, att finansiera exportaffärer. Affärsbankerna kommer väl först i tankarna, men med den hårda kreditrestriktivitet som dessa i dag och under överskådlig tid tvingas ålägga sig torde de knappast vara benägna att släppa till alltför mycket pengar för de många gånger synnerligen riskfyllda affärsobjekt som öppnandet av nya exportmarknader innebär. Det kan möjligen invändas att affärsbankerna, om vederbörande presumtiva exportör visar upp en garanti från exportkreditnämnden, inte löper någon risk.

Men, herr talman, även om ett företag efter en del besvär lyckats skaffa sig en sådan garanti — en procedur som förefaller de flesta mindre företagare alltför komplicerad att ge sig in på — är det inte alls säkert att affärsbankerna ens mot en sådan statlig garanti anser sig kunna släppa till medel för det tillämnade exportprojektet.

Det finns emellertid ett specialinstitut, som den mindre industrien har lika stora möjligheter och rättigheter att utnyttja som den större industrien, nämligen Aktiebolaget Svensk exportkredit. Det är dock naturligt att såväl exportkreditnämnden som Aktiebolaget Svensk exportkredits resurser kommit att inriktas huvudsakligen på de större företagen, eftersom dessa till övervägande del dominerar vår exporthandel.

Detta betyder inte att nyssnämnda institut skulle sakna intresse för de mindre industriföretagen eller att det

under vissa speciella betingelser skulle sakna möjligheter att hjälpa dessa med både råd och dåd. Vad gäller Aktiebolaget Svensk exportkredit är jag emellertid, herr talman, övertygad om att en avdelning inom detta institut — såsom framhålles i reservationen — med speciell inriktning på de mindre företagens exportfrågor skulle innebära en klar chans att kunna stimulera dessa företag till ökat intresse för exportförsäljning.

De mindre företagen har en struktur, som på vissa punkter avviker från de stora företagens organisation, bl. a. i fråga om den rent administrativa funktionen inom företaget, och de behöver därför ha tillgång till personer — i det nämnda fallet tjänstemän — som väl känner denna struktur och som är grundligt insatta i de mindre företagens speciella problem och värderingar.

Men det gäller också att ge de mindre företagen kännedom om vilka möjligheter i fråga om exportfinansiering, som står till buds, för att det över huvud taget skall vara möjligt att ta deras resurser och utnyttjade kapacitet i anspråk för en ökning av vår exportvolym. Härvidlag återstår ett mycket omfattande och mödosamt informationsarbete för att dessa företag skall få insikt i och förmåga att utnyttja de icke föraktliga möjligheter när det gäller hjälp till exportfinansiering, som redan nu finns.

De mindre industriernas organisationer har sedan länge bedrivit en sådan informationsverksamhet, men av erfarenheterna att döma räcker deras resurser icke till, utan mycket mer av dylik upplysningsverksamhet erfordras.

Trots allt arbete som redan utförts av organisationerna i detta avseende, ligger det säkerligen icke någon överdrift i påståendet att större delen av våra mindre och medelstora industrier vid en direkt förfrågan skulle ställa sig undrande inför vad t. ex. exportkreditnämnden och Aktiebolaget Svensk ex-

Främjande av de mindre företagens exportmöjligheter

portkredit egentligen är för slags organ och vilka som kan utnyttja dessa. Det är därför utomordentligt önskvärt att organisationernas informationsarbete kan kompletteras med energiska åtgärder från statens sida. Detta skulle, såsom anges i reservationen, kunna ske genom en upplysningsbroschyr om exportteknik och exportfinansiering, som lämpligen kunde utges i samråd med Småindustriens exportbyrå.

Småindustriens exportbyrå gör trots begränsade resurser ett mycket gott arbete, men den ram inom vilken byrån arbetar är för snäv för att snabba och effektiva resultat skall kunna uppnås när det gäller att föra ut våra mindre industrier på exportmarknaderna. Det vore önskvärt att byråns bas kunde vidgas och att byrån sålunda kunde ta sig an nya arbetsuppgifter.

Ett sådant arbete som t. ex. marknadsundersökningar i presumtiva köparländer skulle vara ytterst värdefullt. Ja, jag tror att detta är en grundläggande förutsättning för att de mindre industriernas försäljning på exportmarknaden över huvud taget skall kunna bli meningsfull och framgångsrik. En sådan utvidgning av Småindustriens exportbyrås verksamhetsområde är, herr talman, enligt min mening nödvändig och bör genomföras så snart som möjligt.

Jag är fullt medveten om att det i nuvarande statsfinansiella läge kanske är ogörligt att med omedelbar verkan utvidga byråns verksamhet på det sätt som jag angett, men om vi nu inte anser oss ha råd med denna viktiga satsning för att arbeta upp vår export, kunde i enlighet med vad både motionärerna och reservanterna begär en utredning göras angående möjligheterna att på effektivast möjliga sätt tillföra de mindre företagen exportkrediter, så att deras behov härav blir tillfredsställande tillgodosett. Utredningen bör också undersöka vilka vägar som snabbast och på det mest rationella sättet leder till ett befrämjande av småföretagens

försäljning av sina produkter på exportmarknaden.

Herr talman! Med det nu anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag skulle ha kunnat instämma i herr Sjönelles anförande, om han hade stannat före de sista två, tre meningarna. Allt som kan göras för att stimulera till ökad export är mycket angeläget, alldeles speciellt i år med tanke på det stora underskottet i vår handelsbalans.

Jag är övertygad om att många av våra mindre företag redan har skaffat sig en ganska god position ute på världsmarknaden. Samtidigt är det dock uppenbart att åtskilliga mindre industriföretag skulle kunna öka sin försäljning, om de gav sig ut på den stora marknaden i större utsträckning än vad som hittills har skett.

Varför har de då inte gjort det? I regel har de mindre företagen inte tillfredsställande kännedom om marknadsföring och export. Många har väl under de senaste åren, i varje fall hittills, haft möjligheter till ganska god avsättning på hemmamarknaden, och deras intresse för exporten har inte varit tillräckligt starkt för att de skulle ta på sig de stora besvär som en inbrytning på exportmarknaden naturligtvis medför för ett litet företag.

Mot denna bakgrund är det angeläget att man på olika sätt försöker stimulera de mindre företagen till export, men jag tror inte att en utredning i detta fall skulle lösa några problem just nu. Det är nödvändigt att här sker någonting mycket snabbare än vad våra utredningar vanligen kan åstadkomma.

Som herr Sjönell också betonade finns det institutioner som redan har till uppgift att hjälpa de mindre företagen på dessa områden. På kreditgivningsområdet försöker exportkreditnämnden, vissa affärsbanker och AB

Befrielse från skyldigheten att inge bouppteckning i vissa fall

Svensk exportkredit medverka till att klara kreditbehovet. Dessutom har Småindustriens exportbyrå onekligen gjort många värdefulla insatser på detta område under de senare åren. Den har hjälpt till med informationsarbete och med viss marknadsundersökning.

Det är riktigt att det vore önskvärt att Småindustriens exportbyrå kunde göra avsevärt mycket mer. Jag tror därför att det vore lyckligt om denna och företagareföreningarna ute i länen hade ett ännu intimare samarbete än för närvarande. Ofta känner nämligen länens företagareföreningar till de mindre industriernas produktionsmöjligheter, och de borde kanske kunna medverka till att få ut en del av dessas kvalitetsmässigt mycket högt stående produkter på världsmarknaden. Därför tror jag att det är mera effektivt, att man låter dessa redan befintliga organ verka för ökad export och ger dem erforderliga resurser härför.

Till detta skulle kunna anföras att det redan sitter en utredning, som med all sannolikhet kommer att behandla även detta problem, men det är angeläget att snabba åtgärder vidtas för att öka den mindre industriens möjligheter att få ut sina produkter på världsmarknaden. Sådana snabba åtgärder bör enligt min uppfattning kunna verkställas av Småindustriens exportbyrå och de kreditinstitut som finns. Det är de som behöver stöd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjönell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutsrottets hemställan i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Nils Theodor Larsson och Börjesson i Glömminge.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjönell begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 153 ja och 37 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs vart för sig

bankoutsrottets utlåtande nr 11, i anledning av motioner om angivande å motion av motionärs partitillhörighet; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om sänkning av myndighetsåldern, och nr 8, i anledning av väckt motion om ökning av möjligheterna att adoptera utländska barn.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 18

Befrielse från skyldigheten att inge bouppteckning i vissa fall

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motio-

Befrielse från skyldigheten att inge bouppteckning i vissa fall

ner om befrielse från skyldigheten att inge bouppteckning i vissa fall.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 140 i första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson* samt nr 187 i andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping. I motionerna, vilka var likalydande, hemställdes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att ge domstol rätt att under vissa omständigheter medge befrielse från skyldighet att upprätta och inge bouppteckning.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 140 och II: 187, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ernulf*, *Ferdinand Nilsson* och *Schött*, fru *Kristensson* samt herrar *Gustafsson* i Borås och *Larsson* i Norderön, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 140 och II: 187, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande viss uppmjukning av bouppteckningsplikten i enlighet med vad i reservationen anförts.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Den fråga som behandlas i första lagutskottets utlåtande nr 9 börjar så smått höra till de gamla bekanta. Såvitt jag kan minnas, har dock tidigare inte så många reservanter anslutit sig till motionärens synpunkt som nu. Han kan alltså glädja sig över att hans åsikter kanske håller på att vinna terräng.

Enligt gällande bestämmelser skall bouppteckning upprättas efter varje avliden person. Det skall ske senast tre månader efter dödsfallet och inom en månad efter upprättandet skall den inges till domstol för registrering. Bouppteckningen skall upprättas av två gode män.

Man har i skilda instanser diskuterat, huruvida bouppteckning är erforderlig i de fall då boets egendom är ringa. Meningarna har skiftat, och skäl har vägts mot skäl. En del har hävdats att det ligger en viss trygghet i en obligatorisk bouppteckning, vare sig det finns något att uppteckna eller inte. Andra åter har hävdats att man i de fall, där det endast finns skulder men inga eller blott obetydliga tillgångar, utan att rätt och trygghet eftersättes skulle kunna klara saken med åtgärder av betydligt enklare slag.

Vid 1961 års riksdag var denna fråga uppe till behandling och föremål för remissbehandling. Flera remissinstanser fann den av motionären föreslagna utredningen påkallad. Till dem hörde Stockholms rådhusrätt och Sveriges advokatsamfund.

Herr talman! Jag har svårt att komma ifrån det faktum, att den obligatoriska bouppteckningen ter sig tämligen meningslös i en del fall, t. ex. — som motionären påpekar — då den avlidne är meddellös och saknar kända arvingar eller då ett barn utan tillgångar dött och efterlämnat föräldrar.

Reservanterna i utskottet anser att en utredning i överensstämmelse med motionärens yrkande är berättigad. Det gäller en utredning om rätt för domstol att i vissa fall medge befrielse från skyldigheten att upprätta och inge bouppteckning. I ifrågavarande fall skulle förfarandet kunna förenklas på så sätt, att domstolen finge rätt att medge befrielse från kravet på två gode män. Uppgiften om boet kunde lämnas till domstolen på en blankett, undertecknad under edlig förpliktelse. Blanketten kunde tillhandahållas av domstolen.

Man kunde på det sättet slippa tillkallandet av två gode män. Det skulle säkerligen gå att snabbt och enkelt få hjälp, om så behövdes, av någon vid domstolen med ifyllande av blanketten.

Jag kan, herr talman, inte förstå annat än att det är önskvärt att under-

Befrielse från skyldigheten att inge bouppteckning i vissa fall

söka möjligheterna att förenkla bouppteckningsförfarandet i de fall det här är fråga om. En sådan utredning behöver säkerligen inte bli så omfattande, utan kan väl ske inom justitiedepartementet utan att någon kommitté tillsätts, såsom vi också har framhållit i reservationen.

Med dessa enkla ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som fogats till utskottsutlåtandet.

I detta anförande instämde herrar *Börjesson* i Falköping (cp) och *Werbro* (fp).

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Som herr Gustafsson sade är förevarande motion en gammal bekant. Den var föremål för riksdagens prövning senast år 1963. Första lagutskottets majoritet ställde sig då liksom nu avvisande till kravet att domstol i vissa fall skall få medge befrielse från skyldigheten att förrätta bouppteckning. Motionärerna anser att det i de fall då den avlidne saknar tillgångar och skulder — t. ex. då den avlidne är ett litet barn — skulle vara onödigt med en bouppteckning. Det borde vara tillräckligt med en skriftlig uppgift, under tecknad under edlig förpliktelse av den som var närmast ansvarig för dödsboet.

Denna fråga behandlades av lagberedningen 1932 och av ärvdabalkssakkunniga 1953. Båda dessa utredningar ställde sig avvisande till en uppmjukning av bouppteckningsplikten och framhöll att det var värdefullt med en bouppteckning även i de fall, då det saknades tillgångar och skulder; bouppteckningen gav dock upplysning om dödsbodelägarerna och var den handling där man kunde inhämta upplysningar om dödsfallet.

Första lagutskottet ansluter sig alltså till denna ståndpunkt och vill nu liksom i tidigare utlåtanden framhålla att förfarandet vid dessa enkla bouppteckningar är så föga arbetskrävande

och så föga betungande att det knappast skulle vara någon förenkling att ersätta dem med den av motionärerna föreslagna beedigade uppgiften till domstolarna, åtföljd av en ansökan om befrielse från bouppteckningsplikten.

Reservanterna har inte velat gå lika långt som motionärerna, utan vill uppenbarligen med bibehållande av den obligatoriska bouppteckningsplikten förenkla förfarandet på det sättet att domstolen i enkla fall skulle få rätt att efterge kravet på gode män som bouppteckningsförrättare.

Det är klart att man i och för sig kan tänka sig en viss förenkling av förfarandet vid enkla bouppteckningar, och det är möjligt att man kan lätta på föreskriften att det skall vara två gode män som förrättar bouppteckningen.

Jag är emellertid inte säker på att det skulle innebära någon väsentlig lättnad i förhållande till det förfarande som nu tillämpas på enkla bouppteckningar.

Då reservanterna går in för den linjen att man skall förenkla förfarandet i stället för att ta bort skyldigheten att förrätta bouppteckning, avlägsnar de sig från motionens syfte. Den avsåg ju att få befrielse från att upprätta bouppteckning över huvud taget. Som jag tidigare har sagt tror jag inte att den vinst som skulle uppkomma för allmänheten skulle vara annat än ytterst obetydlig, om ens någon.

Utskottsmajoriteten har inte ansett att frågan är av den storleksordning att den bör bli föremål för särskild utredning. Därför måste jag ta avstånd från reservationens yrkande och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Utskottets värderade ordförande säger att hon inte är säker på att den väg vi anvisar skulle leda till en förenkling. Men, herr talman, det finge väl i så fall en utredning visa, om så bleve fallet eller inte. Vad vi

här i reservationen yrkar på är först och främst att en utredning kommer till stånd.

Jag tycker att det kan ha sitt intresse att lyssna till vad borgmästare Kristensson i Stockholm skrev i denna fråga 1962. Han säger i Dagens Nyheter för den 30 mars: »De skäl som åberopas till stöd för en allmän bouppteckningsplikt kan i varje fall ej numera anses övertygande. För några år sedan hemställde Stockholms rådhusrätt i skrivelse till regeringen om utredning om befrielse från bouppteckningsplikt då tillgångarna var ringa. — — — Förslag om förenklingar på det legala området rön tyvärr inte sällan detta öde. Det är emellertid av vikt att reformarbetet på lagstiftningens område är inriktat även på möjligheter till förenklingar och lättnader för medborgaren. Därför synes det vara motiverat att åter aktualisera frågan.»

När vi därför yrkar på en utredning som skulle kunna leda till en förenkling, herr talman, är vi i mycket gott sällskap.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Enligt utskottets uppfattning är frågan alltför obetydlig för att motivera en utredning, särskilt som det inte finns någon anledning att tro att det skulle innebära några lättnader för allmänheten att få till stånd det förfarande som reservanterna yrkar på. Det är klart att man över huvud taget skall försöka sträva efter förenklingar i sådant som är betungande för allmänheten. Att som nu sker göra en bouppteckning på en blankett, som under-tecknas av två gode män, anser vi inte vara betungande i förhållande till ett förfarande där man skriver en beedigad ansökan som skall vara under-tecknad av två vittnen. Det rör sig praktiskt taget om samma krav på allmänheten när det gäller att upprätta den ena eller den andra handlingen. Därför har vi inte ansett det vara tillräckligt

Ersättning ur dödsbo för viss vård

angeläget att föranstalta om en särskild utredning.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag vill bara påpeka att Sveriges advokatsamfund ställt sig villigt till motionärernas begäran om en utredning. Jag skall inte förlänga debatten, men jag anser i alla fall att ett bifall till motionens krav på en utredning är berättigat.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag förstår att herr Gustafsson i Borås har fäst sig vid Advokatsamfundets remissyttrande av år 1961, men det är inte alldeles klart att detta utan vidare kan tas till stöd för herr Gustafssons yrkande. Advokatsamfundet är emellertid inne på den linjen att vi i möjligaste mån bör förenkla förfarandet, men steget därifrån till att efterge obligatorisk bouppteckningsplikt är långt.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Ernulf m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19

Ersättning ur dödsbo för viss vård

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om ersättning ur dödsbo för viss vård.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! I anslutning till behandlingen av första lagutskottets utlåtande nr 10 vill jag tacksamt notera den positiva skrivning som utskottet presen-

Ersättning ur dödsbo för viss vård

terat i sitt utlåtande. Utskottet uttalar sin oreserverade anslutning till motionens syfte och understryker angelägenheten av att speciellt i ömmande fall statsmakterna genom ytterligare åtgärder i annan ordning än lagstiftningsvägen söker tillgodose denna såväl för den enskilde som för samhället värdefulla gruppens intressen.

Jag är medveten om att man icke löser problemet i hela dess vidd genom lagstiftning, ty endast i den mån som tillgångar finns i boet kan ersättning utgå till den som haft vårdnaden av den avlidne under vårdnadstiden. Om inga medel finns utgår ingen ersättning såvida man inte skall begära att samhället skall träda till och betala vårdnadskostnaderna.

Jag och mina medmotionärer har icke framkommit med krav på ersättning där tillgångar icke finns, ehuru dylika krav vore berättigade och behjärtansvärda. Däremot har vi hävdat att där medel finns skall skälig ersättning utgå till den som haft vårdnaden av den avlidne före dennes bortgång.

Må det förlåtas mig, ärade kammarledamöter, om jag engagerar mig alldeles speciellt i denna fråga. Jag har nämligen kommit i alldeles speciell kontakt med dessa problem i samband med boutredningar. Jag har varit med om boutredningar och arvskiften där man från dödsbodelägarnas sida icke velat tillmötesgå framställningar ens om det ringaste vederlag till den som haft vårdnaden av den avlidne. Kallt och hänsynslöst har man avspisat varje anspråk på att ersättning skall utgå, oftast med motiveringen att hon eller han har gått hemma och haft det lugnt och skönt, haft fri mat och fria kläder — skulle inte det vara tillräckligt?

Herr talman! Det finns ett otal exempel på hur en kvinna trätt i husmors ställe och under en lång följd av år med ansvar, kunnighet och redlighet skött hemmet mot allenast mat och husrum och kanske understundom en ringa kon-

tant lön, därför att hufvudern — änke-
man, fränskild eller ungkarl — mer eller mindre låtit vederbörande förstå att vid hans bortgång skulle hon bli rikligt ihågkommen för sina uppoffringar under årens lopp. När hufvudern sedan gått bort finns det bland efterlämnade papper inget testamente eller andra handlingar, som ger stöd för hans uttalande om gottgörelse till hufvudständerinnan, varpå denna skulle kunna grunda ett berättigat anspråk.

När det gäller hemmadöttrarna har många av dem av föräldrakärlek stannat hos sina föräldrar och avstått från utbildning etc. för att handha vården av hemmet och sina egna. Det finns exempel på hur ett otal av dessa också avstått från att gifta sig — föräldrarna kan ofta själva göra anspråk på att få behålla sin dotter hemma.

Jag är medveten om att man lagstiftningsvägen inte kan lösa problemet i hela dess vidd. Icke förty anser vi motionärer att det skulle vara ytterst värdefullt och av behovet påkallat med ett tillägg i ärvdabalken av exempelvis följande lydelse: »Har familjemedlem, hushållerska eller annan den avlidne närstående person under en tid av minst ett år utfört arbete för den avlidnes räkning utan att därmed erhålla skälig ersättning för sitt arbete, må vederbörande av boets behållning innan skifte företagits erhålla skälig ersättning för utfört arbete.» Vid fastställandet av »skälig ersättning» bör hänsyn tas till i orten gängse belopp, för så vitt viss reducering inte uppenbarligen föranleds av speciella omständigheter, underårighet eller dylikt.

Det finns föräldrar och andra vårdnadstagare som ser till att ersättningsfrågorna klaras upp så att tråkigheter undviks den dag då boet skall skiftas. Men i sådana fall där man av församlighet eller av pietet eller vörndnad för sina föräldrar icke har löst frågan om ersättning till den hemmavarande dottern, sonen eller hufvudständerinnan

Rätt till änkepension för vissa sammanboende

kan säkerligen ett tillägg i ärvdabalken att vårdnadsersättning skall utgå vara till synnerligen god hjälp vid det kommande arvskiftet.

Till utskottet vill min medmotionär och jag uttala vår tillfredsställelse över utskottets skrivning, där man så klart och tydligt givit uttryck för sin anslutning till motionens syfte. Vi hade givetvis varit ännu gladare om man från utskottets sida även hade velat tillmötesgå vår begäran om en utredning och förslag till lagstiftning, vari angavs att innan ett bo skiftas skall vårdnadsersättning utgå, där vård förekommit och där sådan ersättning är berättigad.

Herr talman! I förhoppning att frågan dock vunnit en viss positiv framgång genom det enhälliga utskottets skrivning ber jag med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20**Rätt till änkepension för vissa sammanboende**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om rätt till änkepension för vissa sammanboende.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! De kvinnor jag här talar för är de som stadigvarande sammanbott med en man en längre tid, 20—30 år, men som ej varit gifta med mannen och ej har barn tillsammans med honom. De har levt under äktenskapsliknande förhållanden. Om mannen skulle dö innan kvinnan fyller 67 år erhåller kvinnan ingen pension. Jag anser att även dessa kvinnor bör ha rätt till pension i en eller annan form.

En liknande motion har tidigare behandlats här i riksdagen. Under den

tid som gått sedan dess har jag ytterligare stärkts i min uppfattning, att det är högst angeläget att denna fråga löses. Det finns många kvinnor, framför allt kvinnor på landsbygden där det är ont om arbetstillfällen, som har fått mycket svårt att klara sig, sedan den man som de sammanbott med har avlidit. Många gånger lägger åldern hinder i vägen för dem att gå ut på arbetsmarknaden och få ett arbete. Jag känner till fall då sådana kvinnor har det mycket svårt. De undviker att begära socialhjälp. Många lever faktiskt under knapphetens kalla stjärna.

Utskottet säger att »om motionärer- nas önskemål att utvidga kretsen av dem som skulle likställas med änkor tillgodosågs, skulle det medföra att alla de som sammanbodde under äktenskapsliknande förhållanden även eljest i pensionshänseende måste betraktas som äkta makar. Som följd härav skulle pensionsförmånerna för många sammanboende bli mindre än enligt nuvarande regler.»

Frågan blir emellertid aktuell först sedan mannen avlidit. Det är då som denna pension eller detta stöd skulle ifrågakomma. Jag menar att om dessa kvinnor anholder om pension eller stöd som överensstämmer med gifta kvinnors pension bör de få detta. De har faktiskt genom att lämna in en ansökan också bekänt att de levt under äktenskapsliknande förhållanden. Vi har givit kvinnor, som utan att ha varit gifta har barn med och bor ihop med män som avlider, rätt till pension. Jag tycker inte det är riktigt logiskt att bara därför att en kvinna ej fått barn med mannen hon skall ställas utan pensionsrätt.

Det har gått som en röd tråd i vår socialpolitik att man har gett hjälp när det kan anses berättigat. Vi har haft många svåra hinder att passera, innan vi har löst sådana frågor, men de har lösts efter hand. Det är klart att det även vad beträffar denna fråga många

Rätt till änkepension för vissa sammanboende

gångar kan bli besvärligt att konstatera faktum, men jag tror att man skulle kunna lösa den uppgiften, om man verkligen griper sig an med detta.

Man behöver inte kalla det för pension utan man kan kalla det för sammanboendestöd eller någonting i den stilen. Då behöver man inte hänga upp sig på just ordet pension. Jag vill till utskottets talesman ställa frågan om han anser att detta spörsmål bör lösas på ett eller annat sätt, eller om han anser att man inte skall göra någonting åt saken.

Ett enhälligt utskott har avstyrkt motionen, och det är därför ingen mening i att yrka bifall till densamma. Denna fråga får väl bli en följetong tills den blivit löst. Jag har inget yrkande.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Detta är ju en ganska liten fråga, men den är måhända litet tillkrånglad.

Tidigare innehöll ju vår pensionslagstiftning en bestämmelse som gick ut på att när två sammanboende personer av olika kön skulle få pension, skulle de behandlas som gifta, om de hade levt under som det hette äktenskapsliknande förhållanden. Denna bestämmelse innebar både nackdelar och fördelar. Om de båda levde tillsammans tills de fyllde 67 år fick de vardera lägre pension än de skulle ha haft om de inte hade betraktats som gifta. Men å andra sidan gav bestämmelsen möjlighet till hustrutillägg och till den blygsamma änkepension vi då hade.

Erfarenheten av bestämmelsen var sådan, att det var önskvärt att ändra den. Det var en utomordentligt grannliga uppgift för pensionsmyndigheterna att avgöra, om ett par icke gifta människor hade levt under äktenskapsliknande förhållanden. Det gällde nämligen att fastställa, att förbindelsen mellan de två inte skilde sig från ett äktenskap på annat sätt än att den inte var

legaliserad genom vigsel. Att avgöra en sådan sak är sannerligen inte lätt, och detta gäller i särskilt hög grad då den samboende mannen har avlidit och när man enbart har kvinnans uttalande att rätta sig efter. Hennes uttalande skall då ses mot bakgrunden av att hon kan få en pension, om hon och mannen levt i ett förhållande som kan betraktas som äktenskapsliknande.

När vi i den Strandska kommittén utarbetade förslag till ny familjepension kom vi fram till att den ordning som tidigare hade gällt inte kunde bevaras i oförändrat skick, utan det var alldeles nödvändigt att fastställa påvisbara belägg för att samboendet varit äktenskapsliknande. Då fastnade vi för det som riksdagen sedan enhälligt beslutade, nämligen att om ett par kontrahenter som inte är gifta har barn med varandra är detta ett mycket klart bevis på att förbindelsen inte har skilt sig från ett äktenskap. Denna nya ordning hälsades med tillfredsställelse av alla dem som har att avgöra dessa frågor. Tidigare hade man många konflikter mellan samboende personer när det gällde att avgöra deras ålderspension. De hävdade bestämt att deras samliv inte på något sätt hade varit äktenskapsliknande, därför att de i så fall fick högre pension. Var det däremot fråga om att den ena av makarna hade avlidit var det ju förmånligt att få samboendet betraktat som äktenskapsliknande.

Nu vill herr Wikner i sin motion återgå till den gamla ordningen, d. v. s. att kvinna som har sammanbott med man ett visst antal år utan att ha varit gift med honom skall få änkepension om mannen avlider. Om man skulle bifalla detta förslag kan man inte komma ifrån att man då också måste utsträcka denna bestämmelse till att gälla efter 67 år. Om vi tar det exempel som herr Wikner anför i sin motion, nämligen att mannen inte dör utan att båda lever tills de blir 67 år och det

Rätt till änkepension för vissa sammanboende

då för alla är uppenbart att deras samliv är äktenskapsliknande, kan man inte premiera med den högre pensionen, utan måste även i detta fall tillämpa bestämmelsen i fråga.

De skäl som vägledde oss när vi ändrade lagen så, att det måste finnas påtagliga bevis för att samlevnaden skall betraktas som äktenskapsliknande, är fortfarande lika starka.

Nu frågar herr Wikner, hur man skall lösa kvinnans problem i det fall hon har sammanlevt med en man ett stort antal år utan att de har varit gifta, varvid båda har måst vara medvetna om såväl de socialpolitiska risker de löper som de socialpolitiska chanser de har på grund av att samlevnaden inte legaliserats. Ja, man har socialhjälpn att tillgå. Då säger kanske herr Wikner att detta är en obehaglig hjälpform, men det får inte en riksdagsman säga, därför att socialhjälpn är en hjälp som vi har lagstiftat om och som skall användas då socialförsäkringen inte täcker ett hjälpbehov. Det kan inte vara rimligt att vi står här i talarstolen och erkänner att det är en sämre hjälpform. Får jag be herr Wikner att rekommendera de personer som kommer i denna belägenhet att anlita den hjälp som samhället ställer till deras förfogande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Kvinnan kommer väl och begär hjälp först när mannen avlidit. Det är ju inte meningen att man innan någon av dem dör skall springa i gårdarna och byarna och efterhöra hur det är med samlevnaden.

Vidare har jag aldrig sagt att socialhjälpn är en dålig hjälpform. Jag sade att många av dessa människor undviker att begära socialhjälp. Det var det jag ville framhålla. Jag har aldrig sagt att det var en dålig hjälpform.

Jag tycker att man kan ta sig an

uppgiften att lösa detta problem på ett eller annat sätt. Det tror jag för övrigt att vi måste göra i vilket fall som helst.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Herr Wikner har indirekt erkänt att detta är en besvärlig fråga, och han säger att man inte skall börja forska i saken innan mannen har dött. Då först skall man börja undersöka om samlevnaden har varit äktenskapsliknande eller inte. Herr Wikner har i motionen anvisat hur man då skall gå till väga. Han har föreslagit att någon betrodd person, t. ex. kyrkoherden, landsfiskalen eller polismästaren, skall intyga för myndigheterna att vederbörande har levt under äktenskapsliknande förhållanden. Men, herr Wikner, att leva som gift innebär inte bara att man råkar i luven på varandra, så att det kommer till polismästarens kännedom. Det innebär också att man lever ett »kärleksfullt liv» med varann, och det lär vara rätt svårt för polismästaren att intyga den saken.

Redan det som rekommenderas i motionen visar hur svårt det är att försöka lösa denna fråga på det sätt som herr Wikner anvisat.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag har faktiskt ingen erfarenhet av det som herr Bengtsson i Varberg nämnde om, att man har kallat på landsfiskalen. Det kanske andra har erfarenhet av. Jag menar bara att även om denna fråga är svår att klara upp, så får det inte lägga hinder i vägen när det gäller att verkligen hjälpa människor som har råkat i nöd.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Herr Wikner får inte inbilla dessa människor att vi kan hjälpa dem socialförsäkringsvägen annat än med förtidspension, om de medicinskt är berättigade till sådan pension. Om de inte kan erhålla socialförsäkring,

Inkomstprövningen vid kommunalt bostadstillägg — Viss partiell kalenderreform

skall de ha socialhjälp. Där har herr Wikner lösningen!

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 21**Inkomstprövningen vid kommunalt bostadstillägg**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om inkomstprövningen vid kommunalt bostadstillägg.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Fru EKROTH (s):

Herr talman! Anledningen till att motionerna I: 91 och II: 128 väckts är att det rått stor tveksamhet om huruvida den tillsatta pensionsförsäkringskommittén enligt sina direktiv även har att göra en översyn av de inkomstprövade bostadstilläggen. Inom kommittén hade man själv närmast den uppfattningen, att den frågan inte låg inom ramen för kommitténs uppgifter. Det var för att få klarhet på den punkten och för att få de behovsprövade bostadstilläggen omprövade som motionerna väcktes. I andra lagutskottets utlåtande har vi nu fått fastslaget, att pensionsförsäkringskommittén också har i uppdrag att överväga frågan om folkpensionshöjningar som bygger på inkomstprövning. Med detta känner sig motionärerna nöjda. Vi vet att frågan nu kommer att tas upp, och vi hoppas att de hinder och svårigheter som i dag föreligger då kommer att undanröjas.

De nuvarande bestämmelserna om inkomstprövning och reducering av bostadstillägget redan vid små inkomster utöver pensionen har varit föremål för berättigad kritik. Ett stort antal vitala pensionärer kan i dag åta sig tillfälliga arbeten, varigenom de kan tillföra arbetsmarknaden ett inte oväsentligt arbetskraftstillskott. Detta gäller inte bara

ålderspensionärer utan också och kanske i alldeles speciellt hög grad ankorna.

Det vore olyckligt om man genom fastläsande av bestämmelserna inom så snäva gränser som de nu rådande skulle beröva arbetsmarknaden ett icke obetydligt tillskott av arbetskraft. Generösare regler för ifrågavarande inkomstprövning skulle i detta avseende kunna innebära en icke oväsentlig positiv effekt.

När det nu i utskottsutlåtandet är fastslaget, att pensionsförsäkringskommittén har att se över folkpensionshöjningar som bygger på inkomstprövning är det motionärernas förhoppning att generösare regler för tillämpningen snabbt skall komma till stånd.

Herr talman! Jag har intet särskilt yrkande, utan jag känner mig tillfreds med vad utskottet säger.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 22**Viss partiell kalenderreform**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om viss partiell kalenderreform.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Det finns människor i vårt land som beklagar att Marie bebådelsedag försvann 1952, och jag hör till dem som saknar den dagen. Det sägs att vi i stället lagt denna helgdag på en söndag, men enligt min mening är det föga tröst. Rent rationellt sett måste ju den dagen infalla just den 25 mars eller inte alls. När den nu kommer på en annan dag, slår den ut en söndag och bringar oreda i den gamla goda gången i kalenderåret. Det kändes fattigt också rent kulturellt och mänskligt när Marie bebådelsedag försvann från sin plats.

Viss partiell kalenderreform

Det blev aldrig av som förr att läsa Karlfeldts Vinterorgel om Maria som går skär av sol på skarens glans o. s. v.

I den motion som i dag behandlas kommer en ny attack mot våra helgdagar. Det förefaller som om motionären fått som han velat, eftersom han begärt att motionen skulle överlämnas till arbetstidsutredningen och detta har blivit utskottets beslut. Det vore tragiskt om utredningen i fråga skulle fatta detta som om det vore fritt fram för avskaffande av Kristi himmelfärdsdag och trettondagen. Naturligtvis är det inte utskottets mening, men det ser nästan ut som om det vore så.

Jag vill här helt enkelt passa på tillfället att uttala en vädjan: Rör inte dessa helgdagar! Trettondagen bör få komma på den dag då den alltid har kommit. Vi skall inte rubba de vise männens tidtabell så att de kommer för sent eller för tidigt. Detsamma gäller Kristi himmelfärdsdag. Just på senvåren passar det alldeles utmärkt med en helgdag mitt i veckan.

För övrigt förstår jag inte motionären när han talar om att det är bättre att lägga helgdagen på en lördag. Lördagen torde väl ändå bli fri under alla förhållanden. Hans förslag tjänar inte det syfte som han talar för. Jag skulle önska att det vore klart för den utredning, som skall ta emot denna motion, att det inte alls är riksdagens uppfattning och inte uppfattningen hos människorna i vårt land, att vi skall ta bort trettondagen och Kristi himmelfärdsdag.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Eftersom den ärade talaren inte hade något yrkande, hade det egentligen inte funnits anledning för mig att ta till orda, men jag vill bara lugna honom på en punkt. Ordföranden i 1963 års arbetstidskommitté är talmannen Axel Strand, och han tar inga direktiv från någon, utan han kommer

att pröva denna fråga med all den noggrannhet som behövs. Jag tror emellertid att talman Strand också kommer att lyssna till vise män — även de vise män som ärkebiskopen kan anvisa honom i detta fall.

Men vi får diskutera trettondagen och Kristi himmelfärdsdag när utredningen blir färdig. Sakfrågan vill jag inte gå in på, men jag kan lugna den ärade talaren med att arbetstidskommittén kommer att noggrant pröva frågan.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Det kan ju också förefalla lite underligt att arbetstidskommittén skall behandla en fråga som gäller en helgdag. Det är i alla fall en vilodag och inte en arbetsdag i första hand.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Den förra kommittén, som behandlade arbetstidsfrågan och föreslog 45-timmarsveckan, ansåg det rimligt att frågan om de svenska helgdagarna undersöktes. Vi fann nämligen inom kommittén att helgdagarna i Sverige var många i jämförelse med vad fallet är i andra länder. Kommittén ansåg sig emellertid inte besitta den sakkunskap som erfordras för att utreda frågan om en helgdagsreform. Säkert anser sig inte heller arbetstidskommittén ha denna sakkunskap, men kommittén kommer att begära förstärkning med den expertis som erfordras för att utreda frågan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 23

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående sjukförsäkringsavgiften för värnpliktigt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24

Undantagande av skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om undantagande av skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Det måste vara principiellt felaktigt att utsätta en viss grupp mindre företag för påfrestningar i form av åtal för olaga arbetsförmedling samtidigt som en omfattande utredning pågår — en utredning som av allt att döma kommer att medföra att den skrivbyråverksamhet, det här gäller, legaliseras.

En strikt tillämpning av nu gällande — omoderna — lagstiftning på detta område kan medverka till att skrivbyråer tvingas lägga ned sin verksamhet eller en del därav. En sådan utveckling kan absolut inte vara i samhällets intresse alldenstund vi är fullt medvetna om att både statliga och kommunala institutioner samt näringslivet anlitar just den service, som skrivbyråerna bjuder. Vi är också alla övertygade om att skrivbyråerna genom denna sin s. k. förmedlande verksamhet fullgör viktiga funktioner.

Utskottet uttalar att utredningen enligt vad som upplysts kommer att slutföra sitt uppdrag under innevarande år. Jag hoppas, herr talman, att så blir fallet och att så småningom ett lagförslag framläggs för riksdagen som legaliserar denna verksamhet, som vi anser värdefull och nödvändig och som även medverkar till att ge sysselsättning åt en del av den arbetskraftsreserv vi så ofta talar om.

Utskottet har inte velat sträcka sig längre än till ett uttalande, att utredningen skall avvaktas. Ingenting sägs i

utlåtandet om det andra yrkandet i motionen, där vi motionärer vågat förutsätta att skrivbyråerna utan risk för åtal enligt bestämmelserna i nu gällande lag skall få utöva sin verksamhet. Jag hoppas emellertid, herr talman, att skrivbyråerna kommer att få denna möjlighet till dess att utredningen slutförts och det nya förslaget antagits.

Jag har inget yrkande.

I detta anförande instämde herr Björkman (h).

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Motionärerna och utskottet har inte några delade meningar på denna punkt och det har heller inte framställts något yrkande utöver det av utskottet gjorda. Men ett uttalande i herr Nordgrens anförande gjorde mig en smula betänksam, nämligen att man skall ge garantier för att skrivbyråerna skall få bedriva sin verksamhet utan att någon ingriper till dess att en ny lag eventuellt kommer till stånd.

Vi anser i andra lagutskottet att sådana garantier rimligtvis inte kan ges. Så länge en lag gäller måste man efterleva den, även om det ibland kan vara synnerligen besvärligt att göra det.

Om man vill parkera en bil på en plats, där det är förbjudet att parkera, hjälper det inte att platsen är ledig, utan lagen får gälla. Det får den göra även i detta fall. Till dess att vi får en ny lag får vi följa den som för tillfället gäller. Vi kan alltså inte lämna några garantier för att skrivbyråerna inte blir åtalade.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag har inte av herr Bengtsson begärt några garantier i detta sammanhang, ty jag förstår att man inte kan lämna några sådana. Jag tillät mig uttala en förhoppning om att en verksamhet, som accepteras av riksdagen, av justitiedepartementet och av övriga statliga och kommunala institutioner, inte skall föranledda åtal förrän vi ser hur den eventuella nya lagen kommer

Frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

att utformas. Det var alltså en önskan från min sida — och en sådan hoppas jag att jag får uttala i detta sammanhang.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Om det bara var en förhoppning som uttalades, tycker jag att den mycket väl kan få framföras.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 25**Frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 142 i första kammaren av herr *Nils-Eric Gustafsson* samt nr 189 i andra kammaren av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Johansson* i Växjö.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid nedkomst för hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag i enlighet med vad i motionen anförts».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 142 och II: 189, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Carlsson*, *Wiklund*, *Johansson* i Skärstad och *Jonsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 142 och II: 189 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan om frivillig tilläggssjukpenning vid nedkomst för

hemarbetande kvinnor och kvinnor arbetande i familjens eget företag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Det ärende som har behandlats i andra lagutskottets utlåtande nr 11 är inte nytt, men eftersom problemet kvarstår har vi återkommit motionsvägen även i år. Det gäller ställningen i sjukförsäkringssystemet för de kvinnor, som tillhör gruppen hemarbetande samt arbetande i med make gemensamt ägt företag.

För denna grupp utgår en grundsjukpenning och det finns även möjligheter att teckna frivillig tilläggssjukpenningsförsäkring. Man har alltså vid reformens genomförande ansett, att det är nödvändigt att ge möjlighet till en viss ekonomisk trygghet vid inträffat sjukdomsfall för dessa kategorier.

Men vid barnsbörd får inte de kvinnor det nu gäller rätt till den tilläggssjukpenning under 180 dagar, vilken en förvärvsarbetande kvinna har rätt till. Jag anser det vara en brist i systemet — ett system som skall omfatta hela folket — att det inte föreligger lika möjligheter till ekonomisk trygghet för de olika kategorierna.

Det talas ofta i olika sammanhang om flexibilitet, men jag vill påstå att det just inom sjukförsäkringssystemet inte finns en sådan flexibilitet som är erforderlig.

Utskottet har i sitt utlåtande hänvisat till vad som tidigare har sagts i denna fråga, till vissa principiella inställningar och till statsfinansiella synpunkter.

Vad den principiella synpunkten beträffar tycker jag att allt talar för ett klart bifall till denna motion. Därigenom skulle vi få denna fråga klarlagd, och rättvisa skulle skapas dessa grupper emellan.

Mot de statsfinansiella synpunkterna står i första hand kravet att få denna

Frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

rätt införlivad i systemet. Då håller enligt min mening inte motargumenten. Vad motionärerna och reservanterna vid detta utskottsutlåtande begär är att få en utredning som klarlägger problemet och som leder till att dessa grupper får möjlighet till ersättning i fall som det här gäller.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 11.

I detta anförande instämde herrar *Wiklund* och *Jonsson* (båda fp) samt *Johansson* i Skärstad och *Johansson* i Växjö (båda cp).

Fru **EKENDAHL** (s):

Herr talman! Denna fråga är, som herr Gustavsson i Alvesta har påpekat, ingen nyhet. Vi har diskuterat den många gånger här i riksdagen, och den har också behandlats av flera kommittéer. Det är inte många månader sedan herr Gustavsson och jag här i kammaren växlade några ord om just möjligheten för de hemarbetande kvinnorna att tillhöra socialförsäkringen och därmed komma i åtnjutande av den tilläggssjukpenning, som enligt sjukförsäkringssystemet utgår under sex månader till de förvärvsarbetande kvinnor som avstår från förvärvsarbete under den tid havandeskapet pågår.

Jag kan hålla med herr Gustavsson om att det kan finnas önskemål bland de hemarbetande kvinnorna att få någon ersättning liknande de förvärvsarbetandes, men jag kan bara följa honom så långt som till att konstatera detta önskemål. Man kan ju inte göra detta utan att också ange på vilket sätt och med vilka medel man skall betala de önskade förmånerna. Det är ju en viss skillnad när det gäller den förvärvsarbetande delen av befolkningen — både män och kvinnor, men i detta fall speciellt kvinnorna — som dels genom egen avgift, dels också genom att tillhöra systemet är berättigad till ersättning.

Herr Gustavsson i Alvesta anser att det vore riktigt att i den frivilliga försäkringen föra in en liknande anordning. Det vore rättvist, säger motionärerna, om de hemarbetande kvinnorna finge samma ekonomiska ersättning som förvärvsarbetande kvinnor vid inkomstbortfall i samband med barnsbörd.

Vem skall betala detta, herr Gustavsson? Låt oss se litet närmare på den frivilliga sjukförsäkringen, som ju tillkom samtidigt som vi antog lagen om allmän försäkring. Enligt de senaste siffror jag har finns det cirka 140 000 kvinnor med i den frivilliga sjukpenningförsäkringen.

Av dessa är 65 000 över 50 år. De är alltså inte aktuella för kravet om tilläggssjukpenning under ledighet för havandeskap.

Staten betalar i dag 20 procent av kostnaderna för denna försäkring, och det gör med nuvarande anslutning omkring 2 240 000 kronor. Egenavgifterna varierar ju — det vet herr Gustavsson i Alvesta och naturligtvis alla ledamöter av riksdagen — beroende på vid vilken tidpunkt man går in i försäkringen, hur gammal man är, hur många karensdagar man väljer samt hur stor sjukpenning man vill ha. För att ta ett exempel från Stockholm ser det ut ungefär så här: Om man går in i den frivilliga sjukförsäkringen mellan 16 och 29 års ålder, väljer tre karensdagar och högsta dagersättning, d. v. s. 7 kronor, är avgiften kr. 3:95 per kvartal. Riksförsäkringsverket har räknat på — denna motion är som sagt en gammal bekant — vad herr Gustavssons förslag om ökning av tilläggssjukpenningen till dem, som skall få barn, skulle kosta med nuvarande ålderssammansättning hos klientelet — om jag får använda det uttrycket. Det skulle innebära en ökning av statens kostnader med 2,5 miljoner och en ökning av egenavgifterna med 25—30 procent.

Det är klart att herr Gustavsson, och vi alla, kan säga att detta har vi väl

Frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

råd med. Men så enkelt är det inte. De 65 000 kvinnor, som är över 50 år och som skulle få betala 25—30 procent mer i avgift för att göra försäkringen bättre för de yngre försäkringstagarna, skulle kanske inte stanna kvar i försäkringen, och det vore till nackdel för dem själva, som beslutat sig för att teckna frivillig försäkring för tilläggssjukpenning utöver det som försäkringen i övrigt ger. Därtill kommer att sannolikt fler i de aktuella åldersgrupperna skulle gå in i försäkringen, och det skulle innebära ytterligare fördyring. Också detta har vi tittat litet grand på. Om man räknar med samma ålderssammansättning och antal som förut och med ett till 50 procent ökat statsbidrag som herr Gustavsson i Alvesta och hans medmotionärer föreslår, skulle bara detta bli omkring 6 miljoner kronor. Det är klart att det är en ganska liten summa i det stora hela, men till det skall man lägga den fördyring som den nyssnämnda tillströmningen av yngre försäkringstagare till den frivilliga försäkringen skulle medföra både för staten och försäkringstagarna.

Är den här frågan verkligen det mest angelägna i dagens situation, herr Gustavsson, att fatta beslut om? Jag tror att det finns betydligt markantare behov som vi skulle vilja tillfredsställa om vi hade möjligheter att göra det inom de ekonomiska ramar som är uppdagna. Jag skulle, för att använda herr Bengtssons i Varberg ord till herr Wikner, vilja säga att man inte bör invagga folk i den uppfattningen eller det önsketänkandet, att vi har råd att bygga ut våra socialförsäkringar hur mycket som helst utan att det ges inkomsttäckning härför. Detta sade även andra lagutskottet i sitt utlåtande förra året. I år framhåller utskottet att det inte kan finna att det sedan fjolåret inträffat någon omständighet som kan motivera en ändrad bedömning av denna fråga. Utskottet hemställer därför att motio-

nerna inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Vi kan visserligen alla göra upp önskeprogram, men vi måste då också ta gemensamt ansvar för kostnaderna och anvisa var vi skall ta pengarna. Det måste vi göra både i egenskap av riksdagsledamöter och som samhällsmedborgare. Min personliga uppfattning är, att detta problem inte är det mest angelägna vi har att lösa.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Ekendahl sade, att hon endast kunde uttala önskemål. Hon frågade var man skulle ta pengarna och hur förslaget skulle genomföras. Fru Ekendahl och jag sitter tillsammans i en utredning, som fått vissa direktiv. Inte säger de direktiven hur vi skall lösa problemen, utan det är vår uppgift att försöka utreda och lägga fram ett förslag. Om andra lagutskottet velat tillstyrka denna motion, förutsätter jag att den utredning som då hade tillsatts hade fått i uppdrag att lösa den frågan.

Sedan är frågan vem som skall betala. Jag vill ha fram ett förslag som ger dessa kvinnor möjlighet till försäkring. Någon sådan möjlighet har de inte i dag, och jag anser det vara en brist i ett system som omfattar hela folket, att vi ställer vissa grupper utanför.

Fru Ekendahl sade vidare, att vi inte borde invagga folk i uppfattningen att vi kan bygga ut vårt socialförsäkrings-system hur mycket som helst. Jag undrar om det är riktigt att fälla ett sådant omdöme om denna i och för sig lilla fråga, särskilt med tanke på det förslag som vi inom kort får från socialministern angående slopande av karensdagarna och en höjning av sjukpenningen med över 20 kronor per dag. Den reformen kommer att kosta betydligt mycket mer pengar.

Frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

Fru EKENDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! En fråga som varken herr Gustavsson i Alvesta eller jag berört är, huruvida de hemarbetande kvinnorna verkligen förlorar arbetsinkomst under tiden för havandeskap. Det var tveksamhet i den frågan som låg till grund för mitt yttrande, att vi inte kan bygga ut socialförsäkringen hur mycket som helst och i denna inlemma hur många som helst av de grupper, som nu inte omfattas av lagstiftningen. Det gör inte denna grupp, ty den paragraf i lagen som handlar om tilläggssjukpenning vid havandeskap föreskriver, att kvinna som uppbar denna tilläggssjukpenning inte får utföra arbete.

Herr Gustavsson sade, att vi båda sitter tillsammans i en utredning som har att lösa ganska svåra och stora frågor. Det är klart att vi skulle ha kunnat arbeta också med denna fråga, men jag tror att såväl denna fråga som herr Gustavsson och jag mår bäst av att riksdagen i dag avslår motionen.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Som utskottsreservant lyssnade jag med stort intresse på vad utskottsmajoritetens ärade företrädare fru Ekendahl hade att säga i denna fråga.

Även jag ser denna fråga såsom en rättvisefråga, men jag tycker att den sakdebatt som nu pågår i ärendet kanhända är litet för tidigt igångsatt. I motionen ställs nämligen ett utredningsyrkande, inte ett yrkande om lagändring. Den belysning som fru Ekendahl givit av problematiken är i och för sig värdefull, men den hör enligt min mening just till de ting som bör utredas.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! Fru Ekendahl har på ett utomordentligt sätt redogjort för de ekonomiska aspekterna på denna fråga,

men det var en liten sak som jag tyckte hon utelämnade och som jag därför skulle vilja påvisa.

Herr Gustavsson i Alvesta skriver i sin motion att detta närmast gäller de hemarbetande kvinnorna och de kvinnor som delar arbetet med mannen i exempelvis ett lantbruk. Jag tycker att han har gått förbi en ganska väsentlig sak i detta sammanhang, när han inte alls talar om att de kvinnor, som hjälper till i mannens företag, redan nu har möjlighet att bli tilläggssjukpenningförsäkrade. Makarna har ju bara att dela upp inkomsten mellan sig på det sättet, att man räknar ut hur mycket förvärvsarbete inom företaget som kvinnan utför. På det sättet blir hon sjukpenningplacerad efter sin arbetsinsats. Då kan hon också bli tilläggssjukpenningförsäkrad och få sin tilläggssjukpenning under den tid som hon avstår från arbete i den gemensamma rörelsen, och hon kan alltså sköta sitt hemarbete precis som hemmafruarna gör.

För hemmafruarna ställer det sig litet annorlunda, tycker jag. De avstår ju inte från sitt egentliga arbete. Det är därför litet svårt att ge dem en förmån som ingen annan har, att göra det möjligt för dem att samtidigt sköta sitt egentliga arbete och utnyttja denna försäkring.

Många kvinnor tar inte den frivilliga försäkringen, och detta av många skäl. De som inte har försäkringen är väl fler än de som omfattas av försäkringen. Härom kan man naturligtvis säga att för dessa gäller det då att söka sig till försäkringen. Men när man vet att de flesta av kostnadsskäl avstår från försäkring, så kan man inte förorda att hemmafruarna plockas in i denna försäkring; den har ju tillkommit för att ersätta ett inkomstbortfall i förvärvsarbete som man alltså inte utför under den tid då man är hemma och sköter barnet.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag tyckte att det var väsentligt i

Frivillig tilläggsjukpenning vid barnsbörd i vissa fall

sammanhanget att påpeka att man inte med ett ord har talat om att de kvinnor, som sköter ett företag tillsammans med mannen redan nu har möjlighet att komma i åtnjutande av tilläggsjukpenning.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord till fru Ekendahl.

Det sägs ofta i sådana här debatter att den hemmafru som deltar i arbetet i ett företag inte förlorar någon arbetsinkomst. Jag vill därför säga att en väsentlig del av det arbete som förekommer och kanske räknas som s. k. hemarbete, hushållsarbete, förorsakas av vissa uppgifter inom t. ex. ett lantbruksföretag. Detta kan inte täckas av sjukförsäkringen med dess nuvarande regler, utan man åsamkas extra utgifter.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag skall inte besvara kammaren länge utan vill bara säga några ord till herr Wiklund. Han säger att detta är en rättvisefråga och vill därför att den skall utredas så att man skall kunna åstadkomma en sådan lösning som motionärerna har förordat.

Jag vill då understryka vad fru Ekendahl har sagt och tillägga att man ändå måste ha klart för sig vad det är vi resonerar om, herr Wiklund. Vad är det som normalt händer efter en barnsbörd? Jo, efter cirka fjorton dagar eller något mer är modern i full färd med att sköta hem och barn. De kostnader som uppstår i samband med barnsbörd skall täckas av det allmänna bidrag, som nu utgår med 900 kronor. Det kan diskuteras om detta är för lågt, och vi kommer också att få behandla ett förslag om höjning av detsamma.

De som har inkomst av förvärvsarbete är i vederbörlig ordning försäkrade för denna förvärvsinkomst, och då får de under 180 dagar den försäk-

ringsmässiga ersättningen för den uteblivna inkomsten, under — såsom fru Ekendahl har sagt — förutsättning av att de avhåller sig från förvärvsarbete. Om de börjar att arbeta, försvinner denna ersättning också för dem. Jag kan inte finna att det är någon orättvisa mot hemmafruarna att de, som blir berövade en inkomst i samband med barnsbörd, har denna inkomst försäkrad. Hur kan detta vara en orättvisa mot hemmafruarna?

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Eric Carlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 64 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet**§ 26****Meddelande ang. »Riksinsamlingen mot cancer»**

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill fästa uppmärksamheten på att kammarens ärade ledamöter i dag tillställts en av herrar vice talmän och mig undertecknad skrivelse angående deltagande i »Riksinsamlingen mot cancer». Vår förhoppning är att denna insamling skall omfattas med stort och allmänt intresse.

§ 27**Ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 30 december 1965 dagtecknad proposition, nr 13, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen den 25 september 1953 (nr 603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås en skärpning av konkurrensbegränsningslagen riktad mot leveransvägran och liknande diskriminering av återförsäljare. Förslaget ger näringsfrihetsrådet befogenhet att förelägga företagare vid vite att leverera varor i fall då rådet funnit

den ifrågavarande konkurrensbegränsningen medföra skadlig verkan enligt lagen och denna verkan inte kunnat undanröjas genom förhandling.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 april 1966.

Utskottet hade i samband med propositionen behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner:

a) nr 594 i första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* och nr 731 i andra kammaren av herrar *Nordgren* och *Magnusson* i Borås, i vilka motioner, som var likalydande, hemställdes »att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 13»; samt

b) nr 790 i andra kammaren av herr *Fridolfsson* i Stockholm.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen med avslag å motionerna I: 594 och II: 731 samt med avslag å motionen II: 790 såvitt däri yrkats ändring i det genom förevarande proposition, nr 13, framlagda lagförslaget måtte antaga nämnda förslag;

B. att motionen II: 790 i vad den ej kunde anses besvarad genom vad utskottet anført och hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Hedin*.

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Det finns säkert stor anledning att hysa tveksamhet om det föreligger tillräckliga motiv för att införa ett vitesföreläggande såsom föreslås i utskottsutlåtandet. Flertalet remissinstanser har visserligen tillstyrkt förslaget, men många har givit uttryck för stor tvekan och några har helt avstyrkt det. Man menar att den ordning som nu gäller med enbart förhandlingar mellan näringsfrihetsrådet och den part som berörs, det företag som det är frå-

Ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet

ga om, har fungerat tillfredsställande. Den tveksamheten i bedömningen av hur systemet verkar och kan komma att verka i fortsättningen återfinns också i viss utsträckning i utskottets skrivning.

Jag har tillsammans med herr Ebbe Ohlsson i första kammaren fogat en blank reservation till utskottsutlåtandet, och jag skall, herr talman, bara helt kort motivera detta. Jag avstod i utskottet från att yrka bifall till motionerna om avslag på denna proposition, nr I: 594 och II: 731. Jag gjorde det därför att utskottet kunde enas om en skrivning som i stort sett skulle innebära bifall till motion nr II: 790 av herr Fridolfsson i Stockholm. Den motionen innebar i huvudsak att man skulle skapa garantier för att ett införande av vitesföreläggande inte på något sätt skulle hindra, att förhandlingsförfarandet skulle fortsätta som hittills, och vidare att man skulle kunna jämka eventuellt vite till noll om det visade sig att det inte förelåg motiv för att ta ut vitet.

Utskottets skrivning har onekligen blivit i många avseenden positiv om man ser det ur tveksamhetens synvinkel och mot bakgrunden av motionsyrkandet av herr Fridolfson. Jag hade hoppats att man skulle gå ytterligare några steg i den positiva riktningen. Jag avgav min blanka reservation därför att jag inte fick bifall till de yrkanden jag framställde om en ytterligare positiv skrivning. Framför allt ville jag att utskottet ytterligare skulle ha understrukit just att varje möjlighet till förhandlingar skulle uttömmas innan man gick in på att utdöma något vite.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande i anledning av detta utskottsutlåtande.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Konkurrensbegränsningslagen tillkom på sin tid genom en kompromiss mellan statsmakterna och näringslivet. Den princip som denna

lag har byggt på är ett förhandlingsförfarande mellan parterna. Denna lag har nu varit i tillämpning i över tio år och förhandlingsvägen har hittills fungerat bra. Anledningen härtill är, skulle jag vilja säga, en god vilja såväl hos näringslivet som hos de personer som haft att företräda statsmakterna, nämligen näringsfrihetsombudsmannen och näringsfrihetsrådet.

Vi har i vårt land ett fritt näringsliv med en alldeles särskilt utmärkande konkurrensvilja. Vi har också ett mycket skiftande näringsliv med inslag av både stora och små företag och av företag som arbetar under olika former. Detta gör att några strikt uppdragna, detaljerade regler för hur en sådan här lag skall kunna tillämpas inte går att åstadkomma. Det är därför av synnerligen stor vikt att ett fritt förhandlings-system kan användas som ger möjlighet att ta hänsyn till just alla de olika skiftande problem som finns i det svenska näringslivet. Alla de remissinstanser som har yttrat sig om förslaget har starkt understrukit det förtroendefulla samarbetet vid förhandlingsbordet. Det är därför med beklagande jag konstaterar att regeringen, sedan nu ett enda fall har misslyckats, föreslår tvångslag.

Att ge vitesföreläggande vid leveransvägran är verkligen att ta till i överkant. Bestraffningsåtgärder i sådana här sammanhang skapar inte något trevligt samhälle. Riskerna för att förhandlingarna kan komma att försvåras är stora sedan den ena parten fått befogenhet att kräva ett vitesföreläggande om den andra parten inte gör som han vill. Det torde bli svårt att i fortsättningen kalla detta förhandlingar. Vi får en bakgrund som inte kommer att bidra till en förbättring av förhandlingsatmosfären.

Den av regeringen vidtagna åtgärden framstår enligt mitt förmenande som så mycket mera anmärkningsvärd som det väl för alla är bekant att det inom prak-

Ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet

tiskt taget hela det svenska näringslivet i dag råder en rent mördande konkurrens. Vi vet också att det svenska näringslivet är hårt ansatt av konkurrens från utlandet och att vårt land för närvarande översvämmas av utländska varor. I det läget är det ganska allvarligt om man går in för en politik som gör ingrepp i de svenska företagens sätt att arbeta och som medför fördelar för de utländska företagen, vilka naturligtvis inte kan drabbas av dessa konkurrensbegränsningsregler. Man gör också ett intrång i den fria avtalsrätten, vilket är främmande för praxis i vårt land.

Det är detta som har föranlett oss att i motionerna I: 594 och II: 731 yrka avslag på propositionen, då vi anser att det inte finns fog för att nu vitesförelägga vid leveransvägran. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till dessa motioner.

Om riksdagen emellertid i dag skulle komma att bifalla propositionen och antaga lagändringen skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att alla de uttalanden som gjorts av såväl näringsfrihetsombudsmannen och näringsfrihetsrådet som av handelsministern och vilka också understrukits av utskottet, att ingenting skall komma att förändras i det förhandlingssystem, som hittills har rått genom att vi nu inför denna skärpning av lagen, också kommer att hålla i praktiken.

I detta anförande instämde herr Nordgren (h).

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Med anledning av vad herrar Hedin och Magnusson i Borås har sagt vill jag gärna medge att man kan hysa vissa betänkligheter mot denna skärpning av konkurrensbegränsningslagen. Remissinstanserna har ju också varit mycket delade i sina bedömningar. Som framgår av utskottsutlåtandet har också utskottet sökt framhäva att åt lagen bör ges en så generös tolk-

ning och tillämpning som möjligt. Det är också detta som gjort att utskottet kunnat bli i stort sett enhälligt; de blanka reservationerna betyder ju icke att man önskat avslå propositionen.

Jag vill understryka, att skärpningen innebär, att näringsfrihetsrådet får befogenhet att vid vite förelägga företagare leverans av varor i fall då rådet funnit den ifrågavarande konkurrensbegränsningen medföra skadlig verkan enligt konkurrensbegränsningslagen. Det skall alltså föreligga sådana fall där skadlig verkan ur konkurrenssynpunkt kan påvisas. Det förefaller mig naturligt och logiskt att man om man i princip har godtagit själva lagstiftningen om motverkande av konkurrensbegränsning också måste i princip godtaga att åtgärder vidtas mot sådan begränsning av konkurrensen som kan få skadlig verkan. Om man inte gjorde detta, finge invändningarna riktas mot själva lagstiftningen som sådan och icke mot de bestämmelser som syftar till att ge garantier för att lagstiftningen blir respekterad. Redan om man anlägger denna synpunkt, kan man finna motivering för den skärpning som nu föreslås.

Nu kan man naturligtvis diskutera vad som menas med skadlig verkan. Det är helt naturligt att den frågan icke kan få något entydigt svar; det beror på ur vilken synvinkel man betraktar och bedömer den. De motionärer som yrkat avslag kan ju ha rätt ur sina utgångspunkter — främst när de menar att skärpningen »måste komma att försvåra den svenska industriens konkurrens med utländska leverantörer». Men jag tror att man inte skall övervärdera den invändningen utan ta större hänsyn till själva syftet och andemeningen med lagstiftningen, nämligen att tillgodose kravet på god och effektiv konkurrens inom landet. Jag vill för min personliga del gärna framhålla, att från mina liberala utgångspunkter måste detta framstå som ett avgörande argu-

Ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet

ment. Jag vill också understryka resonemanget om att denna skärpning av lagstiftningen kan bli till fördel för leverantörerna och att man näppeligen kan anlägga några renodlade företagar-synpunkter på denna fråga. Detta framgår väl också av de remissyttranden som avgivits och som refereras i propositionen.

Vad man främst har vänt sig mot är, vilket också framskytnat i de inlägg som förekommit tidigare i dag, att skärpningen tillgrips trots att endast ett enda fall av leveransvägran inte kunnat klaras upp genom förhandlingar. Man menar alltså att förhandlingssystemet fungerar så bra, att den föreslagna skärpningen med vitesföreläggande icke behövt tillgripas. Jag vill inte alls bestrida att det finns skäl för denna mening, men samtidigt måste jag framhålla att det här gäller själva principen och att denna knappast kan knytas till antalet fall. Dessutom innebär denna invändning i sak, att man medger att leveransvägran kan få en skadlig verkan, och det bör ju vara ett allmänt intresse att detta förhindras. I detta sammanhang vill jag också framhålla, att det skulle kunna få betänkliga konsekvenser om man avslope denna proposition när den nu en gång är avlämnad. Intrycket skulle bli att man bedömde att den begränsning som leveransvägran innebär inte har någon större betydelse eller, med andra ord, att den knappast skulle kunna få någon skadlig verkan. Såvitt jag förstår — och jag har i detta fall en helt annan mening än herr Magnusson i Borås — skulle ett avslag på propositionen i viss mån försvåra näringsfrihetsrådets fortsätta arbete på detta område.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på formuleringarna i den paragraf som det här gäller. Det heter att näringsfrihetsrådet »äger förelägga företagaren i det tidigare försäljningsledet sådan försäljning vid vite». Det uttryc-

ker alltså inte med »skall», »bör» eller »må», för att använda de ord som är vanliga i lagtext, utan man använder, så vitt jag förstår, ett något mildare uttryck. Man kan jämföra detta med det följande momentet i lagen, där det är fråga om ett direkt åläggande för näringsfrihetsrådet att föranstalta om åtgärder. Såvitt jag förstår innebär formuleringen i den nya delen av paragrafen möjligheter till en ganska liberal tillämpning.

Slutligen vill jag, såsom skett i propositionen och utskottsutlåtandet, understryka vad näringsfrihetsrådet framhållit i sin principdeklaration, nämligen att rådet alltjämt kommer att eftersträva att lösa förekommande fall förhandlingsvägen. Det kommer också att söka bevara det värdefulla samarbetet på detta område med näringslivet och dess konkurrensnämnd. Beträffande vitesföreläggandet bör det vidare uppmärksammas att, som utskottet framhållit, sådana fall, vilka bedöms bli mycket sällsynta, bör kunna upptas av domstolarna utan större tidsutdräkt, och jämkningar av vite kan givetvis också komma att ske.

Sammanfattningsvis vill jag säga att jag tror att denna skärpning inte kommer att få några menliga verkningar för företagarna. Den får mera betraktas som ett led i en allmänt godtagen strävan att befrämja fri konkurrens, och skulle det mot förmodan uppstå negativa konsekvenser får det väl inte anses alldeles omöjligt att vidta de justeringar i lagen som erfarenheten kan ge anledning till.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! I likhet med herr Nyberg vill jag understryka att utskottets skrivning och departementschefens uttalande är av det slaget att man inte

Ändrad lydelse av 21 och 29 §§ lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet

behöver befara något missbruk av det slag som herr Magnusson i Borås talade om. Man utgår ju ifrån att alla frågor så långt som möjligt skall lösas förhandlingsvägen.

Men det har förekommit ett par besvärsliga fall — det har talats om ett, men det är faktiskt två — och debatten i pressen om dessa fall har spelat en mycket betydande roll. Det hedrar emellertid näringslivets representanter att de själva sökt klara upp förekommande fall så långt detta har varit möjligt, och jag anser också att man i första hand skall försöka gå förhandlingsvägen.

Vidare tycker jag det är mycket viktigt vad utskottet skrivit på s. 11 i utskottsutlåtandet, något som även återfinnes i vad departementschefen anfört, nämligen följande:

»Fall av leveransvägran till priskonkurrerande företag torde ofta ha sin upprinnelse i att leverantören utsätts för påtryckningar att avbryta leveranserna av sin övriga kundkrets. Leverantören försätts härigenom många gånger i en brydsam mellanställning. Det har också framkommit att leverantörer, som av hänsyn till sina övriga kunder inte ansett sig kunna leverera till sådana företag, inte skulle ha något att invända mot skärpta bestämmelser.»

Även denna passus tycker jag skall tas med i bilden. Ty såsom redan framhållits kan någon leverantör i den efter hand alltmer hårdnande konkurrensen hamna i en mycket besvärande mellanställning, och då är det mycket värdefullt att kunna hänvisa till att man inte kan bryta mot gällande lagstiftning. Den saken kan inte understrykas nog kraftigt, och den måste också tas med vid bedömningen av hela detta frågekomplex.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 594 och II: 731; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 594 och II: 731.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 167 ja och 29 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 28

Föredrogs vart efter annat tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckta motioner om skyldighet att i vissa fall använda halvljus å motorfordon, och

nr 6, i anledning av väckt motion om skyldighet för gående att i mörker bära reflexanordning eller tänd lykta.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Användningen av engångsförpackningar, m. m.

§ 29

Stopplikten vid huvudled

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående stopplikten vid huvudled.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr THYLÉN (h):

Herr talman! Motion nr 738, som jag och några andra ledamöter av denna kammare har väckt, har fått en mycket positiv behandling i utskottet, men jag anser frågan vara så betydelsefull att den inte här kan förbigås med tystnad.

Det gäller en reform i trafiksäkerhetsfrämjande och jag skulle vilja säga livräddande syfte. Motionen innehåller förslag om dels uppsättande av ett varningstecken ett par hundra meter före huvudled och dels införande av hastighetsbegränsning till 30 kilometer på vägsträckan från varningsskylten fram till stoppmärket vid huvudleden. Många skäl talar för den föreslagna ordningen.

Alla trafikanter på en huvudled har säkert upplevt följande obehagliga situation. Ett fordon kommer samtidigt i hög fart från en sidoväg fram mot huvudleden. Inbromsning sker i sista ögonblicket, ofta med en s. k. tvärnit vid huvudledens stoppmarkering. Sekunderna före inbromsningen är oftast mycket obehagliga för föraren och även medpassageraren i det fordon som kommer på huvudleden. Man vet inte hur föraren i den andra bilen skall göra. Skall han stanna upp vid stopptecknet eller skall han svänga in på huvudleden? Har tvärvägsbilisten observerat stoppskylten? Trots att stopplikten i princip efterlevs väl förekommer titt och tätt allvarliga olyckor.

Den föreslagna hastighetsbegränsningen skulle medverka till större försiktighet och framför allt uppfattas av huvudledstrafikanten så att han har observerat varningstavlan. Genom den nu rådande osäkerheten uppträder

ibland trafikanterna på huvudleden så att fara uppstår för den mötande trafiken.

Principiellt bör man undvika alltför många skyltar och alltför många hastighetsbegränsningar, men i detta fall råder inte något tvivel om att säkerheten skulle öka betydligt. Detta trafikproblem kan jämföras med de förhållanden som motiverar den nu gällande hastighetsbegränsningen före järnvägsövergång.

Utskottet är klart positivt till motionens syfte och hänvisar till pågående arbete i Kungl. Maj:ts kansli och till ett förslag från Nordisk vägtrafikkommitté som under innevarande halvår skall framläggas.

Jag förmodar att motionen belyst vikten av att detta problem löses och löses snabbt. Skulle frågan inte ytterligare aktualiseras inom kort ämnar jag, herr talman, tillåta mig att återkomma i saken.

Något särskilt yrkande har jag inte, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 30

Föredrogs vart för sig

tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om höjning av maximihastigheten för bil med släpvagn; och

jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss staten tillhörig mark.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 31

Användningen av engångsförpackningar, m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av

Användningen av engångsförpackningar, m. m.

väckta motioner angående användningen av engångsförpackningar samt angående åtgärder mot nedskräpning.

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade:

Fru EKROTH (s):

Herr talman! Låt mig först ge uttryck för den glädje vi motionärer känner över den välvilliga behandling som motionerna om engångsglasen fått av allmänna beredningsutskottet. Att vi i motionerna I: 19 och II: 33 hemställde om en utredning rörande engångsglasen berodde på att vi ansåg denna typ av engångsförpackningar vara den allra farligaste, inte minst med tanke på att glaset inte går att förstöra.

Vi är medvetna om att det i vårt högt industrialiserade land, med en snabb utveckling, öppnas många nya möjligheter. I spåren följer emellertid faror som måste mötas med radikala åtgärder. Ett sådant problem är engångsglasen. »Köp, drick och släng» är temat i dag. Denna slogan har redan skapat svårigheter, och vi fasar nog litet var för utvecklingen på området. Den hastiga expansion som här sker gör att vi, för att inte bli överhopade med glas, snabbt måste få en utredning, snabbt måste komma till rätta med problemen. Eljest hotar dessa att snart stå oss över huvudet.

Det bör sägas ifrån att vi motionärer inte motsätter oss engångsförpackningar — det vore att motarbeta utvecklingen — men materialet bör då vara så beskaffat, att det på ett relativt smidigt sätt kan förintas. På den punkten skiljer sig engångsglasen på ett markant sätt från andra typer av engångsförpackningar. Glas kan inte jämföras med papper, papp eller cellstoff — material som lätt kan förbrännas. Vad plasten beträffar är det däremot litet mera tveksamt. Men glaset kan ligga i marken under flera mansåldrar utan att förintas.

Så några ord om nedskräpningen i

naturen, som fört med sig ökade risker för människor och djur. Hur ofta finner vi inte splitter av glasflaskor i våra sjöar och vattendrag och hur ofta är inte våra vackra sommarängar förstörda av glasskärvor? Vilka är det som drabbas av detta? Jo, naturligtvis vi själva, våra barn, våra husdjur och alla skogens djur.

Teknologie doktor Hans von Ubisch har i en artikel, som återgivits i bl. a. Hygienisk revy och Handelsanställdas förbunds tidning, Handelsnytt, en intressant redogörelse för dessa problem. Det heter där:

»Nedskräpning, i synnerhet i glesbygd, är ett allvarligt bekymmer. Papper och plast kan brännas, plåt rostar bort synnerligen snabbt om den först har varit i eld, men glaset ligger kvar enligt arkeologiska vittnesbörd i tusentals år. Tyvärr är en flaska i obetänksamma individers hand en hälsorisk av format. På Kronprinsessan Lovisas barnsjukhus i Stockholm behandlades under 3 höstmånader 41 barn för skärskador, på händer, på knän och fötter — — — varav knäskadorna oftast är synnerligen otäcka. Vi kan räkna med 1 600 liknande fall om året i Sverige.» Engångsglasen är dyrast och farligast i sopor och när de kommit på villovägar. Detta kan utan vidare fastslås. Låt mig i anledning härav säga några ord om den andra sidan av problemet, nämligen kommunernas kostnader för renhållningen.

Medicinalstyrelsen uttalar att man inte skall nonchalera olägenheten med engångsglasen. Nedlagt i ett vanligt sopkärl tar glaset oproportionerligt stort utrymme och framtvingar tätare tömningar. Vassa kanter och glasskärvor kan, framhålls det vidare, ibland skada sopsäckar av papper och dylikt och en viss risk finns för skador på den som tömmer sopkärlen.

Från producenthåll anför man att engångsglasen inte tar så stor del av utrymmet i våra sopkärl. Det må vara att

Användningen av engångsförpackningar, m. m.

så tidigare inte varit fallet, men med den hastiga utvecklingen mot fler och fler engångsflaskor och andra typer av engångsglas finns det all anledning förmoda, att glaset på grund av sin skrymmande karaktär kommer att dominera innehållet i våra sopor. En tomflaska på cirka 30 centiliter har en sopvolym på en halv liter och en vikt på cirka 300 gram, vilket om något talar sitt tydliga språk.

Man framhåller nu att moderna destruktionsanläggningar förstör glaset, men detta är inte helt med sanningen överensstämmande. Glaset förstörs inte utan smälts endast samman till glasklumpar, som kan vara svåra att avlägsna och som ofta lägger sig på botten av ugnarna. Man måste därför ha särskilda ugnar att smälta ned glaset i.

Detta medför stora kostnader, som väl de större städerna kan bära. Men hur löser man dessa frågor på landsorten och i de mindre kommunerna? Engångsglasen kommer att vålla den kommunala renhållningen svåra problem och framför allt stora kostnader, som måste slå igenom i form av ökad kommunal utdebitering.

Såsom framgår är det många frågetecken vilka uppstår i detta sammanhang.

Det är givet att det även finns fördelar med engångsglasen. Därvidlag har vi i motionen pekat på rationaliseringsfrågorna och även på de hygieniska synpunkterna, som måste komma in i bilden. Samtidigt ifrågasätter vi emellertid om inte något annat material skulle kunna fylla samma syfte.

Vi undrar om inte nackdelarna med engångsglasen är så stora, att åtgärder i syfte att förhindra en fortsatt utveckling mot användning av engångsglas är nödvändiga. Det är för att få ett svar på denna fråga som vi önskar få till stånd en utredning, i vilken alla fördelar och nackdelar med engångsglasen skall kartläggas.

En fråga som också är väsentlig i

detta sammanhang är hushållens kostnader. Vad betyder engångsglasen härvidlag? Vi har väl ingen eller dålig vetskap om vad konsumenterna tycker och tänker i sammanhanget och kan inte heller bedöma de merkostnader som uppstår. Ett är emellertid klart, nämligen att konsumenterna inte haft något att säga till om i detta sammanhang utan undan för undan har kommit i den situationen, att det bara finns engångsglas och engångsförpackningar att tillgå. Konsumenten har härvidlag inte haft något val.

Vi hälsar alltså den föreslagna utredningen med tillfredsställelse. Något som är av största intresse för oss är, om man kan lyckas framställa emballagetypen, som från konsument- och samhällssynpunkt blir såväl billiga som framför allt lämpliga.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till allmänna beredningsutskottets hemställan om utredning av denna fråga.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag har lika stor anledning som fru Ekroth att vara nöjd med allmänna beredningsutskottets behandling av min motion nr 44 i denna kammar. I denna motion har jag tagit upp frågor som berör hela vårt samhälle på grund av den intensiva strukturomvandling mot ökad förpackningsgrad som den svenska varudistributionen har genomgått. Detta har, som tidigare sagts här, medfört stora problem för samhället och i vissa fall även för konsumenterna. Vi har ansett att vi med vår ökade standard skall gå med på vissa konsumentkostnader för dessa typer av engångsförpackningar av plast, plåt och glas. Också plasten och plåten har väl sina vådor, men det är med engångsglasen som vi har de största problemen. Framför allt gäller detta i de områden som den kommunala renhållningen inte når ut till, t. ex. fritidsområden och naturen kring sjöar.

Folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

Allmänna beredningsutskottet har fått en mångfald remissvar, och flertalet har gått med på en utredning i denna fråga. De flesta remissinstanserna har hävdats att någonting måste göras för att få ett grepp om detta problem. Statens naturvårdsnämnd, som är ett synnerligen sakkunnigt organ på detta område, har sagt att allt talar för att nedskräpningen med engångsförpackningar kommer att bli många gånger större inom de närmaste åren, om inga åtgärder vidtas.

Det är emellertid, herr talman, glasförpackningarna av engångstyp som inger de största farhågorna. Detta problem har också berörts i den utredning som teknologie doktor Hans von Ubisch har gjort och där han kan påvisa att över 2 000 barn skadades under fjolåret på grund av krossat glas i naturen och på olika lekplatser. Från producenthåll har det hävdats att engångsglas har övervägande fördelar för konsumenterna och att nackdelarna är av mindre framträdande art. Det är dock alldeles uppenbart att de seriösa utredningar som har gjorts angående engångsglasen från naturvårdssynpunkt visar att denna typ av glas är det stora problemet när det gäller vandalisering i naturen. Trots att man från producenthåll påstår att man har stort vetande om denna typ av förpackning är det som sagts och skrivits från annat håll inte helt verklighetsfrämmande. Men det är klart att med en annan utgångspunkt än eget intresse kan man inte stillatigande acceptera att detta glas skall utgöra en sådan fara för människor och djur i naturen.

Vi har, som sagt, olika slag av engångsemballage i handeln. Dessa har motiverats med en önskan att rationalisera försäljningen och förvaringen av olika förnödenheter. Det är förklarligt att valet av förpackning främst grundas på direkta nyttyssynpunkter hos producenterna. Från samhällets synpunkt är det otillfredsställande att föga hän-

syn tagits till de indirekta verkningarna av emballagen. För konsumenten har den ökade användningen av engångsglas, vilka ofta påtvingats honom, medfört en avsevärd fördyring. Möjligheterna till ersättning för ordinarie tomglas torde i icke ringa utsträckning medföra att barn och andra samlar upp flaskor som ligger i naturen. Jag kan inte finna att det är någon form av diskriminering om man skulle pålägga en viss summa i pant för denna typ av engångsförpackningar av glas. Konkurrensbegränsning är det knappast fråga om, när man redan nu i vissa affärer har satt panten på returglasen så lågt, därför att man inte vill ha flaskorna tillbaka.

Vi har, som nämnts, accepterat att vi genom vår standardhöjning får ökade kostnader för förpackningar, men från samhällets synpunkt är det naturligtvis angeläget att denna konsumtion inte har sådana avigsidor att vår natur nedskräpas.

Herr talman! Jag vill med det sagda yrka bifall till utskottets hemställan. Jag hoppas att man genom den föreslagna utredningen skall få till stånd snabba åtgärder för att bemästra det problem som engångsglasen utgör.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 32**Folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 21 av herrar *Sundin* och *Harry Carlsson* samt II: 36 av herr *Jonsson m. fl.*, vari föreslogs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde att frågan om

Folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

utvidgning av folkpensionärsrabatterna på SJ samt införande av dylika rabatter på SJ:s busslinjer och av postverket trafikerade linjer bleve föremål för utredning; samt

2) motion II: 772 av herr *Eriksson* i Bäckmora, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till utsträckt tid för folkpensionär att genom 67-kortet åtnjuta rabattresor å statens järnvägar i enlighet med vad som i motionen framhållits.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 21 och II: 36 samt motionen II: 772 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Gustaf Peterson*, *Enarsson* och *Nyman*, fru *Elvy Olsson* samt herrar *Blomquist*, *Johan Olsson*, *Rimås*, *Larsson* i Borrby, *Nilsson* i Bästekille, *Nilsson* i Agnäs, *Andersson* i Örebro och *Josefson* i Arrie, som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna I: 21 och II: 36 samt motionen II: 772 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om utvidgning av folkpensionärsrabatterna på statens järnvägar samt införande av dylika rabatter på av statens järnvägar och postverket drivna busslinjer.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JONSSON (fp):

Herr talman! I sitt utlåtande nr 4 behandlar allmänna beredningsutskottet motioner om folkpensionärsrabatter på statens järnvägar samt på SJ:s och postverkets busslinjer. Denna fråga är inte ny. Den har under några år tagits upp i olika motioner, vilka emellertid av riksdagen avslagits. Att ärendet nu kommer igen vid årets riksdag beror inte på någon önskan att fortsätta denna följetong utan det är fastmer ett uttryck för uppfattningen att något än-
8 — Andra kammarens protokoll 1966. Nr 9

dock skulle kunna göras för att utvidga och förbättra de rabattförmåner som nu utgår vid resor på SJ:s linjer. Jag behöver inte närmare redogöra för dessa förmåner, då jag förmodar att de från tidigare behandling av denna fråga är kända för kammarens ledamöter, men jag kan anföra att det från många olika håll, från enskilda pensionärer, sammanslutningar, vid pensionärskonferenser m. m. starkt understrukits betydelsen av dessa förmåner och att det har rests krav på en utvidgning av dem.

Vad som i första hand avses är det s. k. 67-kortet för folkpensionärer och dess giltighetstid. Det får nu inte utnyttjas för resor under påsk- och julhelgerna, inte heller under tiden från den 31 maj till den 1 september. Visserligen tillmötesgick SJ pensionärernas önskemål vid sistlidna julhelg genom att utsträcka giltighetstiden några dagar. Jag är övertygad om att detta uppskattades av folkpensionärerna.

Under sommarmånaderna måste pensionärerna som sagt betala fullt biljettpris för sina resor. Starka önskemål har framförts om uppmjukning av bestämmelserna, så att möjligheten att resa med rabattkort ökas. Ett sätt vore att tillåta rabatterade resor ytterligare någon månad mellan maj och september, ett annat att tillåta sådana resor i mitten på veckan, då toppbelastning kanske som regel inte förekommer på järnvägslinjerna och då förhållandena i övrigt ej lägger hinder i vägen för en ökad resefrekvens.

För pensionärerna vore detta en väsentlig förmån, ty det skulle innebära att de under sommarmånaderna i större utsträckning kunde företa semesterresor för att se sig omkring och för att hälsa på anförvanter på andra platser.

I motionerna I: 21 och II: 36 har vi utöver detta spörsmål tagit upp frågan om utvidgning av rabattförmånerna till att gälla även på SJ:s och postverkets

Folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

busslinjer. Denna fråga får man se i relation *dels* till den fortsatta nedläggningen av järnvägslinjer, *dels* till att stora delar av vårt land över huvud taget saknar järnvägslinjer annat än som anknytning till busslinjer. Det betyder att stora grupper av pensionärerna ej kan utnyttja den förmån som rabattkortet innebär. För glesbygdens folk som är hänvisade till busslinjer skulle införandet av rabattkort på dessa inte blott vara en rättviseåtgärd utan också medverka till att pensionärerna bereds tillfälle att företa fler resor än vad de nu av ekonomiska skäl kan göra.

En bussresa blir inte bara mer kostsam än en järnvägsresa. Den är ur bekvämlighetssynpunkt ej av samma klass som en järnvägsresa. Den isolering som glesbygdernas folk ofta känner skulle i någon mån kunna brytas.

En annan fråga är samordningen mellan biljettpriserna för tåg och bussar vid en sammansatt resa, som *dels* går över järnvägslinjer, *dels* fortsätter med en busslinje. Här kan nu åtnjutas rabatt på järnvägsresan, under det att fullt pris måste betalas på busslinjen. Kunde man få en samordning till stånd så att rabatt räknades på hela den sammansatta resan, skulle det också innebära en förbättring.

Som jag tidigare nämnt har motioner i dessa frågor tidigare avvisats av allmänna beredningsutskottet och även avslagits av riksdagen. Det kan dock noteras, att vid 1965 års riksdag en betydande minoritet röstade för ett reservationsförslag, som innebar att förhandlingar borde upptagas med SJ om utvidgande av rabattförmånerna. Det kan således konstateras att även här i riksdagen finns en dokumenterad mening att åtgärder i detta syfte på något sätt borde vidtagas. Utskottets skrivning i dess betänkande nr 4 andas emellertid en viss välvillighet till de av motionärerna framförda yrkandena. I utlåtandet heter det:

»Utskottet fann liksom tidigare att i

och för sig goda skäl kan anföras för vissa förbättringar av rabattvillkor m. m. Detta gällde icke minst utvidgningen av rabatterna till resor å busslinjerna och till de förtidspensionerade, vilka så långt möjligt bör jämföras med övriga pensionärer.»

Nu anser man emellertid, med hänsyn till statsmakternas tidigare beslut om SJ:s drivande efter trafikekonomiska grunder, att riksdagen ej kan ålägga trafikföretagen att vidtaga åtgärder som ej är trafikekonomiskt motiverade.

När nu emellertid 67-kortet visat sig vara en god affär för SJ, förefaller det inte utan vidare klart, att en utvidgning av denna rabattförmån till att omfatta bl. a. busslinjerna skulle bli en dålig eller mindre god affär, den ökade resefrekvens som man förväntar medför ökade inkomster.

En rabattförmån för pensionärer kan verka stimulerande och ge en ökad resefrekvens i bl. a. glesbygderna, där svårigheter nu kan föreligga att upprätthålla kollektiv trafik. Kunde man nå en förbättring även beträffande denna, vore det att hälsa med tillfredsställelse.

I vår motion har vi även tagit upp frågan om rabatt för förtidspensionerade, pensionärer med hustrutillägg, blinda och handikappade. Vi anser att det föreligger starka skäl för att även dessa grupper skulle bli delaktiga av rabattförmåner och bli jämförda med folkpensionärerna.

Då man nu inte kan ålägga trafikföretagen att vidga eller införa nya förmåner och det finns en allt starkare opinion för att vissa åtgärder borde vidtagas, som riksdagen kunde ha en mening om, har vi i våra motioner föreslagit att en utredning borde tillställas rörande de berörda spörsmålen. Denna utredning, som skulle göras i samråd med berörda trafikföretag, borde kunna undersöka om man inte inom ramen för de trafikekonomiska riktlinjerna kunde finna en möjlighet att vidga rabattförmånerna. Skulle det emel-

Folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

lertid inte visa sig möjligt att genomföra en ändring på detta sätt, borde enligt min uppfattning andra åtgärder få vidtagas för att skapa rättvisa åt alla pensionärer och de grupper, som i övrigt omnämns i vår motion.

I den reservation, som är fogad till utlåtandet, yrkas »att riksdagen med anledning av motionerna I:21 och II:36 samt motionen II:772 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om utvidgning av folkpensionärsrabatterna på statens järnvägar samt införande av dylika rabatter på av statens järnvägar och postverket drivna busslinjer».

Herr talman! Jag ber att med hänsyn till vad jag här har framfört få yrka bifall till denna reservation.

I detta anförande instämde herrar *Westberg* och *Berglund* (båda fp).

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! De nuvarande rabattförmånerna, som är förenade med det s. k. 67-kortet, är trafikekonomiskt och företagsekonomiskt motiverade. Detta innebär att man under vissa tider på året utnyttjar den överkapacitet som finns och genom rabatteringen av folkpensionärernas resor till SJ drar ett ökat antal trafikanter och därmed ökade inkomster. Det är klart att den tid under vilken dessa rabatter medges kan utsträckas om det finns överkapacitet under längre tidrymder än den då rabatterna för närvarande gäller. Inom SJ följer man utvecklingen på detta område kontinuerligt. Ett uttryck för resultatet av denna uppföljning var att man vid sistförflutna jul- och nyårshelg kunde vidga tidsramen för rabatternas giltighet.

Den reservation som är fogad till utskottsutlåtandet kan naturligtvis tolkas på olika sätt vad innebörden beträffar. Om man utgår ifrån — och det vill jag göra — att en förutsättning för den utvidgning av rabatteringen som reservanterna förespråkar är att

det enbart skall gälla företags- och trafikekonomiskt motiverade åtgärder, så har jag naturligtvis ingenting att invända mot reservationens yrkande. Då bör den utredning som man i reservationen begär självfallet kunna göras inom SJ-företaget självt, på samma sätt som man hittills, som jag nyss nämnde, utrett dessa frågor och följt utvecklingen. Men om man inte vill stanna vid sådana utvidgningar av rabatteringen som är företagsekonomiskt motiverade, utan vill vidga rabatteringen till att avse tidpunkter då ingen överkapacitet finns, så kommer frågan i ett helt annat läge.

Då innebär det att man på trafikföretaget vill lägga subventionering av en viss grupp resor, att man vill tvinga företaget att sälja resor till lägre pris än det skulle kunna göra om man lät de ordinarie passagerarna fylla tågen. I ett sådant läge måste företaget självfallet kräva att man med statsmedel betalar den subvention som en sådan utvidgning av rabatteringen skulle innebära.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag vill endast säga några få ord i anslutning till den motion som jag har väckt i denna fråga.

I det utskottsutlåtande vi nu behandlar, allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 4, har utskottet avstyrkt motioner med yrkanden om att folkpensionärernas rabattresor på SJ via 67-kortet skulle utsträckas att gälla även under de tider av året då denna förmån nu icke medges. De erfarenheter man hittills har av 67-kortet är enbart positiva. Det är givetvis en förmån för pensionärerna att få utnyttja dessa rabattresor, och för SJ har det såvitt jag vet varit en ekonomiskt god affär. Med de goda erfarenheterna borde vi väl nu vara mogna att ta ytterligare ett steg och utsträcka giltighetstiden för 67-kortet att även gälla under åtminstone någon av sommarmånaderna.

Folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

Det är ju så att sommartiden är särskilt inbjudande till resor. Då ter sig för de flesta människor — givetvis också för pensionärerna — utfärder och resmål mera lockande än under övriga tider av året. Till pensionärer räknar jag då förtidspensionerade, handikappade m. fl. som också borde bli delaktiga av 67-kortets förmåner.

Vilka skäl som föranlett SJ att göra undantag för sommarmånaderna är jag inte närmare informerad om. Om i dem ligger att SJ då räknar med stor resandefrekvens i övrigt kan detta måhända vara riktigt, men jag undrar hur länge detta förhållande kommer att bestå. Det svenska folket blir mer och mer bilburet. Bilbeståndet ökar varje år i vårt land med hundratals nya bilägare, och bilåkandet skapar stora möjligheter för både yngre och medelålders grupper att göra resor. För pensionärerna erbjuder tåg och bussar de bästa resemöjligheterna, i varje fall när det gäller längre resor.

Jag tror att SJ mycket väl även under sommartiden kan vara rustade att ta emot den resandeström som en ökad giltighetstid för 67-kortet kan ge anledning till. I varje fall ser jag det som en rättviseåtgärd mot de grupper det här är fråga om. Det finns mycket som talar för att utsträckt giltighetstid för 67-kortet skulle bli en lika god ekonomisk affär för SJ som den hittills visat sig vara. Det är pengar som SJ säkerligen har behov av.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Vigelsbo* (cp).

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Turesson har på ett utomordentligt sätt klarlagt SJ:s driftsekonomiska principer, vilka mycket bestämt fastslogs av riksdagen så sent som 1963. Då majoriteten av utskottet har respekt för SJ:s affärsmässighet och intresse för pensionärerna

men också har respekt för fattade beslut när det gäller principerna för SJ:s drift, har vi liksom tidigare ansett oss böra avstyrka motionerna, eftersom ingen social motivering kan få påverka detta.

Riksdagen har avslagit motionerna tolv gånger förut. Detta är 13:e gången, ty jag förutsätter att de avslås även i dag. Under åren 1954 och ända fram till 1964 har utskottet varit enhälligt om ett avslag. Men 1964 hände någonting. Då blev det reservanter bestående av centerpartister och folkpartister. 1965 kunde inte heller högern hålla sig, och då fick vi tio reservanter. I år har t. o. m. herr Nilsson i Bästekille fallit.

Detta gör att lotten har fått avgöra utskottets ställningstagande till frågan om utredning, och i nästa ärende, där utskottet redan nu utan utredning velat utsträcka reseförmånen till förtidspensionärerna. Då vi väl känner till motiveringarna och den diskussion som förts om riktlinjerna för SJ och för socialpolitiken, anser jag att vi här inte behöver orda längre om saken. Vi har klart för oss vad det gäller, och jag ber därför att få yrka bifall till allmänna beredningsutskottets hemställan.

Herr **NILSSON** i Gävle (k):

Herr talman! Det verkar underligt att man skall rekommendera gamla människor att åka tåg just nu. Detta är ju ganska påfrestande även för oss som är i medelåldern. När det gäller principerna för SJ:s politik kan jag hålla med fru Eriksson i Stockholm om att SJ ju frångått principerna om bestämda tågtider — detta mera skämtsamt sagt.

Jag måste säga, herr talman, att vår inställning till detta problem är att pensionerna borde vara så beräknade att pensionärerna kunde betala sina biljetter själva.

De har emellertid inte sådan pension och därför måste det finnas rabattsystem som gör det möjligt för pensio-

Folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

närerna att ta sig fram och leva nägorlunda drägligt. Så länge riksdagen inte har kunnat besluta om sådana pensionsbelopp att pensionärerna själva kan betala sina hyror eller järnvägsresor anser jag det fullt riktigt att vi fattar beslut av den karaktär det här gäller.

Herr talman! Jag skall inte bli långrandig, utan jag vill sluta med att instämma med herr Eriksson i Bäckmora och herr Jonsson i deras argumentation. Den kommunistiska gruppen kommer att rösta för reservationen, vilken jag ber att få yrka bifall till.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag har begärt ordet därför att detta är en viktig, principiell, ja, jag vill säga konstitutionell fråga. Jag har utvecklat en viss energi på att försöka förklara detta för herr Jonsson i Mora i höstas, men det har tydligen varit för döva öron.

Herr Eriksson i Bäckmora sade att vi borde utsträcka 67-rabatten för folkpensionärer, och jag vill svara: Det tillkommer icke herr Eriksson i Bäckmora att som riksdagsman bestämma över det. Det tillkommer inte heller mig som chef för kommunikationsdepartementet att bestämma över det, därför att denna kammare och medkammaren genom i stort sett enhälliga beslut har överlåtit åt statens järnvägar att sköta sin taxepolitik på företagsekonomiska grunder. Vill de skapa rabatter för pensionärer eller andra grupper så är det alldeles utmärkt, men det är SJ som skall bestämma. Det kan icke bestämmas av Sveriges riksdag såvida man inte vill upphäva det beslut som man i stort sett var enig om 1963. Det är klart att man kan gå tillbaka hela vägen och säga att järnvägsrabatter skall fastläggas icke av järnvägsstyrelsen utan av riksdagen och då skall man ta alla obehagliga järnvägstaxor och allt sådant. Det vore en väg över hela

fältet. Annars skall man hålla den linjen att det är SJ:s sak, men inte gå på den linjen att man säger, att visst skall SJ bestämma taxorna, men däremot när det är någon grupp som är särskilt ömmande — och ingen har naturligtvis några partitaktiska spekulationer här — då plötsligt skall vi frånta SJ rätten och köra in rabatten i stället.

Det är en principiellt viktig fråga därför att det är en total inkomsekvens i handlingssättet, och man borde kunna begära att riksdagens ledamöter skulle ha den konsekvensen, att om man fattar ett beslut klart och entydigt 1963 så skall man kunna hålla fast vid det beslutet 1964, 1965 och 1966, nämligen att SJ skall bestämma rabatterna. Det finns ju en väg. Vill man nu ge rabatter till olika grupper så får man väcka motion om bidrag till SJ för att förmedla rabatter till vissa grupper. Den möjligheten finns. Om det skall gå över socialhuvudtiteln eller kommunikationshuvudtiteln vet jag inte. Det är emellertid så man måste göra om riksdagen skall kunna besluta om dessa rabatter. Det är bara den skillnaden att då faller de liksom inom ramen för de medel man skall skaffa inkomster för, och det är inte lika lätt.

Jag tycker att detta är en principiellt viktig fråga därför att det är ett försök att underifrån skjuta sönder en rationell och klok trafikpolitik som denna riksdag i hög grad varit överens om.

Herr JONSSON (fp):

Herr talman! Vi motionärer har ingen bristande respekt för de beslut som har fattats; det är självklart att vad riksdagen en gång har beslutat skall följas. Vi har även respekt för att SJ skall drivas efter affärsmässiga principer. Jag vill säga detta till fru Eriksson.

Statsrådet Palme underströk att det är en viktig principiell fråga — och det kan jag hålla med honom om —

Folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

att man respekterar de beslut som tidigare har fattats av riksdagen. Men jag vet inte, om statsrådet hade tillfälle att lyssna till vad jag sade tidigare i ett anförande, att vi motionärer har ansett att man i första hand bör undersöka huruvida det inte inom ramen för de trafikekonomiska riktlinjerna finns möjlighet att vidga rabattförmåner, så att rättvisa skapas åt alla pensionärer. Vi syftar då främst på dem som bor på platser där det inte finns järnvägslinjer, varför de är tvingade att anlita bussar.

Man kan fråga sig varför olika principer skall tillämpas för järnvägstrafiken och busstrafiken. Jag menar att det skulle kunna undersökas om inte likartade principer kunde genomföras. Skulle det inte visa sig möjligt att lösa frågan inom ramen för de trafikekonomiska riktlinjerna, bör en sådan utredning som vi föreslår få undersöka om frågan kan lösas på annat sätt. Detta är alltså vad utredningen bör försöka komma fram till.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag vet inte om jag skall behöva tacka statsrådet Palme för den undervisning jag fick — jag märkte nog att statsrådet Palme på sitt sedvanliga sätt höjde pekpinnen.

Vad motionärerna och reservanterna har begärt är en utredning, och då måste jag fråga statsrådet Palme, om riksdagen inte har så stor handlingsfrihet att den kan begära en utredning på detta område och om inte den utredningen sedan kan bli en rekommendation till dem som beslutar SJ:s taxepolitik?

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag blev något förbryllad när jag hörde statsrådet Palme för en stund sedan mycket magisteraktigt tala om för kammarens ledamöter vad de har för skyldigheter när det gäller att skriva motioner och reservationer.

Jo då, då skall man — herr Palme påstår det — göra så att man föreslår ett anslag etc.

Jag tror inte att kammarens ledamöter har något särskilt stort behov av att få höra från »magister» Palme hur de skall skriva reservationerna. Här föreslås, som herr Eriksson i Bäckmora nyss sade, en utredning om detta problem, varvid man inte på något sätt har uteslutit möjligheten att utredningen kan leda fram till att det föreslås ett anslag från statskassan till SJ. Men herr Palme säger att man är tvungen att redan från början bara tala om detta. Jag tror att kammarens ledamöter bör förbehålla sig rätten att motionera om utredningar som inte inskränkes på det sätt som herr Palme kräver. De har full rätt att begära utredning av detta problem utan en sådan begränsning.

Jag skall alltså inte utesluta möjligheten att utredningen tar hänsyn till herr Palmes synpunkter. Men de är inte de enda som kan anläggas. Därför tycker jag att det är uppenbart motiverat att biträda kravet om en utredning av denna viktiga fråga. Om ett kommande beslut skulle innebära en ändring av riksdagens beslut för några år sedan, säger jag: Än sen! Har inte den svenska riksdagen rätt att ändra ett tidigare fattat beslut?

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Det är alltid fägnande att se herr Ohlin på alla tänkbara galejor.

Om jag har använt uttrycket »skall» har det skett i det sammanhanget att om man vill följa en viss principiell riktlinje, så *skall* man göra det och det.

Det var kanske synd att herr Ohlin inte lyssnade till den ende här i kammaren som väl har någonting att säga till om på denna punkt enligt tidigare riksdagsbeslut, nämligen ledamoten av järnvägsstyrelsen herr Turesson. Han förklarade ju, att SJ handlar efter sina di-

Folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

rektiv, att man skall ta hänsyn till de trafikekonomiska och företagsekonomiska synpunkterna och att man självfallet med denna utgångspunkt undersöker på vad sätt man med rabatter till grupper kan förena trafikekonomisk rationalitet med någonting som innebär något värdefullt för ifrågavarande grupper. Och att sådana utredningar som herr Ohlin avser ständigt pågå inom järnvägsstyrelsen har herr Tureson berättat här i dag. Jag är övertygad om att SJ kommer att arbeta vidare på det sätt som åsyftas med den föreslagna utredningen.

Men det som verkligen gjorde mig betänksam var när herr Ohlin uttryckte den i och för sig självklara satsen att om riksdagen ett år fattar ett visst beslut kan man ändra detta beslut efter ett par år. Givetvis kan man göra detta, men det beslut jag här åsyftade har en utomordentligt vittgående principiell räckvidd. Det innebär i själva verket en omläggning av den statliga trafikpolitiken över hela fältet, som bl. a. går ut på att trafikföretagen skall drivas från rent företags- och trafikekonomiska utgångspunkter och att de själva skall sköta det hela.

Det är klart att man kan ändra även ett sådant beslut. Men att herr Ohlin, såsom jag tycker, så lättvindigt antyder detta, är beklagligt. Det ger ett intryck av en viss slapphet när det gäller att hålla fast vid det som är mycket av hörnstenen i svensk trafikpolitik, nämligen de riktlinjer som riksdagen antog år 1963.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Palme säger att SJ handlar efter sina direktiv och utreder företagsekonomiska aspekter på frågan. Ja, utan tvivel gör SJ det. Men det är ju irrelevant för den sak vi nu diskuterar. Herr Palme säger att sådana utredningar som det här är tal om pågår ständigt. Nej, herr Palme. Vad

det här gäller är inte bara de rent företagsekonomiska aspekterna, utan här gäller det bl. a. frågan om Sveriges riksdag vill att man skall så modifiera reglerna att man med hänsyn till — jag tar bara som exempel upp en möjlig lösning — de företagsekonomiska aspekterna vill besluta om ett anslag till SJ för att ersätta den förlust som detta eventuellt kan medföra.

Det har vi inte på något sätt uteslutit i denna reservation. Man har heller inte bundit sig för detta, utan man har sagt att den saken får utredningen utvisa. Därför finns det ingen möjlighet att, som herr Palme nu gör på grund av kravet på en utredning, säga att man därmed har bundit sig för att utredningen skall leda till en slutsats som herr Palme finner betänklig. Utredningen är i dessa avseenden förutsättningslös. Det bör den vara i fråga om de metoder som bör användas för att om möjligt tillgodose de uppställda önskemålen.

Herr **NILSSON** i Gävle (k):

Herr talman! Jag tror nog att statsrådet Palme har missförstått denna fråga på något sätt. Vi kommunister ansluter oss till reservationen, därför att det där föreslås en utredning. Vilket resultat denna utredning sedan ger, kan varken statsrådet Palme eller jag säga någonting om i dag.

Det heter ju »hela svenska folkets järnväg» och då måste väl också vi som riksdagsmän vara delägare i den. Och vi tar naturligtvis hänsyn till de synpunkter som statsrådet har, men å andra sidan trodde jag att statsrådet skulle ta hänsyn till vad riksdagsmännen önskar, nämligen att man skall utreda saken. Varifrån pengarna skall tas får väl senare undersökas.

Jag tycker att statsrådets rädsla för att reservationen skulle gå igenom är alldeles för stor. Han kommer nog att överleva även en sådan sak.

Folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Det viktiga är principfrågan om trafikpolitikens konsistens och konsekvens. Riksdagen fattade ju enhälligt beslut om den andra etappen i trafikpolitiken för ett par månader sedan, alldeles i slutet av höstsessionen, och det är detta beslut jag nu försvarar.

Det är också utomordentligt intressant att konstatera att herr Ohlin har slagit till en mycket kraftig reträtt, i det han säger att det inte gäller trafikpolitiken, utan att det är fråga om en helt förutsättningslös utredning. Man kan också, menar han, tänka sig ett särskilt anslag. Ja, han skulle kanske ha hittat på detta litet tidigare, ty det står inte i reservationen ett ord heller om de möjligheter till anslag som herr Ohlin antydde. Utredningen är icke heller förutsättningslös, ty i klämman kan man läsa följande: »anhålla om utredning av frågan om utvidgning av folkpensionärsrabatterna på statens järnvägar samt införande av dylika rabatter på av statens järnvägar och postverket drivna busslinjer.»

Det råder inget som helst tvivel om att det är SJ:s rabatter som skrivningen avser, och det har ju också alla talare före herr Ohlin varit inne på. Vid läsningen av både skrivningen och klämman och efter samtal med utskottsledamöter, som har varit med om behandlingen i utskottet, finner man att det är alldeles uppenbart, att de av herr Ohlin antydda möjligheterna aldrig har existerat för utskottet.

Det går inte så lätt att påstå att en skrivning betyder någonting annat än vad som står i den.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Statsrådet Palme talar som om reservationen skulle ha uteslutit möjligheten av att det beviljas ett anslag till SJ, men den saken är icke utesluten i reservationen. Man har inte

gått in på frågan om metoderna, och därför är utredningen förutsättningslös med avseende på arrangemangen. Det är syftet som angivits, men inte de olika tillvägagångssätten.

Herr talman! Låt mig bara till sist framhålla, att det har gått för den svenska riksdagen att ordna så, att riksdagsmännen har fria resor, utan att detta kullkastar herr Palmes trafikpolitiska riktlinjer. Med litet god vilja bör det också kunna gå att utsträcka rese-möjligheterna till den ifrågakvarande gruppen — i varje fall har man all anledning att pröva möjligheterna härvidlag.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Det är synd om herr Ohlin som i den här debatten måste ta till sådant som riksdagsmännens fria resor. Nu är det faktiskt så att riksdagen betalar för dessa resor.

Det kan inte gälla en förutsättningslös utredning när det i reservationen står följande: »Enligt utskottets mening bör åtgärder i nyss nämnda syfte kunna företagas omedelbart utan avvaktan på en utredning av frågan.» Detta betyder just en utvidgning av användningen av rabattkort. Man kan bara peka på nästa utskottsutlåtande, där det är fråga om en utvidgning av systemet med avseende på förtidspensionärerna. Då rör det sig inte om något som helst anslag, utan om att riksdagen skall överta de befogenheter som SJ fått och besluta att förtidspensionärerna skall ha sådana rabatter.

Även den vägen är alltså stängd för herr Ohlin, när han försöker argumentera för reservationen.

Det är så lätt att påstå att man är njugg mot folkpensionärerna. Och det är så lätt för herr Ohlin att säga: »Det är vi som slåss för pensionärerna.» Han har väl också just av den anledningen givit sig in i den här debatten. Men det gäller att slåss för dessa pensionä-

Folkpensionärsrabatter på statens järnvägars och postverkets bussar

rer med de generella medel som står riksdagen till förfogande och det gäller att slåss för att få ett statligt trafikföretag som kan arbeta på rationellt sätt. Vi har tidigare varit överens om att inte lägga oss i trafikföretagets arbete på sådana punkter som det här gäller. Om vi vill få till stånd vissa rabatter, så har vi att se till att anslag utgår över statsbudgeten i vanlig ordning.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag syftade just på att riksdagen betalar för riksdagsmännens resor. Om herr Palme tycker att den saken inte är relevant, så är det väl därför att han fortfarande utgår från att reservanterna begärt att utvidgningen av folkpensionärsrabatterna skulle göras utan ersättning. Någon sådan begäran har inte framställts — men den kan göras om man vill. I varje fall finns det all anledning att pröva den saken.

Jag vill tillägga att jag för min del tror att en företagsekonomisk undersökning skulle visa att kostnaderna för SJ skulle bli ganska begränsade och att det vore en praktisk metod att ge berörda människor en för dem väsentlig förmån för en ringa nationalekonomisk kostnad för SJ och samhället. Det är bl. a. därför som jag tycker det finns anledning pröva frågan, innan man avvisar en metod som kan ha dessa samhällsekonomiska fördelar.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **PALME:**

Herr talman! Jag vill en sista gång påpeka för herr Ohlin att jag här inte har diskuterat sakfrågan som det tillkommer SJ att avgöra. Och herr Ohlins senaste försvarslinje att reservationens förslag skulle innefatta beviljande av anslag faller helt på reservationens skrivning, i vilken riksdagen uppmanas att utan föregående utredning fatta beslut om en utsträckning av rabattförmå-

erna. Därmed är herr Ohlins linje om förutsättningslösheten totalt sönderslagen.

Det var kanske synd att herr Ohlin inte hade läst utskottsutlåtandet, innan han gav sig in i denna debatt.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Denna fråga har blivit tillspetsad alldeles i onödan genom att statsrådet Palme och herr Ohlin har råkat i luven på varandra. I utskottet gjorde vi upp saken i all gemytlighet. Vi var på det klara med att förslaget var något som verkade populärt ute i bygderna, och somliga föll för det, andra inte. Så enkelt var det. Ingen i utskottet ansåg att man skulle gå ifrån de principer som vi antagit för SJ:s skötsel, och det var heller ingen som ansåg att det inte också fanns andra vägar att förbättra folkpensionärernas och andra pensionstagares förhållanden. Det var vi på det klara med på alla håll, och ända fram till 1964 var man också redo att stå för meningen i kammaren.

Nu säger herr Nilsson i Gävle att ännu har inte pensionärerna fått det så särskilt bra. Många har det fortfarande rätt dåligt. Men det kan inte ha skett någon försämring sedan 1964, och ända fram till det året förstod man att man kunde låta bli att ge efter. Så enkelt är det. Det är inte någon förvillelse när det gäller principerna. Dem har vi fullt klara för oss på ömse håll.

Herr JONSSON (fp):

Herr talman! Får jag bara säga ett par ord om den mening i reservationen som gäller förtidspensionärer och som statsrådet Palme här läste upp. När reservanterna där anser att förtidspensionärerna omedelbart borde kunna få del av samma rabattförmån som folkpensionärerna har, så avser de endast att de båda grupperna skall jämföras när det gäller de s. k. 67-korten. Och det har ju omvittnats även från SJ-håll att dessa kort har varit en god

Reserabatt åt handikappade

affär för SJ. Följaktligen skulle inte den åtgärden att förtidspensionärer och folkpensionärer jämföras i det fallet kunna innebära någon försämring av SJ:s finanser.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Eric Gustaf Peterson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 95 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Eric Gustaf Peterson m. fl.

§ 33**Reserabatt åt handikappade**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om reserabatt åt handikappade.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade, likalydande motionerna I: 126 av herr *Strandberg m. fl.* samt II: 171 av fru *Sundberg* och herr *Nordstrandh* föreslogs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde att anvisningar utfärdades innebärande att SJ:s 67-kortssystem även finge innefatta handikappade personer, vilka tillerkänts förtidspension och icke uppnått 67 års ålder.

Utskottet hemställde,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 126 och II: 171 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om utfärdande av anvisningar i syfte att göra det s. k. 67-kortsystemet tillämpligt på förtidspensionärer, vilka icke uppnått 67 års ålder.

Reservation hade avgivits av fru *Eriksson* i Stockholm, herrar *Möller*, *Sörlin*, *Hellebladh*, *Hedlund*, *Helge Karlsson* och *Wååg*, fru *Jäderberg* samt herrar *Svensson* i Kungälv, *Haglund*, *Wikner* och *Gustafsson* i Uddevalla, vilka ansett att utskottet bort hemställa att de likalydande motionerna I: 126 och II: 171 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Med samma motivering som anförts i föregående utlåtande ber jag få yrka bifall till reservationen.

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Det tjänar givetvis inte mycket till att fortsätta argumenteringen för och emot en utvidgning på ett eller annat sätt av det s. k. 67-kortets användning, vare sig diskussionen skall gälla behovssynpunkter eller principiella aspekter. Jag skall också fatta mig kort.

Motionerna I: 126 och II: 171, vilken senare jag varit med om att väcka, tar sikte på en kategori som av ekonomis-

Interpellation ang. trafiksituationen inom statens järnvägar

ka skäl bör komma i åtnjutande av 67-kortet, nämligen de handikappade. Många av dem som har tillerkänts förtidspension torde leva under samma betingelser som folkpensionärer, och det synes därför rimligt att 67-kortssystemet får gälla även för dem, trots att de inte uppnått 67 års ålder.

Det föreligger en viss olikhet mellan de motioner som nu behandlas och de som diskuterades under närmast föregående punkt på föredragningslistan. Här är det inte fråga om utsträckning av kortets giltighet i tid eller om utsträckning till nya linjer, utan avsikten är att föra in en ny kategori människor på 67-kortets användningsområde. Kortet är ju lönsamt för SJ, och det bör kunna bli ännu lönsammare om ytterligare några, som kan anses vara berättigade, får använda det.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Eriksson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen av fru Eriksson i Stockholm m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom

uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 95 nej, varjämte 7 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit reservationen av fru Eriksson i Stockholm m. fl.

§ 34

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion angående statens järnvägars rabattresor för värnpliktiga.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 35**Interpellation ang. trafiksituationen inom statens järnvägar**

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp), som yttrade:

Herr talman! Under de senaste månaderna har allvarliga rubbningar inträffat i järnvägstrafiken i vårt land. Avvikelserna från tidtabellerna har varit av en omfattning som icke kan accepteras. Förtroendet för statens järnvägar har genom det inträffade satts på hårda prov.

Den ovanligt kalla och snörika vintern har anförts som skäl för de tidvis nära nog kaotiska förhållandena. Den ökade automatiseringen har kommit järnvägsnätet att menligt påverkas av meteorologiska företeelser. Personalminskningen har drivits så långt att man inte haft tillgång till den manuell arbetskraft, som krävs för att bemästra en prekär situation. Hela förklaringen till störningarna torde emellertid knappast vara att söka i väderleksförhållandena. En starkt bidragande or-

Interpellation ang. trafiksituationen inom statens järnvägar

sak till det uppkomna läget synes vara den nerslitning av materielen som tillåtit ske. Bl. a. har man tvingats använda sig av ånglok i stället för de nerslitna loken av modernare slag, och det torde stå klart, att en sådan åtgärd medverkar till att öka missförhållandena. Den mycket omfattande inskränkning som företagits på personalsidan torde ha medfört att underhållet av materielen har eftersatts. Mycket tyder också på att brister i informationen och utbildningen inom verket föreligger.

Vidare synes SJ:s organisation sakna den flexibilitet som är nödvändig för att möta de påfrestningar som följer av den ökade trafikintensiteten t. ex. vid större helger och i samband med skollovsresor. Det finns i förevarande sammanhang också anledning uppmärksamma de svårigheter som uppenbarligen är förenade med framkörningen av tågen från rangerbangården i Hagalund till Stockholm C.

Det torde också kunna ifrågasättas om trafiksäkerheten inom SJ, som är av fundamental betydelse, i det rådande läget är tillfredsställande. Det vill synas som om strävandena att ersätta undermålig materiel — som användes särskilt vid högräsk — med ur trafiksäkerhetssynpunkt godtagbar sådan icke drives med den kraft som måste krävas.

Åtgärder måste med nödvändighet omedelbart vidtagas i syfte att nå normala förhållanden i järnvägstrafiken. Förtroendet för SJ som ett säkert och effektivt kommunikationsmedel måste återställas. Det är också nödvändigt att planeringen sker så att situationer som den som verket nu råkat i kan förhindras. SJ:s marginella resurser måste uppenbarligen ökas för att både från det normala avvikande väderleksförhållanden och andra störningsmoment skall kunna kontrolleras.

Med hänvisning till det anförda hemställes om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunika-

tionsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att inför kammaren lämna en redogörelse för orsakerna till den rådande trafiksituationen inom SJ?

2. Anser statsrådet att kraven på trafiksäkerheten inom SJ är tillfredsställande i nuvarande läge?

3. Vilka åtgärder har statsrådet för avsikt att vidtaga för att komma till rätta med missförhållandena?

4. Har statsrådet för avsikt att medverka till att en beredskapsplan upprättas inom SJ, så att situationer som den aktuella kan undvikas i framtiden?

Denna anhållan bordlades.

§ 36

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 80, till Konungen i anledning av väckta motioner angående statschefens ställning.

§ 37

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 33, om förklaring enligt artikel 46 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, samt

nr 35, angående förlängning av giltighetstiden för 1962 års internationella veteavtal.

Dessa propositioner bordlades.

§ 38

Anmälades en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 795, av herr *Regnéll m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37, med förslag till godkännande av 1965 års europeiska överenskommelse till förhindrande av rundradiosändningar från

stationer utanför nationella territorier,
m. m.

Denna motion bordlades.

§ 39

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen till-
ställts en enkel fråga av herr *Wenner-*
fors till herr statsrådet och chefen för
ecklesiastikdepartementet angående be-

myndigande att anvisa lärare inom det
allmänna skolväsendet andra arbetsupp-
gifter än undervisning.

§ 40

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 18.08.

In fidem

Sune K. Johansson
